

8

SI

fi

no

9
Szó

94
Szőllősi Zsigmond

A FÉRFI SZERELME

2491
BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda

Ára 4 K

Köteles példány
FRANKLIN-TÁRSULAT

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-u. 4. sz.
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Baksay Sándor. Szeder-indák. Elbeszélések. Második kiadás...	K 4.—
Vászonkötésben	„ 5.60
— Gyalog ösvény. Elbeszélések. Három kötet. Vászonkötésben ..	„ 6.—
Bálint Imre. Keleti képek. (Utirajzok.)	„ 3.20
Barabás Ábel. A jövő évtized regénye.	„ 4.—
Bársony István. Visszhang. Elbeszélések. Neogrády Antal és Goró Lajos rajzaival	„ 3.—
— A szerelem könyve	„ 3.—
Beniczkyné Bajza Lenke. A fátyol titka. Regény. Második kiadás ..	„ 2.—
Diszes kötésben	„ 3.—
— Végzetes tévedés. Regény két kötetben K 4.—, diszes kötésben ..	„ 6.—
— Az élet könyve. Regény K 2.40, diszes kötésben	„ 3.40
— Hűség. Regény két kötetben K 3.20, diszkötésben	„ 5.20
— Késő szerelem. Regény. Richler A. rajzaival K 3.—, diszes köt. ..	„ 4.—
Berczik Árpád. A figyelmes férj és más elbeszélések	„ 3.—
Cholnoky Viktor. Tammúz. Elbeszélések	„ 4.—
Csiky Gergely. Az Atlasz-család. Regény	„ 4.—
Dóczy Lajos. Carmela. — Kis Murányvár. — Pensum. ..	„ 4.—
Diszkötésben	„ 7.—
— Beszélyek és vázlatok K 4.—, diszkötésben	„ 7.—
Gabányi Árpád. A művészet nyomorultjai. Regény. 2 kötetben ..	„ 4.80
Gyarmathy Zsigáné. Zúdorék. Reg. Neogrády A. 26 eredeti rajzával ..	„ 4.—
— Az új hajtások. Regény. Goró Lajos eredeti rajzaival	„ 2.40
Gyulai Pál. Egy régi udvarház utolsó gazdája. Dörre Tivadar rajzaival. IV. kiadás K 2.80, diszkötésben	„ 4.—
— Nők a tükör előtt. Feszty Árpád rajzaival. Harmadik kiadás ..	„ 3.—
Diszkötésben	„ 5.—
— Vázlatok és képek. Második kiadás K 5.—, diszkötésben ..	„ 7.—
Hegedűs Sándor ifj. Ős szerelem	„ 2.—
Herman Ottóné. Ember volt... és egyéb elbeszélések	„ 2.80
Isaák Mártha. Bilincsek. Regény	„ 3.20
Iványi Ödön. A püspök atyafisága. Regény. 2 kötet. 3. kiadás ..	„ 6.—
Jakab Ödön. Élet. Elbeszélések	„ 2.—
— Falu. Elbeszélések. Kímnach László rajzaival	„ 4.—
Diszes kötésben	„ 5.60

m-u. 4. sz.
K 4.—
„ 5.60
en „ 6.—
„ 3.20
„ 4.—
és
„ 3.—
„ 3.—
dás „ 2.—
„ 3.—
en „ 6.—
„ 3.40
„ 5.20
öt. „ 4.—
„ 3.—
„ 4.—
„ 4.—
„ 4.—
„ 7.—
„ 7.—
en „ 4.80
al „ 4.—
„ 2.40
re
„ 4.—
ás „ 3.—
„ 5.—
en „ 7.—
„ 2.—
„ 2.80
„ 3.20
ás „ 6.—
„ 2.—
„ 4.—
„ 5.60

A FÉRFI SZERELME

IRTA

SZÖLLŐSI ZSIGMOND

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

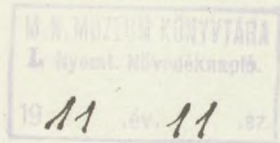
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1911

P. o. könyg.
1441 lb

194868

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A
neté
hián
ada
kese
tes,
bizo
mer
min
rele
N
de
tudo
Tem
akik
A le
nem
és b
férfi

A férfi szerelme.

— Első történet. —

A férfi szerelme... Erről tudok egy történetet. Sajnos, a történet elejéről az adataim hiányosak, de szerencsére ezek a hiányzó adatok nem tanulságos részletek, csak érdekességek. A történet tanulsága teljes és tökéletes, csak az érdekessége fogyatékos, ami bizonyára jobb, mintha megfordítva lenne, mert ki nem szereti jobban a tanulságost, mint az érdekest? Különösen akkor, ha szerelemről szól a történet!

Nos tehát élt a tizenhetedik század végén, de lehet, hogy nem is a végén és azt se tudom már bizonyosan: Szegeden-é vagy Temesvárott egy fiatal úr és egy fiatal hölgy, akik kimondhatatlanul megszerették egymást. A leány nem nagy növésű, gömbölyded, de nem nagyon gömbölyded idomú, feketehajú és búzavirágkékszemű kisasszonyka volt, a férfi karcsú, magas, dúsfürtű, villogó szemű

és sápadt arcú levente. Az arca két okból volt sápadt. Egy azért, mert sokat volt éjszaka a szabad levegőn és ilyenkor mindig hangosan dalolt, más meg azért, mert a leány szülei sehogyse akarták hozzáadni feleségül az ő egyetlen gyermeküket.

Itt nem tudom azután azt, amit nem tudok. Azt ugyanis, hogy miképpen történt mégis, hogy hozzáadták. Mert a vége a dolognak mégis az lett, hogy hozzáadták. Bizonyos, hogy szerelmének valami nagyszerű próbáját követelték a leventétől és ő véghezvitte vagy megállta ezt a próbát. Mi volt ez a próba, ezt kétségtelenül nagyon érdekes lenne tudni, de mit csináljunk: ha nem tudjuk, nem tudjuk.

A levente és a leány tehát férj és feleség lettek és oly boldogságban éltek, amilyen odáig talán sohase jutott halandó párnak. A nap fénye sápadt mécsvilág volt a szemük ragyogása mellett és tél idején rózsába borult a kert attól a tüztől, amely a szívükben lángolt. Az asszonyka nem szűnt meg kacagni mámoros örömében, csak úgy csengett belé a

világ, a férfi pedig megcsókolt minden darab földet, amelyet az ő kis felesége parányi lába érintett.

Fájdalom, a boldogságuk nem volt egészen zavartalan. Az asszonyka szülei sehogyse tudtak beletörődni abba, hogy az ő drága mindenségüket, egyetlen leányukat csak félig is elveszítsék. Az anyja, aki különben nagyon kedves kis öregasszony volt, szakadatlanul sirt és minél kacagóbbnak, mámorosabbnak látta a leányát, annál bővebben omlottak a könnyei. Úgy látszik, a kis öregasszony belül csupa könny volt, mert minél több ömlött ki belőle, annál kisebb lett, annál töpörödöttebb, annál ráncosabb. Végül már olyan volt csak, mint egy kis áttetsző, könnyű kis szürke felhő, amely szétzilálódik. Egy reggelen utolsó könnyeitől nedves arcra, holtan találták az ágyában. Erre az ura, egy gyámoltalan öreg bácsi is elkezdett kiürülni. Az ő könnyei hamarabb elfogytak. Három hét múlva már őt is eltemették.

Az asszonyka sirt, keservesen és sokat sirt, mikor a szülei meghaltak, de annyi volt

benne a boldogság, hogy nem tudott egészen boldogtalan lenni. Könnyei a szíve tengerének széléről csorogtak ki, a tenger közepére és mélyébe nem tudott benyomulni a fájdalom. Hisz mikor zokogott is, feje a férje mellén pihent, látta az ő arcát és fájdalommal birokra kelt egy boldog kétkedés:

— Hogyan lehetek én árva, ha te itt vagy mellettem és hogyan veszíthetek én sokat, ha téged el nem veszítettelek!

De Isten nem azért adta nekünk a könnyek tengerét, hogy mind el ne sírjuk. Az utolsó csöppre is rákerül a sor idejével. Elmúlt egy esztendő és az asszonyka már nem kacagta tele a világot a boldogságával. Hogyan szűnt meg a jókedve, hogyan lett a kacagása mindig halkabb és halkabb, míg végre teljesen elnémult, ezt kár lenne részletezni. Talán az ura se tudta volna elmondani, mert ő egy idő óta kevesebbet és mind kevesebbet volt otthon. Egyre korábban ment el hazulról és egyre későbbben tért haza és mikor hazatért, más virág volt a gomblyukában, mint amit, mikor elment, a kis felesége tűzött oda.

Az asszonyka megijedt és annyit sírt, hogy egészen sápadt lett az arca. Szerencsére, az ura ezt nem vette észre, mert most már nem igen nézte a felesége arcát. Hiszen látta már eleget.

Így folyt ez jókora ideig, amíg végre az asszonyka nem bírta tovább szó nélkül. Hosszú lelki harc és fájdalmas tusakodás után egyszer éppen távozni készülő ura elé lépett és reszkető, alázatos hangon megkérdezte tőle:

— Mondd meg nekem őszintén: vétettem neked valamit?

A férfi nagyon meglepődött:

— Micsoda bolond kérdés ez, drágám? Hiszen te a légynek se tudnál véteni, nem hogy nekem.

Az asszonyka nem vidult föl ezen a feletlen. Az ura szemébe nézett és csöndesen mondta:

— Akkor hát nem szeretsz többé.

A férfi elpirult. Olyan zavart lett, hogy egy percig szólni sem tudott. De azután összeszedte magát, mosolygott és kezébe véve

az asszonyka arcát, tréfálkozó és feddő hangon mondta:

— Hogy beszélhetsz ilyet, kis bogaram!? Hisz ez valóságos istenkáromlás!... Honnan jut ilyesmi az eszedbe?

Az asszonyka szeméből kifakadt a könny. Sirdogálva, csöndesen mondta:

— Hiszen már rám se nézel soha. Emlékszel-e rá, mikor csókoltál meg utoljára? Ezelőtt akkor voltál vig, ha itthon voltál és akkor rosszkedvű, ha el kellett menned. Most haragos és szótlan vagy, ha hazajössz és akkor vidulsz föl, ha mehetsz hazulról. Ne tagadd, hogy így van; inkább mondd meg: mit tegyek, hogy újra szeress...

Oly reszkető volt a hangja, könnyes szeme és könnyörgés oly megindító, hogy a férfi nem mert, vagy nem tudott hazudni. Őszintén felelt:

— A szerelmem nem halt meg, én drágaságom... De mert igazán szeretlek, megvallom, csakugyan van valami, amit jobb szeretnék, ha másként lenne. Látod: a te hajad fekete és a szemed kék. Így is gyö-

nyö
min
az é
élete
H
vesé
Elm
egy
a ba
és k
De
ilyen
csak
nyire
is kö
vagy
Re
má
vedés
kik:
habo
széle
Kiker
Az a

nyörű vagy, de ha szőke lenne a hajad, mint a napsugár és fekete a szemed, mint az éjszaka, akkor én soha se kívánnék az életemnek se más napot, se más éjszakát.

Ha manapság ezt kívánná szerelmes hitvesétől a férje, egy asszony se jönne zavarba. Elmenne valami szépséggyártó doktorhoz, aki egy óra alatt barnát csinál a szőkéből, szőkét a barnából, fekete szeműt a kék szeműből és kék szeműt a fekete szeműből.

De akkoriban ez a dolog még nem volt ilyen egyszerű. Akkor az ilyen csodákat még csak az ördög megbízottjai tudták, akik többnyire öregasszonyok voltak, de akadtak férfiak is közöttük, a város szélén laktak, a boltjukat vagy műhelyüket *ágenturának* hívták.

Rettenetes, keserves árát vették a tudományuknak, aki hozzájuk fordult, teste szenvedésével és lelke elkárkozásával fizetett nekik: de azért az asszonyka egy pillanatig se habozott. Abban a városban is volt, a temetőszélén egy ilyen ágentura, amelynek egy Kikerics nevű vénasszony volt a vezetője. Az asszonyka, amint az ura távozott hazul-

ról, nagykendőt borított a fejére és futott a Kikerics agenturájába, a Temető-utca végére.

Egy félig földbe süppedt sárkunyhó volt a Kikerics háza. Az asszonyka hét lépcsőn ment lefelé, míg az ajtóhoz ért, amely nyitva volt. Az ördög mindig nyitva tartja az ajtót a hozzá sietőknek. A Kikerics a földön ült és két vasnyársat tüzesített. Sivítózó denevérek raja röpködött körülötte. A vénasszonynak egy szál haja se volt a fején, se egy lat hús az arcán, kezén.

Az asszonyka majd elájult az undortól, meg az iszonyattól és mikor a Kikerics megkérdezte tőle: mi járatban van, roskadozva, vacogó fogakkal felelte:

— A fekete hajam helyett szőkét szeretnék, a kék szemem helyett feketét.

A Kikerics vigyorgott:

— Úgy jobb szeretne a szeretőd?

Az asszonyka haragosan felelt:

— Nekem nincs szeretőm. Az uramnak akarok a kedvébe járni!

Ez a felelet nem tetszett a Kikericsnek. Szinte mérgesen felelt:

— Az uradért teszed? No, akkor bolond vagy. Így drágábban csinálom. A hajad szőke-ségének száz szál hajad lesz az ára.

— Szívesen megadom — felelte az asszonyka.

— Elhiszem. De tudod-e, hogy ez csak zálog? Minden szál hajadért egy esztendeig fog égni a lelked a pokol tüzében.

— Szívesen tűröm; — felelt megint az asszonyka.

— A két szemedért meg még külön száz-száz esztendő jár; — folytatta a Kikerics.

— Nem bánom; — felelte megint a kicsi asszony.

Erre a Kikerics intett a denevéreknek. Száz szárnyas egér kapaszkodott visítózva az asszonyka hajába, Kikerics pedig a két tüzes nyársat beledöfte a két szemébe. Iszonyatos fájdalma volt az asszonykának, de ő úgy érezte, hogy volt már nagyobb fájdalma is és még csak el se sikította magát.

Mikor férjemuram megint hazavetődött, olyan volt az asszonyka haja, mint a déli napsugár, a szeme meg mint a holdtalan

éjszaka. A szerelme fölújult: ölelte, csókolta a kis feleségét, az asszonyka pedig kimondhatatlanul boldog volt megint. Ezt gondolta magában:

— Az a Kikerics nem is dolgozott drágán. Amit művelt, igazán megérte az árát!

De, fájdalom, ez az új boldogság nem volt hosszú életű. A férfi, alig egy hónap múlva, megint abbahagyta, amit megkezdett és újra kezdte, amit abbahagyott. Hosszú órákra távozott hazulról és csak rövid percekre tért haza. Már rá se igen nézett az asszonyka szőke hajára és fekete szemének fájdalmas tekintete elől félrefordította az arcát.

A kis asszonyka egy napon megint eléje állott:

— Már szőke a hajam, fekete a szemem; mit parancsolsz még, hogy a kedved szerint való legyen? Miért nem szeretsz már megint, édes uram?

A férfi bosszúsan felelt:

— Hiszen szeretlek! Így is szép vagy. De, mi türés-tagadás, nem vagy egészen az én gusztusom szerint való. Ha csak egy fejjel

magasabb lennél, meg egy vonalnyival karcsúbb, sokkal, de sokkal jobban illenél hozzám!

Ezzel bevágta az ajtót és távozott. Ment az asszonyka is egyenesen a Kikericshez. Fekete szeméből vér folyt az útjára. Mióta fekete volt a szeme, mindig vért sirt és nem könnyet többé. A Kikerics azonban tovább küldötte, más ágenturába.

— Amit most kívánsz, — mondotta — ez már nem az én mesterségem, hanem a nénémé, a ki Kassán lakik a folyó partján. Menj el hozzá és mondd meg neki, hogy én küldtelek.

Az asszonyka elgyalogolt Kassára, mert a Kikerics meghagyta, hogy odamenet csak gyalog szabad mennie. Merő véres seb volt a lába, mire napok multán megérkezett a kassai ágenturába. A Kikerics nénje egy kígyóbarlangban lakott, de az asszonyka már meg se ijedt, mikor a hidegtestű, csúszó állatok körülzsiszegték. Elmondotta a Kikerics nénjének: mi járatban van és hamar megalkudott vele.

Újabb ötszáz esztendőre adta el szegény lelkét a pokol tüzének.

Erre a Kikerics nénje egy vasasztalra fektette az asszonykát. Törte, zúzta csontjait, tépte a húsát, hogy a vér csak úgy szakadt belőle. De az asszonyka úgy érezte, hogy ennél is jobban fáj, ha az ura nem csókolta meg a homlokát és egy jajszó nélkül tűrte a rettenetes kinokat. Mikor minden kígyó jóllakott kiömlő vérével, a Kikerics nénje elbocsátotta szegénykét.

Szinte röptült hazafelé a meggyötört kis asszony és hamarabb megérkezett, mint az ura, aki még mindig nem volt otthon.

Hanem mikor aztán hazatért: elállt szemeszája az örömtől és csodálkozástól. A felesége magas volt és karcsú, mint egy fehér lilium. Megint lángolt a szerelme, megint kimondhatatlanul boldogok voltak — két hétig.

Akkor férjem uram vette a fővegét és cihelődni kezdett. Olyan volt az arca, hogy az asszonyka rémült szemmel nézett rája és reszketve kérdezte:

—
megi
A
felelt
—
Téved
a kül
szem
nem
is jó
csupa
tás..
fickón
ránch
Fölk
ömlött
hogy M
amely
mészet
akit Z
lakik,
Az
városá
tagság

— Rám untál?... Már megint?... Már megint?

A férfi vállat vont és komoran, kelletlenül felelt:

— Nem akarok neked hazudni, drágám... Tévedtem és tévedni emberi dolog... Nem a külső a fontos. Szőke a hajad, fekete a szemed, karesú az alakod, de hiába no!... nem nekem való a természeted. Te nagyon is jó vagy én hozzám. Csupa engedelmesség, csupa alázatosság, csupa kéretlen megbocsátás... Nem ilyen asszony való ilyen gazfickónak, mint én vagyok, hanem olyan, aki ráncba tudja szedni az urát!

Fölsírt a szegény asszony, egész vérpatak ömlött a szeméből. De nem tétovázott. Tudta, hogy Magyarországon nincsen olyan agentúra, amely meg képes változtatni az ember természetét. Ezt csak az ördög főágense tudja, akit Zathurnak hívnak és idegen országban lakik, Magdeburg nevű városban.

Az asszonyka tehát elindult Magdeburg városába és leírhatatlan sok szenvedés, viszontagság után meg is érkezett Zathur mester

palotájába. Ez a Zathur mester öreg úr volt, földig érő szakállal, a homloka közepén egy szarvacska. Ő nem okozott semmi testi szenvedést az asszonynak. Csak aláíratott vele egy szerződést, amelyben végképpen eladta a lelkét a pokolnak, azután hideg kezével megérintette a homlokát.

És az asszony természete egy pillanat alatt megváltozott. Forró indulat égett a vérében és haragos türelmetlenséggel várta, hogy hazaérkezzék.

Eppen a házuk kapujában találkozott az urával. Amint meglátta férjemuramat, fölémelte kis kezét és két csattanós pofont mért az arcára:

— Adta, szedte-vette teremtetted, haszon-talan embere, hol csavarogtál idáig!

Ettől fogva azután meg se állt, se keze, se szája. Csattogott, pörölt, veszekedett, tört, zúzott, olyan volt, mint a forgószél. Férjemuram pedig szörnyen élvezte ezt a dúlást-fúlást. Öleléssel fogta le a hadonászó kezecskéket és csókkal némitotta el a pörös kicsi száját. Az asszonyka meg minden viharzása

melle
imád
az ör
Eg
férjem
mond
—
Torki
És
Az
lés. I
Alig h
—
retsz
A f
—
szerett
se vag
Ezz
Az
Végké
sirt. A
lehajto
Azut
Szö

mellett is végtelenül boldog volt és azért imádkozott a jó Istenhez, hogy áldja meg — az ördögöt.

Egyszer azonban, alig egy hét múlva, férjemuram hirtelen fölpattant és dühösen mondta:

— Elég volt ebből a csúf házszártosságból! Torkig vagyok a nyelveléssel!

És indult megint elfelé.

Az asszonykának torkán akadt a — pörölés. Egyszeriben nagyon megcsöndesedett. Alig hallható hangon kérdezte:

— Hát már ez se tetszik?... Nem szeretsz többé?

A férfi keményen felelt:

— Nem. Mert nem az vagy már, akit szerettem. Nem vagy a régi többé! Hát én se vagyok a régi.

Ezzel elrohant.

Az asszonyka most már nem sikoltott föl. Végképpen megállt a nyelvecskéje. Nem is sirt. Ágenturát se keresett föl újat. Csak lehajtotta a fejét és gondolkodott egy kicsit. Azután elindult a szobákon keresztül és

ment, amíg az utolsóba ért. Ez egy nyolcszögletes, bolthajtásos szoba volt. A padmaly közepébe, ahol a boltíves hajlások összeértek, egy nagy kampós szög volt erősítve.

Az asszonyka erre a szögre fölakasztotta magát.

... A férfi férjhez, szerető férjhez illendően viselte magát. Feketébe öltözött és hangosan zokogott, mikor az asszonykát temették. A szíve pedig ezt kalapálta odabent:

— Szabad vagyok! Szabad vagyok! Megint enyém a világ!

Neki is látott hamarosan a szabadsága élvezésének. Azt mondta, vigasztalásra van szüksége, különben megöli a bánat. És mert szép ember volt, kedves ember volt, szeretettel vigasztalták. Vigasztalta a bor, a kocka, az asszonyok.

Most már volt mindig, amelyet a kedve kívánt. Szőke, barna, alacsony, magas, kékszemű, feketeszemű, még olyan is, akinek az egyik szeme kék volt, a másik fekete.

Szóval pompásan élt a férfi, de — nem nagyon sokáig.

Egy
valam
később
sohase
mije l
hang,
másko
Egy ve
hűség
Vég
enni,
a rejte
mi lég
Nem
indult
Még a
menni
És
Sokszo
Hallot
tekinte
ez az,
részek
jégmez

Egyszerre csak elkezdett neki hiányozni valami. Eleinte csak néha és gyöngén, de később állandóan és marcangoló erővel. De sohase tudta volna megmondani: mi az, a mije hiányzik? Néha úgy érezte, hogy egy hang, máskor, hogy egy érintés, majd megint máskor, hogy egy tekintet az, ami hiányzik. Egy vékony kis hang, egy reszkető érintés, egy hűséges, alázatos, hódoló és esdeklő tekintet.

Végre már nem tudott se mulatni, se enni, se aludni, annyira nyugtalanította ez a rejtelmes hiányosság, amiről nem tudta: mi legyen.

Nem volt többé maradása otthon. És elindult megkeresni azt, ami hiányzik neki. Még akkor is, ha a világ végéig kellene érte mennie.

És bejárta csakugyan az egész világot. Sokszor azt hitte, már megtalálta, amit keres. Hallott olyanforma hangot, látott olyanforma tekintetet, de hamarosan rájött, hogy mégse ez az, amit keres. Bejárta mind a világ-részeket, a forró homoksivatagot, a hideg jégmezőket. Hasztalan...

Végre megint hazaérkezett oda, ahonnan elindult. Ekkor már csak szánalmas romja volt magának. Az arca fakó, a haja csapzott, a szeme beesett, a ruhája, saruja csupa rongy.

A háza is megvedlett, mióta elhagyta. A kapu csikorgott, mikor kinyitotta. Az ablak-üvegeken vastag rétegben ült a por, a szögletek tele pókhálóval.

A férfi egyenesen az utolsó szobába ment, abba a nyolcszögletűbe, egy kötelet vett ki a zsebéből és fölakasztotta magát ugyanarra a kampós szögre, amelyre három év előtt a felesége.

De előbb egy nagy darab papirost tett az asztalra és igen szép, jól olvasható betűkkel ezt írta rá:

*Drága angyalom, egyetlen üdvösségem,
megyek utánad! Nem tudok nélküled élni!*

★

Úgy-e megható és tanulságos ez a történet?

Eze
polgár
csos t
hideg
helyre
jobban
fogta
Tel
csene
polgár
segede
a tüd
olvasz
pen h
de ez
méltó
A p
egész
bet is

Az oroszán.

Ezelőtt négy esztendővel történt, hogy a polgármesterünk, Zalathy Arisztid kir. tanácsos tüdőcsúcshurutot kapott. Az egyik doktor hideg helyre küldte, a másik doktor meleg helyre küldte és mert a polgármester úr jobban szerette a meleget, mint a hideget, fogta magát és elutazott egyenesen Afrikába.

Teljes öt hónapig volt oda a pálmák, szerecsenek és egyéb déli növények világában a polgármester úr és mire visszatért, Isten segedelmével viruló egészségben hozta haza a tüdejét. Az afrikai nap gyönyörűen leolvasztotta a hurutot a csúcsáról. Csak éppen hogy barna lett a képe, mint a gépolaj, de ez a bronzos arcszín igen jól illett a méltóságához.

A polgármester úr azonban nemcsak az egészségét hozta meg Afrikából: hozott egyebet is. Egy receptet. De nem a tüdőcsúcs-

hurut gyógyításának, hanem az oroszán ellen való védekezésének a receptjét.

Ez ellen a kalamitás ellen a köztudat a védekezésnek csak egy eszközét ismeri. A puskát. Kétségtelenül nagyon jó szerszám, de nem olyan, amely föltétlenül kizárna minden veszedelmet. Megeshetik például, hogy az ember olyankor találja magát szemben a sivatag királyával, amikor nincsen nála fegyver. Már tudniillik az embernél nincs és nem az oroszánál, aki mindig magával hordja összes fegyvereit. Megeshetik az is, hogy van nála fegyver, de a puskája nincsen megtöltve. És végezetül megeshetik az is, hogy fegyvere is van, golyó is van benne, de elhibázza a lövést. Már pedig az ilyen hibát az oroszán soha meg nem bocsátja.

Látnivaló tehát, hogy ez a módja az oroszán ellen való védekezésnek részben körülményes, részben hézagos, amellyel szemben a polgármester metódusa a tökéletességnek nagy magasságában állt. Az ő receptje szerint az oroszán támadása ellen való sikeres védekezéshez nem kell más, mint egy

kevés
vel töl
amit
Am
tudni
ban n
ponto
idők
oroszl
ember
méter
lapul,
magát
szabá
teszi
a szer
kudar
az, h
megté
semm
se ige
a meg
az ije
várja

kevés természetrajzi tájékozottság és valamivel több lélekjelenlét. Tehát csupa olyan dolog, amit az ember mindig magával hordozhat.

Ami a természetrajzi tájékozottságot illeti, tudni kell, hogy az oroszlánnak a támadásban megvan a maga sémája, amelynek a pontos megtartásához a sivatag királya ősi idők óta következetesen ragaszkodik. Az oroszlán ugyanis, amint az útjába akadó embert megpillantja, körülbelül három-négy méternyire közeledik hozzá, ott azután lelapul, hogy egy hatalmas ugrással reávesse magát. Ennek az ugrási távolságnak a megszabásában — nem hiába, hogy gyakorlat teszi a mestert — az oroszlánnak bámulatos a szemmértéke. Nagyobb szégyen, gyilkosabb kudarc nem érheti a sivatag királyát, mint az, ha az ugrást eltévesztené. Egy ilyen megtévedés egyet jelent az erkölcsi megsemmisüléssel. De száz eset közül egyszer se igen fordul elő. Nem pedig azért, mert a megrémült áldozat rendszerint megdermed az ijedtségtől és fagyott mozdulatlanságában várja a reázuhanó veszedelmet.

És éppen ez az, ami nem helyes. A polgármester úr recipéje szerint ugyanis ebben a helyzetben a követendő eljárás a következő: Amint az oroszán közeledik az ember felé, az ember is közeledik az oroszán felé. Végre is nagy uraknak illendő elébük menni és az udvariasság a Szaharában se árt. Amint az oroszán megáll, az ember is megáll. Amint az oroszán lelapul, az ember is leguggol valamelyest. És abban a pillanatban, amint az oroszán a levegőbe lendíti izmos testét, de ugyanabban a pillanatban az ember is előre ugrik. Ezzel aztán rendben is van a dolog. Mert mi történik? Természetesen az, hogy az oroszán, igaz, hogy nem a maga hibájából, de célt téveszt. Ahelyett, hogy ráugrana, keresztül ugorja az embert. Már pedig, hogy ez mit jelent, azt tudhatja mindenki, aki csak valamennyire is tájékozott az oroszán lélektanáról. A sivatag királya, amilyen gőgös bestia, olyan érzékeny és karakteres. Egy ilyen kudarc valósággal megrendíti a lelki világát. Megzavarodik, sőt összerokkan. Csak egy érzése marad. A szé-

gyen.
ami eg
dolog.
pillana
ijedten
milyen
rohan,
azután
tába,
önérze
lékes.

A sz
csak k
fordul
tudom
ket ne
gárme
izgatot
polgár
messzi
nyára

Sajr
éppen
tikai h

gyen. Hogy még egyszer megpróbálja azt, ami egyszer már nem sikerült neki, ez kizárt dolog. Ennél sokkal keményebb jellem. Egy pillanat alatt levonja a kudarca következeit, ijedten néz körül, nem látta-e valaki, hogy milyen szégyen esett rajta, azután úgy elrohan, hogy szinte röpül. Mi történik vele azután: belépusztul-e a kudarcon érzett bánatába, vagy begyógyítja-e az idő telése az önérzetén esett sebet, ez természetesen mellékes.

A sivatag királya minálunk tudvalevőleg csak ketrecben és így is meglehetősen ritkán fordul elő, tehát az ellene való védekezés tudományának túlságos nagy gyakorlati értéket nem lehet tulajdonítani. De azért a polgármester úr előadását azzal a feszült, sőt izgatott érdeklődéssel hallgatták, amely egy polgármestert, egy királyi tanácsost, egy messziről jött férfit és egy oroszánt bizonyára teljes joggal megillet.

Sajnos azonban, a polgármester úr talán éppen az erős siker hatásában bizonyos taktikai hibákat követett el. Egyrészt azzal, hogy

túlságos buzgalmat fejtett ki az oroszán ellen való védekezés tudományának közkinccsé tételében, másrészt és legfőképpen pedig azzal, hogy a recept hitelét idővel a személyes tapasztalat ércével erősítette. Az előadásai ismétlődésének folyamán az ismeret élménye sűrűsödött, kiderülvén, hogy a polgármester úr ezt a receptet nemcsak ismeri, de Afrikában és nem is egy ízben, már ki is próbálta. Sőt az előadás tűzében az úri kaszinó termében a polgármester megtette azt is, hogy bemutatta azt a nagyszerű ugrást, amellyel a sivatag támadó királya elé szokta volt vetni magát.

A polgármester úr igen szépen ugrott, de mégis öreg hiba volt, hogy megselekedte. Vidéken az emberek kisigényűek és a hívő hajlandóságuk befogadó képessége se valami nagyméretű. A recept igazát még csak elhitték, de az oroszánt meg a polgármestert együtt már megsokallották. Ha ő nagyságát annyira le nem köti a tulajdon előadásának az érdekessége és varázsa, észre kellett volna vennie, hogy a hallgatóságát már nem a

figyelem
ereje t
ben. S
högni
háta m
rosi fő
kellett
ki is t

—
polgár
éppen
kába.
védeke
mester
oroszlá
gármes

A fő
de az
oroszlá
eddig
ból szí
Kezdté
sekbem
szívü

figyelem, hanem a polgármesteri tekintély ereje tartja körülötte. Ez is egyre gyöngébben. Szólni ugyan senki sem mert, de köhögni már többen köhögtek és a szemek a háta mögött gúnyosan villantak össze. A városi főorvosból, mikor már vagy ötvenedszer kellett végighallgatnia az oroszánhistóriát, ki is tört az elkeseredés.

— Uraim, — mondta, természetesen a polgármester távozása után — nekem már éppen elég volt. A jövő héten utazom Afrikába. Hogy az oroszán ellen miképpen kell védekezni, azt már nagyon tudom a polgármestertől. Most hát meg fogom kérdezni az oroszánoktól, hogyan kell védekezni a polgármesterek ellen.

A főorvos nem utazott ugyan el Afrikába, de az ő nyilatkozatából is látható, hogy az oroszán kezdte fölfalni a polgármestert. Elédig érintetlen tekintélyéből és méltóságából szinte minden nap leharapott egy falatot. Kezdték a háta mögött folytatott beszélgetésekben elkeresztelgetni Vadölőnek, Oroszán-szívű Rikárdnak, sőt egyszerűen Leónak is,

már pedig tudvalevő dolog, hogy nem válik a respektus javára, ha az embert más néven emlegetik, mint amit a keresztlevele mond. Különösen nem, ha az ember nemcsak ember, hanem polgármester is és a király tanácsosa.

Túlzás lenne azt mondani, hogy a polgármesterből figura lett, de az fájdalom, való, hogy a tekintélye határozottan lecsúszóban volt, mikor egy nevezetes esemény pezsdítette föl a város kissé egyhangú és pangó életét. Június végén egy menazséria telepedett meg hatósági engedelemmel a népkert közepén, Battistiáni Erkole igazgató úr kormányzása alatt. Pompás állatsereglet volt, amely, mint a plakátok hirdették, Európa és Amerika összes nagyvárosaiban rendkívüli érdeklődést keltett. Battistiáni Herkules igazgató úr melle szinte pikkelyes volt a temérdek ordótól, amiből kitelt volna egy kisebb múzeum egész érem-osztálya. Az állatseregletnek azonban nem az igazgató úr volt legfőbb látnivalója. Volt ott ötféle majom, csörgőkígyó, óriási teknősbéka, farkas, barna

medve
medve
utolsó
ott vo
király
oroszl
arra,
sikeré
Am
dőlt E
pen p
megba
hogy
oroszl
külön
érdo
hogy
nyilat
dány
tanító
harab
telmü
kere
ugral

medve, még barnább medve, egészen fekete medve, tudós lovacska, elefánt és amit ha utolsónak említünk is, akkor is első marad, ott volt Musztafa, a sivatag ketrecbe zárt királya, egy hatalmas, nagysőrényű himoroszlán, bizonyára egymagában is elegendő arra, hogy a menazséria anyagi és erkölcsi sikerét biztosítsa.

Aminthogy valóban a közönség csak úgy dőlt Battistiáni Herkules állatjainak, főképpen pedig Musztafának, a sivatag királyának megbámulására. Hiszen ez volt az első eset, hogy egy oroszlán, egy valóságos, eleven oroszlán időzött a város falai között. Musztafa különben nagyon rá is szolgált a közönség érdeklődésére és szimpátiájára. Azonkívül, hogy a polgármester mint hozzáértő ember nyilatkozata szerint határozottan szép példány volt, Herkules igazgató nevelése megtanította olyan dolgokra, aminőkről a Szaharában neveletlenül fölnőtt testvéreinek sejtelmük se lehetett. Musztafa tudott cigánykereket vetni, vasrúdon és abroncson átugrálni és olyan ügyesen, olyan gyöngéden

vette kitátott szájába az igazgató úr fejét, hogy ennek még a frizurája se borzolódt össze. Mikor azután a mutatványok végén a közönségből fergetegesen tört ki a tetszés, Musztafa a két hátulsó lábára emelkedett és egy határozottan kecses meghajlással köszönte meg a tapsokat.

Bizonyára mindenki természetesnek fogja találni, hogy az állatsereglet legsűrűbb látogatója, szinte állandó vendége a polgármester volt. A város világjárt feje minden szabad idejét ott töltötte a Musztafa ketrece előtt. Valami nagy, bensőséges gyönyörűséggel, csillogó szemmel nézegette a hatalmas állatot, rá-rámosolygott, néha halkán el is mordult és az ujjai valósággal vonaglottak a vágytól, hogy beleszántsanak pompás sörényébe. Ott a ketrec előtt hosszú előadásokat tartott az uraknak az oroszok hazai erkölceiről, szokásairól, tulajdonságairól és pedig a legszívesebben signor Battistiáninak, a direktornak, aki természetesen áhitatos figyelemmel hallgatta az előkelő és hatalmas úr minden szavát. Ki is állította róla bizonyít-

ványt, l
ért az o
neveked

Egyál
pítani, l
hatással
megrend
folyton
állat ke
érzésük
tanunak
igazolja.
állat lát
finom s
alakja l
egészen
hatatlan
a polgá

Mind
a rab o
velt, am
világot.
tént. Ba
tatvány

ványt, hogy a signor sindaccó bámulatosan ért az oroszlanokhoz. Mintha csak közöttük nevedekett volna.

Egyáltalában hamarosan meg lehetett állapítani, hogy az oroszlan jelenléte jótékony hatással volt a polgármester úr már-már megrendült tekintélyére. Ahogy az emberek folyton ott látták a város fejét a hatalmas állat ketrece előtt, az a különös, de óhatatlan érzésük támadt, mintha a sivatag királya tanúnak jött volna ide, hogy a polgármestert igazolja. Az a tisztelet, amelyet a gyönyörű állat látása az emberekben keltett, sejtelmes, finom szálakon odarakódott a polgármester alakja köré és zománcot vert rája. Valami egészen sajátos és az alkatában meghatározhatatlan szolidaritást érzett a két kiváló lény, a polgármester és a sivatag királya.

Minden rendben lett volna tehát, amikor a rab oroszlan egyszerre olyan dolgot művelt, amelynek a híre bejárta az egész művelt világot. Csütörtök délután négy órakor történt. Battistiáni direktor éppen izgalmas mutatóványait végezte a sivatag királyával hatal-

mas közönség előtt, mikor a ketrec ajtaja, a jó Isten tudja, hogy — észrevétlenül kinyílt. Ebben a pillanatban egy eget hasító diadalmas ordítás hangzott és nagyszerű ívben egy hatalmas test repült át a levegőben a közönség feje fölött. Az emberek szíve megfagyott a rémülettől. Minden arc halásápadt lett és minden lélekzet elakadt. De ez a jeges mozdulatlanság csak másodpercekig tartott, hogy azután a legrémületesebb kavargás támadjon. Sírás, sikoltás, vad menekülés, egy pánik minden viharos borzalma. Asszonyok ájultan estek össze és férfiak egymást legázolva rohantak ész nélkül, maguk se tudva, hová?

A megszökött oroszán egy pillanat alatt eltűnt. Csak később jelentették az ijedtségtől reszkető emberek, hogy a vasút-utcán száguldott kifelé a szőlők és a Pál-erdő irányában. Eltűnt Battistiáni Herkules igazgató úr is, aki egy vasrúddal a kezében rohant — az ellenkező irányban.

Sajnálatos dolog, de bizonyára nem menthetetlen és nem is érthetetlen, hogy a katasz-

trófi
kod
jelen
hatá
dül
par
mut
len
oros
A v
fegy
tűz
ada
L
egy
hala
ran
ség
utca
és t
szín
nyé
ped
D
s

trófa híre a városházán némi zavart és kapkodást okozott. A rendőrkapitány sietett kijelenteni, hogy a dolog nem tartozik az ő hatáskörébe és a közbelépésre, szerinte, egyedül a tűzoltóság lehet illetékes. A tűzoltóparancsnok ennek ellenében azt követelte, mutasson neki a rendőrkapitány csak egyetlen egy olyan paragrafust, amely megszőkött oroszlánok ellen dirigálná a tűzoltóságot. A vízipuska nem oroszlánvadászatra való fegyver és szőkevények kézrekerítése nem a tűzoltóság, hanem igenis a rendőrség földadata.

De azért szerencsére elég hamarosan meggyeztek abban, hogy mind a két testület haladéktalanul megteszi, amit a helyzet parancsol és a hatásköre megenged. A rendőrség erős cirkáló csapatokkal járja be a város utcáit, a tűzoltóság pedig teljes létszámmal és teljes felszereléssel vonul ki a veszedelem színhelyére, megszállja az állatsereglet környékét. A további eljárás fogatosítására pedig katonaságért telegráfoztak.

De még mindig kérdés maradt, mi történ-

jék a védekező természetű intézkedéseken kívül addig is, amíg a katonaság megérkezik? Ki tartsa addig sakkban a fenyegető veszedelmet? Ki az, aki elbánik a sivatag lázadó királyával, ha ez a város ellen támadna, még mielőtt a haderő bevonult?

Erre a kérdésre hosszú, kínos hallgatás támadt, amíg egyszer csak valaki igen halkán kibökte, hogy:

— A polgármester úr...

Szerény és csöndes volt a szó, de olyan visszhangja támadt, mint egy ágyúlövésnek. Mindenki csak azon csodálkozott, hogy nem neki jutott az eszébe, holott ha van egy ember Európában, aki erre a föladatra nemcsak hivatott, de a gondviselés akaratából készült is, ez kétségtelenül a polgármester úr, akiről most el lehetett mondani, hogy Istennek kegyelme állította a város élére.

Az igazság érdekében meg kell állapítani, hogy a polgármester úr a kívánság hallatára elsápadt ugyan, de egy árva szóval se ellenkezett, vagy szabódott. Egy pillanatig némán nézett az urakra, azután a belső megindult-

ságtól fátyolozott hangon csak ennyit mondott:

— Megyek. Miska, hozd a puskámat. Az urakat pedig csak arra kérem, hogy a feleségemet, aki most az anyjánál van látogatásban, ha közben hazaérkeznék, értesítsék ki-méletesen...

A hangját elfojtotta a tiszteletreméltó meghatottság. Az urakon is mély megindultság vett erőt. Némán vették körül a város hősi útra induló fejét és senkinek se jutott eszébe megütödni rajta, hogy a nagyszerű kivonulásra más fegyvert is vitt magával, mint a — pszichológiát.

Mire Miska a polgármester hajduja a puskával megérkezett, már a város kifordult a réndes képéből. Pillanatok alatt minden élet megszűnt. Se az utcákon, se a piacon egy teremtetett lélek sem járt. A boltokat, a kávéházakat, a kapukat, az ablakokat mindenütt becsukták, egy rettenetes rémület hideg árnyékában dermedten állt az egész város. Csak a torony párkányán járkált körbe a harangozó, akinek a rendőrfőkapitány meg-

parancsolta, hogy folyton kémlelődjék és amint az oroszslánt meglátja, adjon kürtjelt.

Így festett a város, amikor Zalathy Arisztid királyi tanácsos elindult, hogy a sivatag lázadó királyát egymaga megkeresse, megfékezze, ártalmatlanná tegye. A városháza kapuján túl csak a rendőrkapitány kísérte a Népkertig, ahol az állatsereglet nagy deszkalkotmánya előtt már teljesen díszben állott a tűzoltók csapata. Itt a kapitány katonásan tisztelgett, a tűzoltóság pedig, amely természetesen a hangszereivel vonult ki, abban a pillanatban, mikor a polgármester a vonala elé ért, harsogva szólaltatta meg a trombitát. Egy megrázó erejű, hol tüzesen rivalgó, hol komoran bűgő hősi dalt játszottak, amelyet maga az alparancsnok komponált a Rákóczi-induló és a Szigfrid gyászzenéjének a motívumaiból. A tűzoltóknak a szeme is kidagadt a lelkes igyekezettől, a trombiták harsogtak, recsegték és sirtak, a menazséria állatai a megrázó hangokra rémülten ordítottak és szürköltek, a piactéri ablakok megteltek kíváncsi fejekkel, a polgármester úr megbillen-

tette a kalapját és nem tudott elnyomni egy férfias könnyet, amely csöndesen pergett végig halovány arculatán.

Letörölte és ment. Hogy mit érzett ez ünnepies és nagyszerű pillanatban, bizonyára fölösleges és talán ildomtalan dolog is lenne részletezni. Ugyanazt érezte, amit érzett volna hasonló helyzetben akármelyik más királyi tanácsos, akármelyik más rendezett tanácsú, sőt akármelyik szabad királyi város polgármestere is. Enyhén szólva: szokatlanul érezte magát és ha ez az érzés benne különösen nagy elevenséggel háborgott, ezen se szabad megütödni. Hiszen neki külön személyes ügye is volt az oroszlanokkal ama bizonyos recept révén és ha volt ember, aki tőlük kegyelemre nem számíthatott, az a férfi éppen ő vala.

Háborgó érzései tömkelegén azonban egy nagy vágy uralkodott. Az, hogy minél hamarabb kint legyen a városból. Amint az utolsó ház is elmaradt mögötte, a polgármester úr szakasztott ugyanazt cselekedte, amit cselekedni szokott az oroszlán, ha az ugrást el-

vétette. Óvatosan körülnézett és mikor meggyőződött róla, hogy egy élő lélek sincs a szemhatáron, egy nagyot lélekzett és nekiiramodott a mezőnek olyan acélosan, olyan villámgyors száguldással, hogy nincs az az oroszlán, amely a nyomába érhetett volna. Nem került a kapunak, hanem átmászott az árkon és újabb öt perc múlva már a présházban volt, zárt ajtó és lecsukott ablaktáblák mögött. Senki se vette észre. A polgármester szíve vadul dobogott az örömtől. Körültáncolta a szobát, azután levetette magát egy lócára és — fújt. A szíve zakatolt, a tüdeje zihált, a lába reszketett a kiállott izgalmaktól, a homlokáról alig győzte törölni a verejtéket.

A délután abban telt el, hogy a polgármester úr — örült a szerencsés megmenekülésnek. Az oroszlán ellen teljes biztosságban tudta magát. A présház teteje cserepes volt, a fala kő, az ajtó szilárd, az ablakon vasrács. Lelkiismeretfurdalást sem érzett. Hol van az a törvény, amely oroszlánok üldözésére kötelezné egy rendezett tanácsú

város polgármesterét? Ez még a budapesti főpolgármesternek sem kötelessége.

De leszállt a barna szárnyú est és barna szárnyán egy kellemetlen fölfedezést hozott a polgármesternek. Az izgalom elszunnyadtával ugyanis a polgármesterben fölébredt — az ember. Még pedig a rendes ember, aki fél kilenckor — vacsorázni szokott. Az ember tehát enni kért. Ezt azonban, sajnos, nem kaphatott. Sem a présházban, sem a pincéjében nem volt egy ehető falat. Bor az volt bőven, de a polgármester úr jóllakni szeretet volna és nem lerészegedni. Ez a szomorú fölfedezés egyszerre válságosra fordította a helyzetet, mert kiderült, hogy huzamosan nem lesz tartható. Ha legalább egy darab száraz kenyeret talált volna, örömet beérte volna vele. De nem volt. Semmi se volt.

A polgármester úr végre is arra fanyaldott, hogy itallal próbálja enyhíteni az éhségét. Lement a pincébe, hozott egy kancsó bort és árva nagy magánosságában iszogatni kezdett. Nem szokta az italt, nem is szerette, a néhány korty, amit éhesen lenyelt, hamar

végzett vele. Szédülő fejjel hevert le a szoba egyetlen kényelmesebb butorára, egy nádkanapéra és hamarosan elnyomta a bódulat. Üdítő álomnak azonban nem lehetett nevezni. Nehéz, torz és ostosba viziók gyötörték. Azt álmodta, hogy neki körösztil kell ugrania egy oroszslánt, amely folyton feléje kapkodott a tártott szájával Nyolcvannégyszer ugrott, mindig rosszul. A nyolcvanötödik ugrás hatalmasabb volt valamennyinél, mert a polgármester úr nagyot nyekkent és már nyitott szemmel állapította meg, hogy — a padlón hever összetörve, verejtékesen, a zuhanástól sajgó vállal. Egy gyújtó világánál megnézte az óráját. Még hajnali három óra volt csak.

Hogy mit csinált még tizenhat óra hosszat a prэшázban, azt kegyetlen dolog lenne elmondani. Vannak pillanatok az ember életében, amelyről senki se szeret sem beszélni, sem hallani. Megesett már, hogy hollófürtű ifjú ember egy negyedóra alatt megöszült és ez a tizenhat óra ilyen negyedórákból volt összerakva.

Délután öt órára a polgármester úr, ameny-

nyiben még gondolkodni tudott, megállapította, hogy számára két eset lehetséges. Vagy ott hal éhen a prэшázban, vagy az oroszlán fogja szétmarcangolni. Kíváncsúnak vagy kecssegtetőnek bizonyára az egyik esetet se érezhette. Éhenhalni egészen kellemetlen dolog, de meghalni csak azért, hogy egy oroszlán jóllakjék vele, szintén nem lehet a becsvágya egy polgármesternek.

A választást azonban erősen megkönnyítette egy körülmény. Az, hogy az éhenhalás egészen bizonyos volt, az oroszlán azonban a gondviselés kegyelméből esetleg el is maradhatott. Ahogyan nem találkozott vele a polgármester, mikor kijött a szőlőbe, úgy megeshetett az is, hogy nem találkozik vele visszamenet sem. A polgármesterek nem mindig haladnak egy úton az oroszlánokkal. Ha pedig mégis találkoznának — teljesedjék a jó Isten akarata.

Szóval: a polgármester úr elhatározta, hogy — kitör. A legutolsó pillanatban azonban még egy bizarr és rettenetes gondolata támadt, ami elállította a szívverését. Hátha

az a bestia itt fekszik a tornácon, éppen az ajtó előtt?... Óvatosan kinyitotta tehát kissé az ablaktáblát és kinézett. Nem látott sem oroszánt, sem egyebet. Az út szabad volt.

Pontban délután öt órakor a polgármester a puskával a kezében kilépett a présház ajtaján. Az az aggodalma, hogy valaki megtalálja látni, némileg fölösleges volt. Talán a felesége sem ismert volna rá. A huszon-négy órai bőjtös fogság, a kiállott temérdek izgalom rettenetesen megviselte, elgyűrte, kiforgatta. Az arca sárga volt, mint a viasz, az szeme beesett, a mozdulata ólmos. Ilyen lehetett Jónás próféta, mikor a cethal magából — kilakoltatta.

Különben is kábult volt, de mikor az aranyos, izzó napfény tündöklő áradata a huszon-négy órás sötétség után elborította, végleg elbódult. Nem látott. Rogyadozó léptekkel botorkált és bukdácsolt minduntalan belevágódva hol karóba, hol fába, mintha részeg lett volna. Négykézláb mászott át a szőlő árkán és úgy érezte, legjobb lenne lefeküdni

az árokpartra és mozdulatlanul várni be: történjék vele akármí.

De mégsem tette. Roppant fásultsággal a lelkében, elcsigázva, ödöngve vonszolta magát tovább. Mintha millió darázs dongott volna körülötte és fullánkok ezrei szurkálták volna verejtékes homlokát. A szemét lehúnyva tartotta, mert ahányszor megpróbálta kinyitni, villámló karikák lobbantak föl előtte és egész az agyáig ható éles fájdalmat érzett. Az egyik pillanatban perzselő forróság futott rajta végig, a másikban meg mintha jeget nyelt volna, didergett a hidegtől. A láthatatlan darazsak pedig folyton zúgtak, döngtek, szurkálták a homlokát meg a halántékát. Az az érzése volt, mintha egy nagy folyam fenekén járna, idomtalan szörnyetegekkel tele vastag, meleg, fekete vízben, amelynek a sodra ellen minden lépésnél óriási erőt kell kifejtenie.

— Lázam van... Lázam van... nyögte keservesen a polgármester és most már csak egyetlen egy vágya volt: otthon lenni, feküdni, feküdni mozdulatlanul. Nem látott

nem hallott semmit, nem törődött mással, semmivel.

Csak ment, ment a megviselt férfiú fásultan, bódultan, eszméletlenül, mint az alvó. Úgy érezte, hogy már hetek óta megy, de lehet, hogy csakugyan bandukult már egy óra hosszat a poros úton, amikor egyszerre megrezdült. A magasságból éles, recsegő kürtszó verte át magát azon a forró gőzön, amely a szédülő fejét körülvette. A polgármester szive akkorát dobban, hogy szinte megtántorodott bele. Megismerte a hangot. A harangozó kürtjele volt. Az oroszán megkerült. Talán már meg is fogták, vagy leterítették?

Érezte, hogy a láthatatlan darázsraj hirtelen elmarad mellőle. Megdörzsölte a szemét és szétnézett. Láta, hogy már házak között van. A vasút-utcában jár a kocsin...

De látott egyebet is.

Látta, hogy alig tíz lépésnyire előtte egy hatalmas, barnasárga, széles hátú, lompos sörényű állat lépked, lassan, fáradt méltósággal, bojtos farkával szántva az út porát.

Musztafa volt. Az oroszán.

Hogy már egy jó negyedórája ballagtak így együtt, arról a polgármester úrnak sejtelve sem volt. Valószínűleg az oroszánnak sem. A megtérő szökevény fáradtan, bűntudatosan csüggesztette le hatalmas fejét. Nem nézett sem jobbra, sem balra, csak ment, szomorú kullogással, mint a csinytevő gyerek, aki tudja, hogy otthon verés vár rá.

A polgármesternek az első gondolata — semmi se volt. Csak azt érezte, hogy az egész teste egyszerre kihül és minden vére zuhogva ömlik ki belőle egyenesen a föld melyébe. Az ajka valósággal összefagyott ebben a kísérteties hidegségben, a szeme dermedt volt, mint a jéggolyó. Minden ösztönszerű igyekezete az volt, hogy megforduljon és vágtasson, ahogy csak tud, minél messzebbre innen, de egy különös ígézet fogva tartotta és inkább ájultan, mint ébren, merev lábbal csak lépegetett előre. A sárgásbarna mozgó tömeg mint egy delejes erő húzta maga után.

Ez az állapot azonban nem tartott csak

egy pillanatig. Hirtelen forróság támadt a szívében és ennek a tüze fölengesztelte, átmelegítette, hajlékonyá tette megdermedt tagjait. Az oroszlán olyan békésen, olyan megadással, olyan vezeklően zarándokolt előtte... És a polgármester most már látta azt is, hogy az ablakok tele vannak a bámulattól sápadt emberfejjel.

A polgármester muzsikát hallott. Valami vérgőzös, hetyke, lüktető, diadalmas hősi zene forró hullámaival telt meg egyszerre a napfényes levegő és telt meg ő maga is. Már nem volt sem fáradt, sem lázas, sem ijedt, sőt éhes sem volt már.

És a város polgárai látták a legendás jelenséget, amelynek párját nem ismeri a városok története. Látták, amint első emberük végigkiséri házaik között a sivatag megfékezett királyát. Amint a polgármester rabságba viszi az oroszlánt. És a kép pillanatról pillanatra legendásabbá nőtt. Mert mennél beljebb haladtak, az oroszlán annál jobban összezsugorodott, a polgármester alakja ellenben annál imponálóbbá magasztosodott.

A sivatag királya egészen megrokkant, a fejét mind lejjebb horgasztotta, a farkát behúzta a hátsó lábai közé. Szinte csomóba kötötte az alázat. A polgármester termete meg kiegyenesedett, megnyúlt, szinte óriásnak látszott, akinek büszke fejét hamvas felhők koszorúzzák és súlyos lépése alatt reszket a föld. Olyan volt a polgármester úr, mint egy görög isten...

Amint a piacra értek és az oroszán megpillantotta az állatsereglet nagy deszkaalkotmányát, a sivatag királya egy pillanatra megállt, a torkából valami vékony, síró, szükölő hang szakadt ki, azután, mint aki már nem bírja a szégyent, egyszerre nekiiramodott és rohant be — egyenesen a ketrece felé. Arra se reagált, mikor signor Battistiani, amint az ajtóban elrohant mellette, boldog és rémült meglepetésében csak úgy puszta kézzel hatalmasan pofonvágtá. A polgármester úr pedig jött, csöndes és nyugodt léptekkel. Bement a menazsériába, megnézte, jól becsukták-e az oroszán ketrecét, azután nyugodt, kemény, kissé rekedt

hangon csak ennyit mondott a direktórénak, aki sápadtan állt előtte:

— Máskor pedig jobban vigyázzon a házi állataira. Mert nekem egyéb dolgom is van, mint hogy őket összefogdossam!

A piac ekkorra már megtelt ezrekre menő néppel. Csak úgy zúgott az ember mindenfelől. Mikor a polgármester alakja újból megjelent, egetverő éljenzés harsant föl. Az urak tülekedtek, hogy kezet szoríthassanak a legendás hőssel. A polgármester úr pedig szerény mosollyal az ajkán, védekezett az ováció ellen:

— De uraim... Ilyen csekélységért... Igazán szóra sem érdemes...

kile
egé
elő
Akl
hog
A t
M
elh
azé
szü
ispa
géd
átö
a f
dor
neh
száz
s

A sédi erdő.

Ezernyolcszáznyolevan augusztus huszonkilencedikén láttam először a sédi erdőt. Ezt egész biztosan tudom, mert két nappal azelőtt volt, hogy bevitték a városba diáknak. Akkor mindössze talán egy hónapja lehetett, hogy Tisza-Séden laktunk a Zádor-majorban. A tanya egy órányira feküdt a Tiszától.

Mikor közeledett a nap, hogy először kell elhagynom anyámat, apámat (szülei házat azért nem mondhatok, mert amióta megszülettem, az apám már a harmadik tanyán ispánkodott), valami meleg és gyászoló gyöngédség vett körül. Az anyám minduntalan átölelt, összecsókolt és a könyeivel öntözte a fejemet. Az öreg Mária, aki hűségesen vándorolt velünk egyik majorból a másikba, néha reám nézett, keservesen elbődült és százszor is elmondta:

— Jaj, édes Imruskám, lelkem, csak el ne tévedjen. Csak jól vigyázzon, hogy el ne tévedjen...

Csucusi, a parádés-kocsis, aki sok mindent tudott, mert öt esztendő óta ült a börtönben, egy lószőrből kötött óralánccal ajándékozott meg, noha órája nem volt, az öregbéres Gábor fia pedig nekem adta a parittyáját. Az édesapámat, aki szeretett kemény ember lenni, különösen az anyám meg a Mária könyei nagyon meggaragították. Igen rosszul nyilatkozott az asszonyi bölcseségről, amely akkor ijeszti meg a gyereket, mikor bizalmat, vágyat és örömet kellene a lelkébe önteni. Hogy örüljön a gyerek az iskolának, mikor sirva eresztik oda?

Ebben bizonyára volt bölcsesség, de azért az édesapám maga se maradt megilletetlen a készülő elszakadás napjaiban. Minduntalan magával vitt, ahol dolga akadt a gazdaságban: amit azelőtt nem igen cselekedett. Beszélni keveset beszélt hozzám, de szeretete, hogy vele legyek.

Így következett el ama bizonyos huszon-

kilencedike. Aranyos, ragyogó nyári délután volt, a tiszta fehér-kék ég csak úgy kacagott le a földre. Az apám így szólt hozzám:

— Te még nem is láttad az erdőt, úgy-e? Ha akarod, velem jöhetsz!

Úgy ugrottam föl a kis sárga bricskába, mint egy macska. Ezért az örömért odaadtam volna az óraláncomat meg a parittyámat is. A magtár tetejéről, ahová nagyon szerettem fölmászkalni, már látni lehetett a Tisza-gátat, amely mint egy végtelen sötét fal szegte a szemhatárt. A töltés mögül helyenkint hamvas-barna kupolák és sugár toronyok emelkedtek ki. Ez már az erdő volt. Többet azonban még nem láttam belőle, amint hogy egyáltalában nem láttam még erdőt. Csak a gondolatomban. De így annál többet jártam rejtelmes, homályos, titokzatos élettellel tele világát. Hiszen ahány könyvet olvastam kalandos hősökről, indiánusokról, szigetlakókról, — pedig faltam a könyvet — ezeknek a világa mind az erdő volt ezernyi érdekes, izgalmas és hősi történettel a mélyében.

Ünnepi érzés borult a szívemre, mialatt a kocsi éles kelepeléssel gördült előre az úton. Vizjárta hely volt az egész határ a Tisza felől. Maga az út is töltés. Ahol föl nem porzott, a háta olyan volt, mint egy térkép, telerajzolva ujjnyi széles repedések szeszélyes fekete vonalaival. A rőzséből összekötött hidak alatt nádas ágyu vékony erek tiszta vize folydogált. Távolabb is mind a két oldalon kotuk és láposok háta csillogott ki a napfényben. A gát mentén rőzse-kazlak feketéllő csomói sorakoztak. Az augusztusi ég úgy borult az egész képre, mint egy átizzott csillogó óriási üvegharang.

Boldog és türelmetlen izgalomban vert a szívem. Az apám néha megszólított, de én bizony nem igen hallottam, mit mond. Tele voltam egy gazdag nagy sejtés várakozásával és ez keresztülsibongott minden idegemen.

A gát tövében megállt a kocsi. Kissé szédülő fejjel szálltam le. Az apám kézen fogott, így másztunk föl a töltés gyöngén füves, barna lejtőjén a tetejére.

Mikor azután fönt voltunk, éreztem, hogy egy pillanatra eláll a szívem verése. Az egész lelkem, minden öntudatom rásimul egy végtelen, határtalan zöld áradás hátára, amelynek a hullámai viszik álmok és látomások némán elvonuló képei között.

Ha én lennék a világ legnagyobb piktora, akkor se tudnám lefesteni azt a gyönyörűséget, ami akkor gyermekszemem elé tárult. Először csak egy bolyhos, puha zöld renga-teget láttam; de azután ez a kép fölbomlott, mint a villogó tűzgolyókba szétenyésző rakéta és ezernyi nagyszerű látomásba oszlott.

Láttam aranylombú fákat. A koronájuk tiszta aranypihe volt: dús, puha és szinte lángolva csillogó. Amint a könnyű lomb-tömeg megmozdult, egy-egy csomó aranylevél levált róla és reszketve, ragyogva útnak indult a levegőben. Az aranylombos fákon túl törpe ezüstlombú fák guggoltak az erdő medrében. Látszott rajtuk, hogy nagyon öregek. Fehér fejüket úgy összehajtották, hogy egy nagy, hamvas felhő támadt belőle, a hátán renga-teg nagy, omlós ezüstgöröngyökkel. Ez a

felhő halk suhogással úszott alattam és csodálatosképpen mégis mindig egyhelyben maradt. Egyáltalában az egész erdő valami megérthetetlen mozdulatlan mozgást végzett. Valami igen csöndes örvénylésben keringett, forgott. Az öreg fák tömege helyenként megszakadt. Haragos, mélyenzöld tisztások és venyigével benőtt ágyu nagy, négyszögletes kubik-gödrök szakították meg. Az egymáshoz simuló fiatal fehéreszöld fűzfavesszők tömege olyan volt, mint egy törpe hadsereg. Kissé előrehajoltak, mint a vonuló katonák és egy törpe, szélesen szétnyúló lombú bokor a gödör partján olyan volt, mint egy tépett zászló, amelynek a szárnya ott csapkod a fiatal sereg fölött. Az ember érezte, hogy a fák mögött, a szederindák virágos zöld leple alatt a nedves, meleg földön tündérek heverésznek bujkálva és várják, míg a nap leszáll és a hold int nekik: most már előjöhetnek!

Egyes részeire a sohase látott helynek — ráismertem. Mintha már láttam volna őket, sőt jártam is bennük. Egy öreg fűz korhadt törzsén hatalmas nyílás volt. Abban én már

ült
A
két
pin
az
sol
csu
a s

L
zör
aki
bán
nen
me
kel
ma
F
Ner
gél
ken
egy

ültem egyszer, mikor — oroszánra lestem. A füves tisztáson egy párbajra emlékeztem, két álarcos férfi között. Még most is nagy, piros vércsöppek ragyognak a fűvön... Bent az erdőtéltség homályában nyilas indiánusok szeme villogott...

A kezemet a szívemre szorítottam és lecsukódó szempillám örökre a lelkembe zárta a sédi erdő képét.

★

Harminc esztendő telt el azóta. Egy községes, szürke ember harminc esztendeje, akivel se nagyon jól, se nagyon rosszul nem bánt az élet. Tisza-Sédre én többet vissza nem kerültem. A földesurunk akkor öszön meghalt, az apámnak megint hurcolkodnia kellett. A Bánságban bérelt egy kis jószágot magának, ott meg is ragadt szépen.

Engem elfogott a város. Fiskális lettem. Nem valami elsőrendű, de olyan, aki elédegel becsülettel, elég tisztességes sorban. Van kenyerem, hűséges, kedves jó feleségem, meg egy kis fiam, akiről szentül hiszem, hogy

sokkal különb ember lesz az apjánál. Én apai szemmel nézek a szemébe, nem csoda tehát, ha olyanokat látok benne, amiért, ha hangosan elmondanám, bizonyosan kinevetnének az emberek. Nem is mondom el hát másnak, csak az édesanyjának. Az hisz nekem, mert ő is úgy néz, úgy lát, mint én. És végre is az a fő, hogy mi ketten egy véleményen legyünk.

Seregben nem jár nálunk a vendég, de van néhány jóbarátunk, aki eljárogat hozzánk és ilyenkor elbeszélgetünk. Van, aki sok világot bejárt, sok képet látott, azt lefesti nekünk a szavával, hadd gyönyörködjünk mi is benne. Nekem kevés az előadni valóm, de erős volt az érzésem, hogy ha az egész kerek földön végighordozhattam volna is a szememet, szebbet nem láthattam volna se délen, se északon, mint a sédi erdő, amelynek a képe csodálatos tisztán megmaradt a lelkemben. Nincs meg a hozzá való tehetőségem, hogy egészen úgy tudtam volna lefesteni, amilyennek láttam, de talán ez nem is baj, mert a hallgatóim, noha szavahihető

embernek ismernek, néha így is mintha kissé tamaskodva néztek volna reám, mikor az aranylombos fákról beszéltem, meg az ezüstlombosokról.

Csak a kis fiam szeme tapadt reám ilyenkor mindig olyan távolbalátó nézéssel, mintha együtt emlékeznék velem. Szeme, szája nyitva, az ajka is reszketett a gyönyörűségtől. Jobban szerette hallgatni talán még a mesénél is, pedig azzal igazán nem tudott betelni. A könyvet oda nem adná a világért, erővel kell kitépni a kezéből a *Vadölő* meg a *Bőrharisnya* történetét, hogy az ebédhez üljön.

Tavaly télen nagy ijedtségen mentünk át. A fiú beteg lett. Két hónapig viaskodtunk érte a legrettenetesebb csatában, amely ember szívét pusztíthatja. Voltak éjszakáink, amelyekre visszagondolni is rémület és vértanúság. Egy ilyen éjszakán történt, hogy mikor a feleségemmel ott ültünk a láz forróságától átfűtött ágya mellett, a gyermek hal-
kan megszólalt:

— Apuskám, kérek tőled valamit.

— Mit, kis fiam?

A gyermek lehúnyt szemmel felelte:

— Igérd meg, hogy ha majd meggyógyulok, megmutatod nekem azt az erdőt... Ha majd meggyógyulok...

Ha meggyógyul... Hát a Tündér Ilona fátylát nem odaigértem és nem elhoztam volna neki, hogy megháláljam?...

És a gyermek, hála Istennek, meggyógyult. Az ígéretemet ő se felejtette el, én se. És elhatároztam: úgy mutatom meg neki a sédi erdőt, ahogyan én láttam. Napsütéses, aranyos, nyári napon. Kapja meg a gyermekem tökéletes teljességében azt a gyönyörűséget, amely az én életembe beleragyogott.

*

Amit Istentől várhattam, megadta. Fehérkék ég alatt utaztunk a nyári verőfény aranytengerében. Most már vasuton mehettünk egész Tisza-Sédig. Délután félhárom volt, mikor megérkeztünk. Még fiakkert is kaptunk az állomáson.

A gyerek boldog izgalommal simult melém. Én is éreztem valamelyes megihatottsá

got, mikor a falun keresztül dőcögtünk, de erre a meghatottságra egy folyton erősödő nyugalanság köde ereszkedett. A falu, amelyre emlékezni tudtam, nem igen változott. A házak nagyjában ugyanazok voltak. A templom bádögfödelű, hegyes tornyával ugyanaz, de megdöbbsentett, hogy minden mégis menyire más, mint amilyennek én emlékeztem. Nemcsak kisebb, hanem — közönségesebb is. Hasonlatosabb más falukhoz, templomokhoz, tornyokhoz, mint ahogyan az én lelkemben rajzolódott, egészen sajátos, egészen különös, zománcos színekkel. Ezek a színek egyszerre elfakultak, a zománcuk letörött, elveszett a valóságban.

Zavar és szomorúság támadt a szívemben. Olyan aggodalom, hogy, ha mertem volna, legjobban szerettem volna azonnal visszafordulni. De a kocsí vitt bennünket és én némán, szorongva nézegettem széjjel. A tanyából, amely a határ tulsó részén feküdt, semmi se látszott. Az út az erdő felé ugyanaz volt, mint régen: de most már köves hátú. Kétoldalt széles, szabályos, ásott árok. Az erek

eltűntek. Sás, nádas sehol. Mind a két oldalon végtelen, barna tarló. De ott volt a régi helyén a gát, alatta a rőzse-kazlak, mögötte az erdő kupolái és tornyai.

Mikor megálltunk a gát tövében és megfogtam a fiam kezét, hogy fölvezessem, éreztem, hogy a kis kéz reszket. Az aggodalom nyomása alatt, mely a szívemre nehezedett, megint szerettem volna ezt mondani neki:

— Gyerünk vissza, fiacskám... Én... én tévedtem.

De megint nem szóltam. Egy félperc múlva fönt voltunk a gát tetején.

Alattunk húzódott el a sédi erdő.

De az-e valóban, amelyet ezelőtt harminc esztendővel láttam? Egy szegény, megtépdett, szomorú füzes. Kopott és színtelen.

Éreztem, hogy a homlokom piros lesz és előnti a szégyen verejtéke. Hol vannak az aranylombos fák?... Hol az ezüstboglyák?... Hol a csodálatos zöld tisztások?... Hol mind az a bűvösen szép, amiről annyit meséltem?... A szégyen és rémület belemarkolt a szívembe. Ez a kis emberke itt mellettem, aki előtt

akár az életem árán is a legigazabb ember akarnék lenni a világon, a tulajdon fiam most — hazugnak látja az apját.

Micsoda keserves pillanat volt ez! Nem mertem a gyermekre nézni. Félrefordított fejjel, némán állottam szomorúságomban.

És egyszer csak hallok a fiú szavát, hal-
kan, meghiúsult, áradó gyönyörűséggel:

— Nézd, apám . . . Nézd . . . Csakugyan arany a lombjuk . . . Nézd . . . milyen csodálatos . . . Milyen gyönyörű . . .

A gyerekre néztem. A kezét a szívére szorítva állt mellettem, a gyönyörűség és az elragadtatás mámoros igézetében. A szeme kimeredt a boldog nézéstől.

Szinte vad örömmel öleltem meg és föl-emeltem a verőfényes levegőbe, hogy annál többet lásson abból, amit már csak ő látott. De ő látta!

Egy műremek története.

I.

Jawolski-Ikkermont Henrik őrnagyot minden reggel hét óra ötven perckor elöntötte a mérég. Ebben az időben haladt el ugyanis a kaszárnnyába menet, a Káptalan-utca tizenhetedik számú háza előtt. Ez egy kis, régi, vedlett, mélyudvarú földszintes ház volt. Nem valami kíváncsatos képű épület, de nem is olyan, hogy haragudni kellett volna rája vagy miatta. Jawolski-Ikkermont Henrik őrnagy nem is a ház miatt gurult dühbe. Az ő haragjának más oka volt. Egy olajfestésű kép, amely a házikó egyik ablakába volt kiállítva, az egyik sarkán egy cédula lógott ezzel a fölirással:

Ezen kép Kézi Munka eladó.

A kép egy hegyes bajuszú legényt ábrá-

zolt még katonasapkával a fején, de már a ládájával a kezében és nyilván az obsittal a zsebében, mert a legény olyan gúnyosan és hetykén nézett egy mellette elhaladó katonatisztre, hogy az ember szinte hallotta, amint ezt mondja:

— Azért se szalutálok! Mert nekem ugyan már nem parancsolsz hékás!

Ilyen körülmények között nagyon érthető, hogy az őrnagy úr a kép láttára megrendült. Egy pillanat alatt átlátta, hogy ez az ábrázolat egyrészt vakmerő tekintélyértés, másrészt valóságos veszedelem, mert alkalmas rá, hogy fegyelem-ellenes érzéseket támaszson a legénység lelkében, ami semmiképpen se lehet hasznára a védőerő harcképességének. Jawolski-Ikkermont Henrik őrnagy a világon semmit sem tisztelt úgy, mint a fegyelmet, természetes tehát, ha ez az inzultus a fejébe kergette a vért.

Nyomban elhatározta, hogy «teljes eréllyel» fog eljárni, aminthogy az őrnagy úr mindig és minden esetben teljes eréllyel szokott eljárni. Eleinte hatósági, illetve hatalmi

intézkedésre gondolt. Az őrnagy tudott róla, hogy például templommal szemben koresmának lenni nem szabad és a jogérzéke úgy súgta neki, hogy hasonló tilalmas dolog történik, ha egy utcában, amely egészen közel van a kaszárnyához, egy ilyen kép lóg az ablakban.

Az őrnagy vacsorázó aggregény-kompaniájának tagja volt egy bíró is. Az őrnagy helyesnek vélte, ha — mielőtt teljes eréllyel akcióba lép — kikéri ennek a törvénytudó úrnak a véleményét. A felelet, amit a kérdésére kapott, fölháborította és lesújtotta. Kiderült belőle, hogy se a képet elkobozni, se a gazdáját bebörtönözni, se a festőjét kéreketörni nem lehet. Az őrnagy dühösen csapott az asztalra:

— De hát mit lehet tenni mégis?

— Egy megoldást tudok — felelt a bíró. — Ha bosszantja, hogy az a fránya kép ott lóg az ablakban, tessék — megvenni. Akkor aztán tehet vele, amit akar.

Ez igen egyszerű megoldás és jó tanács volt, mégis kis hiba volt, hogy az őrnagy úr

torkon
is vön

—
engen
azért
is juta
stipen

Alig
lecsön
a taná
romma
gyaláz
kapari

Han
csal. E
megala
benne,
illik el
nagy t
vényse
ber vo
fegyeln
a gara
törlesz

Szóll

torkon nem ragadta érte a barátját. A nyaka is vörös lett dühében.

— Csúfolódni akar velem? Örültnek tart engem az úr? Hogy még én pénzt adjak azért a gyalázatos mázolásért?... Még meg is jutalmazzam azt a gazembert!?!... Talán stipendiumot is adjak neki? Mi?!

Alig tudták lecsöndesíteni. De mikor aztán lecsöndesedett, kezdett ráeszmélni, hogy ez a tanács talán mégse volt — ugratás. Ostrommal csakugyan nem foglalhatja el azt a gyalázatos pikturát, ellenben így a kezébe kaparíthatja.

Hanem azért egyelőre nem élt a tanács-sal. Huzódzott tőle egyrészt, mert valami megalázót, valami kapituláció-szerűt érzett benne, másrészt meg — amit talán nem is illik elárulni — a pénzt is sajnálta. Az őrnagy takarékos ember volt, nem éppen fős-vénységből, de muszájból. Vagyontalan ember volt és a takarékosága hozzátartozott a fegyelmezettségéhez. Rendben kellett tartania a garasait, hogy ne keveredjék adósságba és törleszteni tudja — a mások adósságát. Mert

az ilyesmit semmiféle disciplinával sem lehet elkerülni.

Az őrnagy úr tehát habozott és azzal próbálta a helyzetet elviselhetővé tenni, hogy nagy kerülővel kikerülte a Káptalan-utcát. De egyszerre ráeszmélt, hogy ez igazán nem megoldás. Egy reggelen ugyanis azt látta, hogy három baka áll ama bizonyos ablak előtt és szemmél láthatólag igen jót mulat a tiszteletlen festményen.

Most már betelt a mérték. Itt cselekedni kellett, természetesen teljes eréllyel. Jawolski-Ikkermont Henrik őrnagy megpödrte a bajuszát és keményen pöngetve a sarkantyúját, bevonult a Káptalan-utca tizenhetedik számú házába.

Az első ostrom, sajnos, sikertelen volt. A második ajtószámú lakás bérlője, — aki nek az ablakában a kép lógott — özvegy Glanz Mihályné, nem volt odahaza.

— Ilyenkor, instálom, — adta meg a fölvilágosítást a házmesterné — a Glanzné a csarnokban van. Zöltséget árul. Ott meg tesszik találni.

— M
— F
— J
Este
kutyam
mosó a
fogják
becitálá
magáva
erre ke
nül öss
gához t
Ekkor
log. Öz
istentele
volt lak
hajú és
égesse r
rint hat
szökött
lásadón
is bizon
mert a
vitte. Az

— Mikor jön haza?

— Estefelé.

— Jó. Majd érte küldök.

Estefelé el is küldte Glanzné asszonyért a kutyamosóját. Az özvegy, akinek a kutyamosó alkalmasint olyasmit mondott, hogy befogják sorozni, éktelenül meg volt ijedve a becitalás miatt és a három apró gyereket is magával vitte, hogy ne egyedül sírjon, ha erre kerül a dolog. Az őrnagynak kegyetlenül össze kellett szidnia, míg annyira magához tért, hogy megértethette vele magát.

Ekkor azután hamar lebonyolódott a dolog. Özvegy Glanzné előadta, hogy az az istentelen kép nem az ő műve, hanem egy volt lakójáé, bizonyos Vanderer nevű hosszúhajú és széles kalapos legényé — a tűz égesse meg ott, ahol van! — aki nyolc forint hatvan krajcár adósság hátrahagyásával szökött meg tőle, egyebet se hagyván a szálasadónéjánál, mint azt a bolond képet. Azt is bizonyára csak véletlenül felejtette ott, mert a többi, amit pingált, mind magával vitte. Azt a tanácsot meg, hogy tegye ki a

képet az ablakba, a házmester adta Glanz-nénak, aki verzáthus ember létére tudja, hogy az urak szeretik az ilyen kézzel festett képet és akadhat, aki az egész kárát megtéríti érte.

A házmester tanácsa igen bölcsnek bizonyult, mert az őrnagy úr kerek tíz pengőt nyomott az asszony markába, aki erre boldogan tért haza az összes gyerekeivel és a kép egy óra múlva már ott hevert, mint egy megfojtott kígyó, az őrnagy úr előtt.

Jawolski-Ikkermont Henrik őrnagy egy ideig gondolkodott: mit tegyen vele? Elégesse? Szétdarabolja? Egyiket se cselekedte. A tíz forintjára gondolt, amit adott érte és a tanakodása vége az lett, hogy fogta a gonosz pikturát és fölakasztotta — a fürdőszobájába. Ott ugyan nem arthat már semmit a védőerő harekéességének!

II.

Itt aztán a história meg is állott vagy három esztendőre. Körülbelül ennyi ideig lógott

a had
amiko
déget
az őrn
érdeke
szonő
vagy
madt
lyel c
Ez a
és tal
A mil
tette
amely
amiko
kikel
Em
mint
nem v
zalmá
lalkoz
lettel,
hely v
Kur

a hadifogságba került kép a fürdőszobában, amikor az történt, hogy az őrnagy úr vendéget kapott. A vendég az unokatestvére volt az őrnagynak, Tenderlen Kurt lovag, kiválóan érdekes férfiú. Milliomosnak született és huszonöt esztendőskorától kezdve — tehát már vagy húsz év óta — minden esztendőben támadt legalább egy olyan kitűnő ideája, amelylyel okvetetlenül milliókat lehetett szerezni. Ez a Kurt lovag értett a világon mindenhez és találékonyabb volt Edison Alva Tamásnál. A milliót, amit örökölt, egy-kettőre belefektette a találmányaiba meg a vállalataiba, amelyek abban a pillanatban zápultak meg, amikor éppen az új millióknak kellett volna kikelni belőlük.

Embernek még annyi malőrje nem volt, mint Tenderlen Kurt lovagnak, de mindez nem vette el a zseniális férfiú kedvét és bizalmát. Megmaradt minden fürgesége, vállalkozó kedve és minden zsebe tele volt üzlettel, már pedig rengeteg sok zsebe volt és hely volt bőven valamennyiben.

Kurt lovag megérkezvén, megfürdött, de

már arra nem volt ideje, hogy jól meg is törülközzék. Kiugrott a kádból és magára kapva a fürdőköpenyeget, harsogva rohant be az őrnagyhoz.

— Du Heinrich!... Du... Hát tulajdonképpen mennyi milliód van neked?

Az őrnagy meghökkenve nézett a kuzénjára. Megbolondult ez az ember?

Nem kérdezte szóval, de Kurt lovag kiolvasta a tekintetéből, mert felelt rá.

— Ne ijedj meg! Nem vagyok őrült! De azt hiszem, csak Vanderbilt engedi meg magának, hogy műkincseket aggasson a fürdőszobája falára.

Jawolski-Ikkermont Henrik őrnagynak leesett az álla. Kurt lovag pedig prüszkölve folytatta.

— Hát tudod te, hogy a te fürdőszobád falán egy vagyon lóg?... Persze, hogy nem tudod. Honnan tudnád, mikor te ehhez annyit értesz, mint... mint a... a geológiához... De tudom én!... Mert én értek hozzá... Hogyan került hozzád az a kép odakint?

Ez a
pirulva

—

— S

— L

Kurt

— L

főnyer

megér

vagy ö

től füg

csoda

Micsod

mondh

Az e

Hogy

kéletes

lában

«ma m

lálva e

mint

ez vol

gondol

ahogya

Ez kínos kérdés volt. Az őrnagy kissé elpirulva felelte:

— Véetlenségéből... Egész véetlenuől...

— Szóval, mint egy főnyeremény!

— Főnyeremény?

Kurt lovag vállat vont.

— Nem tudom, hogy neked tízezer forint főnyeremény-e? Mert ennyit okvetetlenül megér az a kép. Lehet, hogy megér huszat... vagy ötvenet is... Ez mindig a körülményektől függ. De tízezret ma adnék érte!... Micsoda kompozíció!... Micsoda színek!... Micsoda élet!... Micsoda humor!... Én mondhatom, mert én értem!... Én értem!

Az őrnagyon piros forróság ömlött végig. Hogy ő az ilyesmihez nem értett, abban tökéletes igazsága volt a lovagnak. Ő egyáltalában ostobaságnak tartott minden mázolóást «ma már», mikor a fotográfozás föl van találva és a gép sokkal pontosabban működik, mint az ember. De az izgatottságának nem ez volt az oka. Ami a lelkébe vágott, az a gondolat volt, hogy ő ezt a főnyereményt — ahogyan Kurt lovag mondotta — néhány

garasért váltotta magához egy szegény, tudatlan asszonytól. Igaz, hogy jóhiszeműen cselekedett, de magán a dolgon ez a jóhiszeműség bizonyára nem változtathatott. Az öreg katona becsületes lelkében iszonyú vihar támadt. Szinte fuladozva mondotta:

— Ha így van a dolog, akkor el kell neked beszélnem az egész dolgot.

És el is beszélte hűségesen a képvásárlás históriáját Kurt lovagnak, aki hatalmasakat kacagott rajta.

— Ezek után tehát — fejezte be a históriát az őrnagy — természetes, hogy azonnal visszaküldöm a képet a jogos tulajdonosának!

Kurt lovag majd megfulladt dühében erre a kijelentésre. Toporzékolva mondta:

— Ezt az örültséget pedig nem fogod elkövetni! Nem szabad elkövetned! Se a jog nem engedi, se az okosság nem engedi. Először is a kép jogos tulajdonosa te vagy, aki annak rendje és módja szerint megvásároltad! Másodszor pedig a kép sorsáért most már téged illet a felelősség! Annak az os-

toba
az, a
lehet
mint
remé
Te a
talak
falai
felel
A
nyer
eset
nem
meg
szek
egy
—
a le
ságt
mer
kofa
járn
tíz
tíz

toba kofaasszonynak sejtelve sincs róla, mi az, ami a kezében van és megmagyarázni is lehetetlen neki! Ha megint hozzá jut, annyi, mintha elpusztítottál, megöltél volna egy műremeket! Igen! Ez tisztára gyilkosság lenne!... Te azonban — most, hogy én fölvilágosítottalak — már tudod, mi az, ami a lakásod falai között van! A tied a jog és a tied a felelősség! Értetted?

A szegény őrnagy értette is, nem is. Könnyen nem lehetett vele boldogulni. Kétségbeesetten hajtogatta, hogy ő senkit megcsalni nem akar, neki a Dárius kincse se kell, ha meg nem illeti. Teljes két óra hosszat veszekedtek, míg végre a zseniális lovagnak egy zseniális megoldás jutott az eszébe:

— Jó, mondotta, hát intézzük el a dolgot a legvilágosabb igazság, a matematika igazsága szerint. Még pedig tízedes számítással, mert ez nem is nehéz. Te adsz annak a kofaasszonynak tízszer annyit, mint amennyi járna neki. Száz pengőt. Én is adok neked tízszer annyit — illetve átveszem a képet tízszer annyiban, mint amennyiben neked

van, vagyis fogok neked érte küldeni ezer forintot. Hogy én is megkapom legalább is a tízszeresét annak, amennyiben nekem lesz, azt csak bizd reám! Mert én értem a dolgot!

Itt azután nem lehetett tovább okoskodni. A számítás világos volt és egyszerű. Tíz-szer tíz, az csakugyan száz, tízszer száz, az csakugyan ezer, tízszer ezer, az csakugyan tízezer. Az őrnagy sokszor utánaszámította, de mindig így jött ki a dolog.

Kurt lovag nem nyugodott addig, amíg az őrnagy elő nem kerítette özvegy Glanznét, akinek a lovag elmagyarázta, hogy még száz pengőt kap a képért, de ennek ellenében aláír egy írást, hogy örökre és végérvényesen lemond róla. Amit özvegy Glanzné az örömtől ájuldozva, azonnal készségesen meg is cselekedett.

Erre az őrnagy özvegy Glanznénak átnyújtotta a száz forintot, a lovag pedig egyelőre nem nyújtott ugyan át az őrnagynak semmit, de azonnal becsomagoltatta a képet és valóban magával is vitte Párisba, ahol dula-kodni fognak érte a műkereskedők.

III.

A műkereskedők dulakodása jócskán eltartott, mert elmúlt egy hét, elmúlt két hét, három hét, öt hét, és a lovag még mindig nem táviratozott. Vagy másfél hónap mulva azonban végre életjelt adott magáról. Még pedig jókora életjelt. Nem távirat jött Párisból, hanem egy csomag. A csomagban pedig nem volt más, mint a legújabbkori festőművészet egyik leggyönyörűbb remeke: az a bizonyos kép.

Agyonverték érte egymást az összes párisi műkereskedők úgy, hogy végül egy se maradt, aki megvegye? Nem verték érte agyon egymást, ámbár, mint Tenderlen Kurt lovag a kísérő levelében megírta, mind megérdemelné, hogy lebunkózzák. Mert barom valamennyi. Sejtelmük sincs az igaz művészetről és ami a legfölháborítóbb: kinevetik azt, amit megérteni nem tudnak. Ez szomorú ugyan, de azért semmiesetre se alkalmas arra, hogy őt (már mint a lovagot) megingassa a meggyőződésében. Ez a kép kincs.

Ennek a képnek a jövő igazságot fog szolgáltatni. Teljes és ragyogó elégtételt. Ezért ő (már mint a lovag) vállal minden kezességet. És éppen azért nagyon, de nagyon kéri a kuzénját, hogy vigyázzon erre a képre, mint a szemefényére. Ha van acélszekrénye, oda zárja be. Eljön az idő, mikor igen hálás lesz neki (már mint a lovagnak) ezért a tanácsért.

Jawolsky-Ikkermont Henrik őrnagy nem szokott monologizálni. Ezért tehát, mikor elolvasta a lovag levelét, nem szólt semmit. Csak gondolt valamit. Sőt igen sokat gondolt. Gondolt a képre, gondolt a lovagra és gondolt... de minek elárulni, hogy még mi mindenre gondolt, mikor ebből senkinek se lenne semmi haszna vagy gyönyörűsége. A sok gondolkodásban az őrnagy arca piros lett, mint a rák, a szeme pedig villámokat szórt.

És mikor így legjavában gondolkodott, belépett a legénye, alázatosan jelentvén, hogy az az asszonyság itt van, beszélni szeretne az őrnagy úrral.

— Micsoda asszonyság?

—
Az
mond

—
Öz

mert

Megá

úrta.

ügy,

kivár

esenc

mód

nétol

—
telt

—
Az

laszo

mert

lomr

dado

Ő a

csak

ták

is m

— Akitől a képet vettük.

Az őrnagy úr megdörzsölte az állát és azt mondta, hogy:

— Hát jöjjön csak be az az asszonyság!...

Özveggy Glanznének nehéz érzései lehettek, mert úgy jött, mint aki — menni szeretne. Megállt az ajtóban és csak nézett az őrnagy úrra. Az őrnagy úr pedig visszanézett rá, de úgy, hogy özveggy Glanzné egyenesen a sirba kíváncszott. Végre is az őrnagy unta meg a csendet. Igen udvariasan, sőt vérfagyasztó módon udvariasan megkérdezte özveggy Glanznétól, hogy:

— Mit méltóztatik kívánni, mélyen tisztelt asszonyság?

Amit erre a kérdésre özveggy Glanzné válaszolt, kissé bajos volt azonnal megérteni, mert özveggy Glanzné úgy dadogott ez alkalommal, mint az ifjú Demosztenész. És így dadogva adta elő, hogy ő semmit se kíván. Ő a maga részéről soha nem is jött volna, csak a «háziak» uszították. Azok nem hagyták békében, noha ő égjén meg, ha csak föl is merné tenni, hogy a nagyságos vezér úr

őt megcsalta volna... Ő tehát most se kéri az *egész árát* annak a képnek, csak arra kéri a nagyságos urat, gondolja meg, hogy ő egy sokgyerekes, szegény özvegyasszony és ha... ha legalább *még valamit* ráadna arra a száz forintra... Nem az egész árát, de... még valamikét...

Jawolsky-Ikkermont Henrik őrnagy nem szokott asszonyokkal gorombáskodni. Ezért tehát most se szólt semmit. Csak gondolt valamit. Valami olyat, hogy most már — kék lett az arca attól, amit gondolt, a szeme pedig valósággal kinyomult az üregéből. De szólni, ismétlem, nem szólt semmit. Egy pillanatig a térdét vakargatta, azután szép lassan fölkel, fogta a képet, amely még ott hevert az asztalon és mély meghajlással átnyújtotta özvegy Glanz Mihálynénak.

Az özvegynek megnyúlt az arca. Ijedten és zavartan nézett az őrnagyra és akadozva hebegte:

— Mit... mit csináljak vele, kérem alá-san?... Mit csináljak vele?

Az őrnagy megállt előtte. Úgy kihúzta ma-

gát,
reszt
arcál
akad
—
szony
akass
akass
De a
tön t
..
lóg a
Jawol
nem
abba

gát, hogy szinte a plafonig ért. Azután keresztbe fonta a karját, lehajolt egészen az arcába özvegy Glanznénak és így felelt neki akadozó, sziszegő hangon, szinte suttogva:

— Hogy mit csináljon vele, tisztelt asszonyság?... Vigye, tisztelt asszonyság és akassza föl tisztelt asszonyság... akassza... akassza ki az ablakába, tisztelt asszonyság!... De azonnal, tisztelt asszonyság!... De rrrrög-tön ttisztelt asszonyság!

... Innen van, hogy az a kép megint ott lóg abban az ablakban, a Káptalan-utcában. Jawolsky-Ikkermont Henrik őrnagy azonban nem látja. Ő ugyanis be nem teszi a lábát abba az utcába!

A csonkaszívű ember.

I.

Miklós éjfélután félkettőkor érkezett meg a prágai állomásra, ahol azután félnégyig kellett várakoznia a Budapest felé menő vonatra. Az időjárás egészen megbolondult; júliusban még havazott is Stiriában, a nyár csak a kalendáriumban volt meg, az éjszaka nem is hűvös volt, hanem hideg. Miklós Sándor fázott. Jól beburkolózott a felöltőjébe és már a második csésze teát itta a vasúti étkező nem valami pazarul megvilágított verandáján.

Mindössze másodmagával volt. A szomszéd asztalnál egy leány ült, aki kávéval evett és vizet ivott hozzá; mellette a földön fekete bádogkapcsos, kicsiny, szegény, szürke vászontáska. Miklós észrevette, hogy a leány a dísztelen kis szalmakalapja alól lopva

hossz
min
rolo
tosa
szak
V
nem
kül,
legé
lett
a cs
fösv
tos,
talan
a g
is -
sem
cáfo
P
igaz
ját,
san
rajt
—
s

hosszú tekinteteket vet nem is annyira rá, mint az illatos, meleg italra, mi előtte párolog, a hideg víznél mindenesetre kíváncsabbban az ilyen hűvös, barátságtalan éjszakán.

Valami meleg léleknek Miklósy Sándort nem ismerték. Negyven esztendő volt, anélkül, hogy a szíve lángot fogott volna. Agglegény maradt, pedig attól igazán nem kellett félnie, hogy nem lesz miből eltartania a családját. Gazdag ember volt és inkább fösvény, mint tékozló. Hideg, nyugodt, óvatos, zárkózott természet, passziótlan, barátságtalan, nagyon könnyen rászabadulhatott az a gyanú, hogy a legénysorban maradásának is — matematika volt a forrása. Ő meg semmit sem tett ennek a gyanúnak a megcáfolására.

Pedig ez a hit talán nem is volt egészen igaz. Amint Miklósy észrevette a szomszédját, azaz, hogy tudomást vet róla: lassanként egy kis nyugtalanság vett erőt rajta.

— Ez a leány — gondolta magában —

bizony nagyon szívesen meginna most egy csésze forró teát.

És erre a gondolatra már nem ízlett neki olyan kifogástalanul a magáé. Elkezdte mustralni a leányt. Sovány, de nem rossz nővésű, huszonkét-huszonhárom esztendőös leány volt, keskeny arccal, nagy, igen határozott rajzú, mély fekete szemmel. Az szeme: ez igen szép volt, de az arca inkább csak finom, mint szép. A vonásaiban az a titkolt, de el nem rejthető gyámoltalanság, félig kíváncsiság, félig szorongás, ami rendesen kiűt az ilyen magánosan utazó nő lelkéből és amit Miklósy most kissé meghatónak érzett.

A férfi fölkel, egy párszor végigsétált a folyosón, azután egyszerre, mintha valami kényszernek engedelmeskednék, megállt a leány asztala előtt és megszólította németül:

— Magyarországba utazik, kisasszony?

A leány önkénytelenül fölkel és bizonyos alázatos készséggel felelt:

— Igen, Budapestre.

Ez az alázatosság kissé megzavarta Miklósy.

— Kérem, nem akartam zavarni, — mondotta — csak foglaljon helyet! Még sokáig kell várnunk.

— Bizony sokáig — felelte a leány. — De majd csak jön az a vonat! Ön is talán...

— Igen. Én is Budapestre megyek, haza.

A leány nagy készséggel folytatta a diskurzust.

— Én még soha se voltam ott, pedig magyar születésű vagyok. De még egész kis gyerek voltam, mikor a szüleim eljöttek Ausztriába...

— Most is ott laknak?

— Már meghaltak.

— Meg?

— Meg.

Miklós elhallgatott: a leány pedig olyanformán nézett rá, mint egy gyerek a tanítóra.

— Hát most minek jön Pestre?

A leány mintha különösnek tartotta volna ezt a kérdést, mosolyogva és kissé oktató hangon felelt:

— Próbálni! ... Próbálni valamit...

— Hát mit tud?

A leány megütődött hangon válaszolt.

— Mindent . . . Polgárit is jártam. Azután tudok szabni, varrni . . . zongorázni is tanultam a zárdában. Azt hiszem, Budapesten . . .

A férfi bólintott a fejével:

— Igen. Majd csak megélhet . . . Honnan jön?

— Grácból . . . Mióta a szüleim elhaltak, ott voltam a néninél, de most . . .

— Nos?

— A Rudi, a fia elvesztette az állását . . . A leánya is válik az urától . . . Mind hazamentek . . . És, azt be kell látni, hogy ő maga is szegény.

— Szóval . . . a szárnyaira bocsátották.

A leány vállat vont.

— Hát végre is . . . végre is . . . igazuk van. Fiatal vagyok, egészséges vagyok: az embernek dolgoznia kell . . . Dolgoznia kell . . . mindenkinek . . .

Semmiféle tragikum nem volt a hangjában, mikor ezt mondta és Miklósy mégis ütést érzett a szívéen. Hirtelen megfordult,

úgy,
a na
kel l
meg
N
Mikl
csak
és l
az e
H
vitál
mot
volt
para
kopt
fűti
nuln
rette
Miér
dolg
gár
kis
nek,
szab

úgy, hogy a leány ijedten meresztette utána a nagy, fekete szemét — és hosszú léptekkel látott neki a sétának. Csak nem sértette meg valamivel?

Nem sértette meg. Csak az történt, hogy Miklósy, minden különös ok nélkül, egyszerre csak izgatott lett. Erősen szívtá a szivarját és különös, bántó gondolatok gomolyogtak az elméjében.

Hát persze, hogy dolgozni kell! Ki merne vitába szállni ezzel a gyönyörű és szent mottóval? De ha dolgozni kell, miért nem volt joga soha senkinek ő rá olvasni ezt a parancsot? Ő rá, aki egészséges; duzzad a koptatatlan erőtől; aki pompásan táplálja, óvja, fűti a testét; akinek módja volt annyit tanulni, hogy ami a szegénynek, tudatlannak rettentő munka, neki gyerekjáték lenne!?... Miért természetes az, hogy nem neki kell dolgozni, hanem ennek a szegény, kis cingár leánynak, aki itt didereg és fázó, gyöngé kis teste szabad prédája az éjszaka hidegének, holott ennek még csak betegnek se szabad lennie, mert, ha meghül, nem viheti

a gyuladássos tüdejét olajfák vagy fenyvesek közé.

Ez az okoskodás, amely egyszerre rohanta meg az utazástól és alvatlanságtól kissé kábult agyát, valósággal feltüzelte. Egyszerre megállt a leány asztala előtt és rekedtes hangon förmedt rá:

— Maga fázik, kisasszony!

A leány megrökönyödve, mentegetőzve, felelt:

— Kabát van rajtam . . . És azért ülök inkább itt künn, mert nem tűröm a füstöt.

Hát kabát volt is rajta, de olyan vékony, olyan kopott, hogy azt akár meleg ellen is hordhatta volna.

A férfi megint azon a parancsoló, katonás, kemény hangon folytatta:

— Miért nem iszik valami meleget?

A leány zavartan, hebegve felelte:

— Köszönöm . . . Már ittam kávét . . .

— Még Grácban, nemde? . . . Vacsorára?

A lámpa homályos világában is észre kellett vennie, hogy a leány elvörösödik. A homloka piros lesz, mint a vér.

Különösképpen ez — még nyersebbé tette.

— Nincsen pénze, mi?

A leány megint azon a mentegetőző hangon felelte:

— De van!

— Nem hiszem!

— De tessék! . . . Úgy-e, hogy van?

Kinyitotta a kis kézi táskáját és mutatta.

A férfi belenézett. Csakugyan volt benne pénz. Öt korona.

— Ez a pénze?

A leány vontatottan felelt:

— Ez. De a jegyem már megvan . . . Ez elég nekem . . .

Miklósy megint otthagya a leányt. Az étkezőbe ment és egy perc múlva teával meg süteménnyel tért vissza. Ő maga hozta és odatette a leány elé:

— Igya meg!

A leány éktelen zavarban volt; de mikor Miklósy megint rácsattant, hogy:

— Igya meg! — hát engedelmesen hozzálátott. Először csak engedelmesen, de azután — mohón. Csak úgy nyelte a meleg italt, gyö-

nyörúséggel, boldogan és láthatólag föléledt tőle. Az arca megszinesedett, a tekintete tele volt elégedettséggel. Közben kissé röstelkedve mondotta :

— Az ember jól átfázik itt ebben az éjszakai hidegben . . . Ez bizony nagyon jól esik . . .

Miklós nem igen hallotta, mit beszél. Odatámaszkodott az oszlophoz és belenézett az éjszakába, amelynek a sötétsége az ő lelkére is ráhuzódott. Ime : ebben a végtelen nagy sötétségben egy szegény, magános, kis leány, mint egy leszakadt gomb a földön. Az se keresi, akinek hibázik. De egy elhagyott, heverő gombért mégis lehajol, aki megtalálja. De ki hajol le az elhagyott emberért? Mi ér hát többet? Egy gomb-e vagy egy ember?

A leány csak várta, hogy újból megszólaljon a különös ember; de ez nem nyitotta ki többet a száját. Szálas, erős alakja odadőlt az oszlophoz és csak olyankor mozdult meg, mikor megint meggyújtotta sűrűn elalvó szivarját.

Hane
egyszer
leány u
badkoz

— D
Ezt nem
nagyon

Mikl
egy ha
még m
nyelte.
kocsijá

Végi
pamlag
károml

— M
volna
nem u

A d
puha
az a m
szemű
a kem
denség

Hanem, mikor végre berobogott a vonat, egyszerre megfordult és hirtelen fölkapta a leány utazótáskáját. A leány zavartan szabadkozott:

— De kérem . . . kérem . . . Én birom . . . Ezt nem engedhetem . . . Igazán . . . igazán nagyon szépen köszönöm . . .

Miklós rá se hederített. Föladta a táskát egy harmadik osztályú kocsiba, akkor mintha még mondani akart volna valamit, de — lenyelte. Nem is köszönt, hanem ment a maga kocsijába, ahová a hordár a málháit vitte.

Végigheveredett az üres félfülke bársonypamlagán, de egyszerre csak keserűen elkáromkodta magát:

— Nem fogok tudni aludni! . . . Maradt volna Grácban a nényénél! . . . Vagy miért nem utazott tegnap! . . . Vagy holnap!

A dörmögés nem használt. A kényelmes, puha utazás jó ízét elvette az a tudat, hogy az a másik, az a kopott, vékony, nagy, fekete szemű leány ott kuporog hátul, szorongva, a kemény deszkapadon az öt korona mindenségével a kezében.

— De hát mi közöm hozzá? . . . Mi közöm hozzá?

Bizonyos, hogy semmi köze se volt hozzá. És mégis, hasztalan forgolódott, feszengett a pamlagon, lassanként valóságos lázzá lett a nyugtalansága. Fölkelt: egyik szivart a másikat után szivta el, azután félrerántotta a fülke ajtaját és ment egyenesen abba a kocsiba, a melyikbe a leányt elhelyezte.

Ez egy csomó munkásember között csöndesen ült, de mikor a férfit meglátta az ajtóban, mintha a gazdája lett volna, azonnal fölkelt és minden hívás nélkül kiment hozzá a folyosóra.

Ez nagyokat szippantva a szivarjából, szakadozottan, de igen határozott hangon beszélt hozzá, a keze legyintésével intve le minden feleletet vagy ellentmondást:

— Közölni akarom önnel, kisasszony, hogy az úgy nem megy . . . A maga öt koronájával nem vághat neki az életnek . . . Egy idegen városban, ahol senkije sincs . . . Csak kiuzsorázzák.

— Érti: kiuzsorázzák . . .

A leány
lattal le

— K
Ezt én
nekem
lakom.
házamb
hogy ne
benne.
varrni.
igen, v
amire
egy ked
Tíz nap
elhelyez
gozni f
utolsó l
menjen
Álmos

Kinyi
el, ané
kinyitha

A leány szólni akart. Egy ideges mozdulattal leintette:

— Kérem! Úgy van, ahogy én mondom. Ezt én jobban tudom, mint ön! . . . De van nekem a budai házamban . . . én nem ott lakom . . . van nekem . . . van az én budai házamban egy kétszobás üres lakás . . . Illetve, hogy nem üres . . . Csak most nem laknak benne . . . De be van butorozva . . . Ön tud varrni . . . Igen: ön varr . . . Hát . . . hát igen, varrógép is van benne . . . Minden, amire önnek szüksége lesz . . . Ez . . . ez egy kedvező, egy szerencsés véletlenség . . . Tíz nap múlva be fog hurcolkodni . . . Addig elhelyezem egy jó hotelben . . . Azután dolgozni fog . . . Megfizet nekem mindent az utolsó krajcárig . . . Így lesz . . . És most menjen be. Itt hűvös van . . . Menjen be! Álmos vagyok!

Kinyitotta a fülke ajtaját és már ment is el, anélkül, hogy a leány csak a száját is kinyithatta volna.

II.

Csakugyan volt-e Miklósy Sándornak egy ilyen furcsán «üres» lakása a budai házában, az bizonyára mellékes: a fődolog az, hogy — csakugyan lett. A kis talált leány behurcolkodott olyan engedelmesen, amilyen engedelmesen az első csésze teát megitta ott az állomáson és amilyen engedelmesen követte az ő égből csöppent, különös pártfogójának minden utasítását.

Miklósy Sándornak hihetőleg nem ez volt az első jó cselekedete az életében: de bizonyára egyben se telt még ilyen harmónikus, zavartalan, kedves gyönyörűsége. A leány intelligens, ügyes teremtés volt; becsületes, szerény és kötelességtudó lélek, úgy látott neki a munkának, mint aki teljes becsvágygal fizet magamagának egy adósságot.

Miklósy valami büszke gyönyörűséggel nézte ezt az ügyességet. A maga pszichológiájának az igazolását érezte benne, valamit, amivel jogosan eldicsekedhetett volna és annál értékesebb volt, mert még ezt a jutalmat se kö-

vetelte
mit. G.
semmit.
volt er
sággal l
gőgös ö
valamel

Ez az
nul rás
tevésére
ujjongot
gos kis
szemlát
nemes,

Mert
jutalma
eleinte
kereste
sűrűbbe
két órát
dolgot,
győzte
nagyon
tén nag

vetelte magának érte. Se ezt, se mást. Semmit. Gyönyörűen, eszményien, heroikusan semmit. A lelke fenekén féktelenül kevély volt erre a nagyszerű önzetlenségre, valósággal leborult előtte és élvezte a különös, gögös örömet, mikor az ember saját magát valamely erénynek hősi magasságában látja.

Ez az érzése, természetesen és öntudatlanul rásugárzott a leányra és ennek minden tevésére. A megmentő, a pártfogó büszkesége ujjongott, mikor látta, hogyan halad a dolgos kis teremtes, hogyan boldogul szinte szemlátomást: — az ő érdeméből, az ő tiszta, nemes, önzetlen érdeméből.

Mert amivel magát Miklósy Sándor megjutalmazta, mindössze az volt, hogy néha, eleinte ritkán, később mind sűrűbben fölkereste a leányt és elbeszélgetett vele, eleinte sűrűbben csak egy félórát, később sűrűbben — két órát. Elmondattott vele magának minden dolgot, minden jelentéktelenséget és nem győzte biztosítani róla a leányt, hogy mindez nagyon érdekli, holott — csakugyan, őszintén nagyon érdekelte.

Hogy igen jól érezte magát, mikor ott volt nála, hogy akárhányszor rajtakapta magát a türelmetlenségen, mikor néha lustán közeledett az immár mindennapos látogatás órája, hogy akárhányszor még szívesen hallgatta volna tovább is a leány halk, tiszta rezgésű hangját, azokat a jelentéktelenségeket, amelyekről neki azzal a bizonyos alázatos engedelmességgel hűségesen beszámolt: ezen igazán eszébe se jutott se megütődni, se elgondolkodni. Nem érezte, hogy bármit is számon kellene kérni önmagától. Hát mi természetesebb a világon, mintha az ember élvezni tudja a tulajdon jóságát? Van-e megbocsáthatóbb önzés, mintha elgyönyörködünk a saját önzetlenségünkben?

III.

Vagy másfél esztendeje tartott már ez a kifogástalan állapot, amikor egyszerre csak beborult. Lehet különben, hogy nem is egyszerre. Hogy lassanként, foszlányokban gyűltek a felhők és ki tudja, mióta gyűltek már,

mikor M
sötét tön
kellett v
eső is es

A leán
és nagy,
mélyebbr
alázatos
protektor
den kül
meg kell
elveszitet
egyenlete
túlzott e
ködlik m
lámait fe

A leán
szélgetni,
azelőtt. E
szinte du
arcába n

Miklós
tették. N
kérdés ne

mikor Miklósy Sándor végre is észrevette sötét tömegüket a leány homlokán. És észre kellett vennie a szemén, hogy a felhőkből eső is esik elég sűrűn.

A leánynak egy kicsit megkopott a jó színe és nagy, fekete szemének mély tüze mintha mélyebbre roskadt volna. Most is csak olyan alázatos és buzgó figyelemmel vette körül a protektorát, mint azelőtt; de Miklósynak minden különös megfigyelőképesség nélkül is meg kellett neszelnie, hogy ez a figyelem elveszítette a nyugodtságát, a biztosságát, az egyenletességét. Ha egyéb nem is, hát — túlzott egy kicsit. Egy szomorú merengés ködlik mögötte, aminek az áradó, puha hullámain fegyelemmel kell viasszaszorítani.

A leány már nem tudott olyan simán beszélgetni, se olyan odaadással hallgatni, mint azelőtt. És a szemének mintha titka lenne; szinte dugdosta a férfi elől. Nem tudott az arcába nézni.

Miklósy Sándort ezek a jelek megdöbben-tették. Nem volt hivatásos lélekbuvár, de a kérdés nem is volt olyan bonyolult, hogy

közönséges, józan ésszel is meg ne lehetett volna találni a nyitját. Miklósy igen könnyen megállapíthatta az igazságot.

— Ez a leány szerelmes lett belém!

Amilyen kétségtelen volt ez a diagnózis, olyan kényelmetlen is. Sőt több mint kényelmetlen. Veszedelmes és lesújtó Miklósyt valóssággal dühbe hozta:

— Ez a fordulat igazán ostoba és türhetetlen!

El csak nem fogja venni ezt a leányt! Egy kis szabónőt! Ő, aki bárókisasszonyt is kaphatott volna! Szenzációsna ez szenzáció megoldás lett volna, de emellett ostobán közönséges. A gazdag agglegény, aki elveszi a szakácsnőjét... Igaz, hogy nem szakácsnő... Egy intelligens, okos teremtés, de — a stílus ugyanaz. Ponyvaregény! Ostoba... Ostoba... Ostoba...

Az a bizonyos éjszaka jutott az eszébe a vasúti állomáson és káromkodni tudott volna dühében.

— Ilyen buta kalamajkába kerül az ember, ha nem tartja pórázon a szívét!... Ez a jutalma a jósnak!

Fölkap
— No

Miért
Miklósy
látogatta
tudja —
de miko
lakásba:
érkezett.
más volt
bujt ijed
Ez le
szen úgy
állomáso
a leányr

— Mi
A leán
— Sol
tam...
— Ner
A leán
Szőlősi

Fölkapta a fejét:

— No, majd végzek én ezzel az afférrel!

IV.

Miért halogatta ezt a végleges leszámolást Miklós Sándor azzal, hogy három hétig nem látogatta meg a leányt, ezt csak a jó Isten tudja — különben se kergette a tatár! — de mikor azután bekopogtatott a kis budai lakásba: szerencséje volt. Éppen alkalmasan érkezett. A leány szeme olyan vörös és csomós volt a sírástól, hogy majd a föld alá bujt ijedtében, mikor a pártfogója belépett.

Ez le se ült. Megállt az asztal mellett, egészen úgy, mint annak idején a pragerhofi állomáson, egy percig fagyos szemmel nézett a leányra, aztán megkérdezte:

— Mitől olyan vörös a szeme?

A leány zavartan, hebegve válaszolt:

— Sok a munkám . . . Fél éjszaka varrtam . . .

— Nem igaz. Egész nap sírt.

A leány nyelt egyet. Fuladozva mondta:

Szöllősi Zsigmond novellái.

— Én? . . . Miért? . . .

— Mert szerelmes.

A leány megrázkódott az ijedtségtől. Az arca vérpiros lett. Nem tudott szólni: csak némán, szinte ájultan nézett a férfira. Ez pedig ridegen, nyugodtan ismételte:

— Szerelmes. Maga szerelmes.

A leánynak most már megjött a szava. De a hangja mintha nem az övé lett volna, mikor minden szót külön lihegve felelte:

— Nem . . . Nem jól mondták el önnek . . . Én . . . Csak . . . csak ő kérte meg . . . Ő kérte meg a kezemet . . . Erről én nem tehetek . . .

Úgy reszketett, mint a falevél a viharban. De Miklósy Sándor ezt már nem látta a nagy világosságtól, ami egyszerre föllobbant a szeme előtt, mint ezer villámnak a cikkázása. Ő csak hirtelen leült a mellette álló székre, kirántotta a szivartárcáját, gyorsan rágyújtott és különös, kongó, fás hangon kérdezte:

— Megkérte? Hát ki? Ki?

— A . . . Linz.

— Li
A leán
— Az
— Li
— Az
— Ma
— Ma
Miklós
— Az
A leán
— Na
— Po
A leán
— Ig
— És
A leán
— Az
Miklós
dig félig
melyek
latához,
— Re
rék, tisz
Egy s

— Linz? Ez itt lent? A kereskedő?

A leány szinte sűgva felelt:

— Az.

— Linz?

— Az.

— Ma?

— Már tegnap.

Miklósy a homlokát dörzsölgette.

— Az tisztességes ember.

A leány mohón hagyta rá:

— Nagyön tisztességes ember.

— Pontosan fizeti a házbért.

A leány bólintott a fejével:

— Igen. Nagyön jó ember.

— És szereti magát?

A leány reszketve felelt:

— Azt mondja... Én nem tehetek róla...

Miklósy, még mindig kábultan, még mindig félig öntudatlanul, fölállt és szavakkal, a melyeknek semmi közük nem volt a gondolatához, ezt mondta:

— Remélem, nem utasította el ezt a derék, tisztességes embert?

Egy sikoltást hallott, amely mint a fényes

villám szaladt át a lelkén. Síró és nevető, boldog sikoltást. Láttá, hogy valaki eléje omlik, a kezét megragadja, két kis forró kéz és rátapad egy forró, puha kis száj, amelyből sírva bugyborékol ki a szó:

— Hát beléegyeznek! . . . Beléegyeznek! . . . Hisz ön olyan jó . . . Olyan jó . . . És én még féltem . . . Én még nem mertem szólni . . . Pedig ön olyan jó . . .

A férfi alig tudta kiszabadítani a kezét. Most már egészen kábult volt és már kint is volt az ajtón, még egyre gyámoltalanul ismételte:

— No de kérem . . . No de kérem . . .

V.

Lent kocsiba vetette magát és rákiáltott a kocsisra:

— Hajtsen sebesen!

A futásnak vad vágya feszült a szívében. Egy párszor hangosan elmondotta magának:

— Hisz ez a legkitünőbb megoldás. A legkitünőbb!

De mintha nem ért volna rá meghallgatni

ezt a bö
valami,
minden
gyorsvon
meghallg
lőle, mi
pülne ég
el, el, m

Amint
legényér

— Cs

— Me

— Me

Ezt o

ismételg

— Me

Egysz

tömeg, e

— De

Van-e

hely, ah

halk, sz

világít e

kete szer

ezt a bölcseséget. A szívében vadul rohant valami, ami vitte a lelkét és úgy elhagyott minden józan, okos gondolkodást, mint a gyorsvonat egy sánta embert. Szerette volna meghallgatni, de nem ért rá. Elmaradt mellőle, mintha egy száguldó forgatagban repülne égő testtel és égő lélekkel . . . Csak el, el, messzebbre . . .

Amint a lakásába berohant, rákiáltott a legényére:

— Csomagolj! Utazom!

— Messzire, nagyságos uram?

— Messzire.

Ezt odabent a szobájában magának is elismételgette:

— Messzire . . . Nagyon messzire . . .

Egyszerre, mint egy nehéz, hideg, fekete tömeg, esett a lelkére egy kérdés.

— De hová? Most már hová?

Van-e ezen a nagy világon olyan messze hely, ahová már nem fog elhallatszani egy halk, szerény, kedves, zengő hang és nem világít el két nagy, becsületos, hűséges fekete szem fénye?

A homlokát ellepte a verejték és mintha golyó érte volna, úgy terült végig a pamlagon. A kezét rászorította a szívére:

— Ó, de fáj . . .

Mozdulatlanul, némán feküdt, becsukott szemmel, sokáig. Azután megmozdult az ajka és halkan mormolta:

— Hogyne fájna, mikor csonka! Csonka. És egész nem tudott lenni soha.

A töl
cig áll
vonat,
feltünő
a hossz
Az ú
egy hat
kedett
öltözve,
folyosó
helyig.
és —
lanatig
bő fels
ki és a
val rán
A fél
Egy na
igazán

Ő méltósága!

A tóladiki állomáson, ahol csak egy per-
cig áll a gyors, már éppen indulóban volt a
vonat, mikor egy feltűnően kis termetű és
feltűnően nagy, hólyagos fejű úr ugrott föl
a hosszú, első osztályú Pullmann-kocsiba.

Az úr, akinek duzzadt, vörös arcán balról
egy hatalmas kardvágás mély nyoma éktelen-
kedett és aki tetőtől-talpig angolnak volt
öltözve, dühösen csattogott végig a hosszú
folyosón: minden fülke tele volt az utolsó
helyig. Csak egy félfülke volt lefüggönyözve
és — becsukva. A hasított képű úr egy pil-
lanatig se habozott. Belenyúlt irgalmatlan
bő felsőkabátja zsebébe. Kupé-kulcsot vett
ki és a következő pillanatban olyan energiá-
val rántott félre az ajtót, hogy csak úgy dörrent.

A fél fülkében valóban csak egy utas volt.
Egy nagyon elegáns, gyönyörű fiatal asszony,
igazán vakító szépség, ült az ablak mellett,

aki a robajra kissé meglepetten fordította fejét az ajtó felé. Mikor a sebhelyes, duzzadt arcot megpillantotta, hófehér arcát rózsaszínű hullám öntötte el és nagy fekete szeme megcsillant. A nagyon energikus emberke pedig megrökönyödött. A szája kinyílt, de hang nem jött ki rajta. A kezét zavartan emelte a sapkájához és olyan mozdulatot tett, mint aki előre is — hátra is akar lépni egyszerre. Kissé komikus volt és a szép asszony gyöngén elmosolyodott. A férfi észrevette ezt a mosolyt, még vörösebb lett, úgy lépett be az ajtón, mintha egy óriást lökött volna el az útjából és keményen vágta le magát a legközelebbi ülésre.

Az asszony most már egészen feléje fordult, szelíden mosolyogva nézett rá és a gúnynak minden észrevehető árnyalata nélkül mondta:

— Nini, Jóházy! Milyen szórakozott lett maga! Majd elfelejt köszönni az embernek!

A duzzadt képű emberke úgy ugrott föl, mint a gumilapda. Lekapta a sapkáját és hadarva mondta:

—
nyom
Az a
szakito
— M
bocsáta
bejött,
meg a
sággal
meg. I
nek el
A fé
keztét é
— M
tam. S
— S
rendbe
látja:
az ás
mulat
gát sz
nem k
gam i
Az

— Kezét csókolom, méltóságos asszonyom . . . Bocsánatot kérek . . .

Az asszony a kezét nyújtotta neki és félbeszakította:

— Már megkapta. Sietek magának megbocsátani egyrészt azért, mert mégis csak bejött, holott el is futhatott volna; másrészt meg azért, mert félek: még azzal a csacsisággal próbálna védekezni, hogy nem ismert meg. Ilyen gorombaságot pedig nem tűrhethetnek el!

A férfi alig érintette meg a szép asszony kezét és félig zavartan, félig mérgesen mondta:

— Én nem védekezem . . . Futni se akartam. Sőt . . .

— Sőt örül a váratlan szerencsének. Akkor rendben van a dolog . . . Így is kell. Mert látja: én is örülök. Az utazás egyedül ebben az ásitós, bűkóros időben egy csöppet sem mulatságos. És ha tudtam volna, hogy magát szánja utitársamnak a szerencse, igazán nem kellett volna fölfeszítenie az ajtót: magam is nyitva hagytam volna.

Az emberke olyan tekintetet vetett az asz-

szonyra, amely minden inkább volt, mint barátságos. Ő méltósága rosszalóan csóválta meg szép fejét és kissé szemrehányó hangon folytatta:

— De magán igazán nem nagyon látszik ám meg, hogy örül . . . Vagy pedig újabban nagyszerűen tudja palástolni az érzéseit . . .

Ennek az elismerésnek hegye volt, mert az emberke úgy megrándult, mint akit megsúrtak. Mondani is szeretett volna valamit, de csak a szája vonaglott.

A szép asszony tágra nyitotta a nagy kerek szemét és a gyermeki ártatlanság hangján kérdezte:

— Haragszik rám, Jóházy?

Az emberke félrekapta a fejét és szinte szeszegve vágta ki:

— Haragudni? . . . De kérem . . . Eszemben sincs! . . . Nevetséges . . .

A szép asszonynak megrebbent a szempillája, az ajkán egy gonosz mosoly villámlott át, de a hangja tiszta és nyugodt maradt:

— Bravó! Úgy beszél, mint egy professzor.

Goron
ragud
az arc
Inkább
nak is
A f
gán.
hang
—
asszon
Az
kozott
—
ereszt
A f
—
gálha
A
komo
—
itt sz
mást
—
Az

Goromba, de megnyugtató . . . Miért is haragudnék rám? . . . Azért a kis izéért ott az arcán? . . . Higyje el, egészen jól fest . . . Inkább hálás lehet érte nekem is, az uramnak is. Így legalább érdekes! . . .

A férfi nem tudott tovább uralkodni magán. Fölállt és az indulattól egészen rekedt hangon kérdezte:

— És most már távozhatom, méltóságos asszonyom?

Az asszony megszeppenve, mohón tiltakozott:

— Nem! Nem! . . . Semmi harag! . . . Nem eresztem el magát!

A férfi dühösen és csodálkozva nézett rá:

— Hát mit akar tőlem? . . . Mivel szolgálhatok? . . . Mit kíván?

A szép asszony hangja egyszerre egészen komoly lett:

— Csak azt, hogy ne faljon föl, maradjon itt szép nyugodtan és hallgassuk meg egymást türelmesen.

— Hallgassuk meg? . . .

Az asszony elmosolyodott:

— Ezt csak taktikából mondtam. Mert ha így mondtam volna, hogy: hallgasson meg türelmesen, — félek, nehezebben lett volna kapható . . . Pedig, lássa, én igazán örülök ennek a véletlen szerencsének és élni akarok vele. Nem reméltem, de óhajtottam, és vártam. Ki kell használnom a — reputációm érdekében . . . Üljön le kérem.

Jóházy leült és nagy, meredt, szürke szemével nagyon kíváncsian nézett az asszonyra. Ez pedig most már egészen komoly hangon folytatta:

— Igen. A reputációm érdekében. Mert magának, az bizonyos, nagyon furcsa véleménye kell, hogy legyen rólam.

A férfi a torkát köszörülte. A szép asszony keztyűs kis kezével intett, hogy hallgasson:

— Kérem: ne legyen olyan udvarias, hogy tiltakozzék és ne legyen olyan udvariatlan, hogy őszintén szóljon. Én tudom, hogy adtam magának okot erre a furcsa véleményre bőségesen . . .

Az emberke ültében kinyújtotta a jobb lábát, kifeszített karral rátenyerelt a térdére

és a l
vágta

—
Oly
asszon
deden
elpiru
kacér,

—
Vakm
tem .

A f
asszon

—
kinek
nak
csak
ségen
akkor
megm
hallg

Az
fejéve
hogy

és a legmélységesebb meggyőződés hangján
vágta ki, hogy:

— No, adott! . . .

Olyan volt a tartása, a hangja, hogy az
asszonynak el kellett nevetnie magát. Édes-
deden, hangosan kacagott, azután egyszerre
elpirult, megsimította a homlokát és valami
kacér, de szemérmetes pajkossággal mondta:

— Nagyon kacérkodtam magával úgy-e?
Vakmerően és fölháborító módon viselked-
tem . . .

A férfi helybenhagyóan rázta a fejét. Az
asszony tréfásan megfenyegette.

— Nonono! A vakmerőségemen minden-
kinek lehetett joga fölháborodni, csak magá-
nak nem. A maga joga a fölháborodáshoz
csak akkor kezdődött, mikor az én vakmerő-
ségem már megszűnt . . . És hogy igazában
akkor sem, éppen ezt akarom most magának
megmagyarázni. Ha ugyan lesz szíves meg-
hallgatni. Igen?

Az emberke igen határozottan biccentett a
fejével és kissé fölösleges energiával mondta,
hogy:

— Igen!

— Köszönöm. Akkor hát leszek bátor az özvívznél kezdeni. Vagyis akkor, amikor férjhez mentem. És leszek bátor mindjárt egy szerénytelen, de igaz kijelentést tenni. Azt ugyanis, hogy mikor Edelényi Barna engem feleségül vett, ezt a választást mindenki nagyon természetesnek és harmónikusnak találta. Azt mondták, hogy igen összeillő pár vagyunk. Maga ismeri az uramat, hát jól tudja, hogy az mit jelent. Tudja, hogy a legszebb férfinak tartják az országban, hogy olyan elmés ember, mint egy francia vígjátékiró, úgy lovagol, mint Cody ezredes, nagyszerű táncos, bátrabb, mint minden oroszánvadász, emellett császári és királyi kamarás és tizenkétezer hold tehermentes fekete földje van Temesben.

A férfi idegesen topogott a vastagtalpú, dimatlan angol cipőjével. Az asszony leintette:

— Ne legyen nervózus! Mindezt nem az uram dicséretére mondom, hanem a magamé. És ha már arra úgy sem számíthatok,

hogy
el, ho
letem
megál
az ur
és ha
az is,
a falu
nem
nyolc
vőm
vonn
Egy
—
kifeje
Hálás
tagad
is vol
közöt
talán
szeret
Isten
mélt
hogy

hogy maga bókoljon nekem, legalább tűrje
 el, hogy magam gyujtsak fáklyát a tiszte-
 letemre . . . Mert, ha a dolog így állván,
 megállapítom, hogy a mi összekerülésünket
 az urammal mindenki igen természetesnek
 és harmónikusnak ítélte, ebben benne van
 az is, hogy én se lehettem az utolsó leány
 a faluban. Sőt nem is az utolsóelőtti. Sőt
 nem is az első utáni. Most már persze,
 nyolc esztendő örökkévalóságával az eskü-
 vőm után, könnyebb ezt magának kétségbe-
 vonni, mint nekem bizonyítani.

Egy pillanatig elhallgatott, azután folytatta :

— Időt adtam magának, hogy a kétségeit
 kifejezze. Hallgatott, tehát nincs ellenvetése.
 Hálás vagyok érte, de azért folytatom. Nem
 tagadom: a közvélemény az én véleményem
 is volt. Büszke és boldog voltam sok egyéb
 között azért is, mert szerettem az uramat,
 talán majdnem úgy, mint ahogyan most is
 szeretem. Már pedig ennél jobban, bizony
 Isten, nem lehet. És, lássa, mégis arra esz-
 méltam, még pedig nem is nagy idő múlva,
 hogy én egy — családott nő vagyok . . .

A férfi kimeresztette nagy, düledt szemét és az arcán kellemes meglepődés tükröződött. A szép asszony elmosolyodott:

— Ne örüljön olyan nagyon barátom! Én nem azt mondtam, hogy megcsalt nő vagyok, hanem azt, hogy csalódott nő. Ha maga olyan szabatosan tudna figyelni, amilyen szabatosan én beszélek, akkor tudná: mi itt a különbség. Nem a férjem csalt meg: hiszen ha ez történt volna, már nem lennék a felesége. Nem ő lett hozzám hűtelen, hanem a . . . a többiek . . .

— A többiek? . . .

— Igen. A többiek. Vagyis, szabatosan szólva: mindenki más.

— Mindenki más? . . .

— Ez a kérdés és az arckifejezés, amellyel kérdezi, azt bizonyítják, hogy én soha se csalódtam az ön kiváló értelmi képességében. Tehát ismétlem: mindenki más. Már tudniillik: az urak. Akik, amíg leány voltam, úgy körülrajzottak, dongtak és döngicséltek, mint a méhek a virágot. Szépen fejeztem ki magamat úgy-e? De — szép is

volt. Ön
kóvályo
káltak,
engeme

A sze

— N

egyszer
Eltüntel
lettek,
nem v
az ura
ostoba
csalnam
nem le
tudat a
vigaszta
tobb le
jam no
ságba n
rozott v
meg ne
lettem,
meg dü
legdühö

Szóltó

volt. Öröm volt nézni őket, amint csapatban kóvályogtak, produkáltak magukat, muzsikáltak, hordták az édességet és vegyesen hol engemet akartak fölfalni, hol egymást.

A szép asszony sóhajtott:

— Nos, ennek a gyönyörű mulatságnak egyszerre vége lett. A darazsaim elrepültek. Eltűntek. Nekem ugyan egy csöppet sem kellett, de azért nagyon hiányoztak. A dolog nem volt érthetetlen. Tudtam jól, hogyha az uram csúnya, gyáva, nyomorék vagy ostoba ember lenne, — én ugyan akkor sem esalnám meg — de a darázs urak bizonyára nem lennének ilyen . . . kiméletesek. Ez a tudat azonban nem bizonyult örökös hatású vigasztalásnak. Az átmenet a legostromotabb leányságból a leg . . . hogy is mondjam no: a legmegközelíthetlenebb asszony-ságba nagyon is hirtelen és nagyon is határozott volt ahhoz, hogy a lelki szervezetem meg ne érezze. Először egy kicsit szomorú lettem, azután irigy és végezetül elkeseredett meg dühös. Még pedig tudja: kire voltam legdühösebb? Fogadjunk, hogy nem találja ki!

— Már megnyerte a fogadást.

— Biztos voltam benne. Nos, hát a férjemre voltam dühös. Úgy éreztem, hogy nemcsak diadalt aratott rajtam, hanem — meg is alázott. Tagadhatatlan volt, hogy a darazsak jobban félnek tőle, mint amennyire engem . . . hogy is mondjam no! . . . mondjuk hát: becsülnek. Egyik se volt hajlandó riszkirozni a becses koponyáját. Először forrtam dühömben, azután, mikor még dühösebb lettem: mosolyogtam. Nem önzetlenül mosolyogtam. A mosolyaim mindig címzeteknek szóltak. A darazsaknak. Igazán nem fösvénykedtem se a mennyiséggel, se a minőséggel, olyan úgynevezett kábító, észvesztő és vérforraló mosolyokat produkáltam, hogy minden operett-primadonna és fogpor-reklámkép megirigyelhette volna, de — pirulva kell megvallanom — minden eredmény nélkül. A darazsak ugyan elkezdtek imbolyogni, de azután eszükbe jutott valami — természetesen az uram — és úgy elröpültek, hogy talán a sas se érte volna utól őket. A bárátnőimet körültáncolták, én meg — petre-

zsel
petr
Ért

nek
cséj
kéts
dot
a k
volt
akk
úgy
Szer
ann
sárk

Föl

futo
repi
mos
szít

zselymet árultam . . . Igen. A legfinomabb petrezselymet ugyan, de — petrezselymet! Érti? . . . Nem érti? . . . Hát nem rettenetes ez?

— Igen. Értem. Nem értem. Rettenetes!

— Maga mégis elmésebb, mint amilyennek gondoltam. De hát ez a maga szerencséje . . . Én, mondhatom, közel voltam a kétségbeeséshez és ahhoz, hogy valami bolondot tegyek . . . Nem. Ehhez még sem. Csak a kétségbeeséshez. Sőt, talán már benne is voltam. És akkor . . . oh kedves barátom, akkor megjelent a látóhatáron — maga. És úgy jelent meg, hogy följongott a szívem. Szerettem volna elkiáltani magamat, mint annak idején Kolumbus Kristóf a hajókócsárban:

— Zöld! Zöld!

— Pardon, méltóságos asszonyom! Föld! Föld!

— Ez mindegy. Egy darázs, amely nem futott meg, azaz nem repült el tőlem. Sőt repült egyenesen a gyertyalángba. A kábító mosolyomra kábult. Az észvesztőre . . . vesztett. A vérforralóra forrott.

A férfin hirtelen nagy köhögési roham vett erőt.

— Ne fuldokoljon barátom! Én fuldokoltam a hálától. Maga nem tudja azt elképzelni, milyen hálás voltam én magának. Maga helyreállította a lelkem egyensúlyát... Visszaadta az önérzetemet. És most már megvallom, maga határtalanul imponált is nekem. Nem haragszik meg, ha megmondom őszintén: miért?

A férfi kissé bambán kérdezte:

— Imponáltam?

— Igen. Mert így gondolkoztam. Ime egy ember, aki mer próbálni és remélni olyat, amit a többi egy se mer. Egy ember, aki — bocsásson meg — abszolute nem ideálja a férfiszépségnek, egy ember, aki — bocsásson meg — bizonyos túlzással se mondható kiválóan elmésnek, egy ember, aki — bocsásson meg...

Az emberke megrándult. A száján valami különös, hörgő hang csapott ki és rekedten, rikácsolva mondta:

— Köszönöm. Mindent megbocsátok, de a további méltatást elengedem.

— Helyes. Szívességet tesz vele — mind a kettőnknek. Tehát amint a gondolatomban végig vegyelmeztem magát, megoldásnak vagy magyarázatnak nem marad más, mint vagy egy imponáló méretű fogyatékoság, vagy egy még imponálóbb virtus. Azt kellett hinnem: ez az úr vagy határtalanul... hogy is mondjam na! — ítélettelen, vagy pedig rettenetesen vakmerő.

A férfi összeráncolta a homlokát. A szép asszony sajátságos mosollyal az ajkán folytatta:

— Ne haragudjék, amiért ilyen őszinte vagyok. Megvallom magának, én jobb szerettem volna, ha az első eset forog fönn. Ha maga nem vakmerő, csak naiv. Akkor soha semmi baj se lett volna. Tovább mosolyogtam és sóhajtottam volna a maga tiszteltére és hálából a szolgálatért, melyet nekem tett, megengedtem volna, vagy türtem volna, hogy — gondoljon, amit akar. Sőt mások is gondoljanak, amit akarnak. De, fájdalom, kiderült, hogy az én föltevéssem másik és magára nézve kétségtelenül megtisztelőbb

fele is való. Maga nemcsak valóban naiv, hanem valóban vakmerő is. És ez az egyetlen erénye tönkretette mindazt a szépet és jót, amit az összes fogyatékoságai termettek... Maga egyszer csak követelőzni kezdett. Sőt nemcsak követelőzni, hanem fenyegetőzni is... Sőt nemcsak fenyegetőzni, hanem erőszakoskodni is...

— Az előzmények után...

— Az előzmények után?... Mit akar ezzel mondani?... Az előzmény az volt, hogy én hálából megengedtem magának, hogy udvaroljon nekem, a lovagom legyen, mosolyogtam magára, ha mosolygott, viszontsójájtottam, ha sóhajtott, figyelmesen hallgattam a — hallgatását, sőt még a szavait is. Egy kis ítélőképességgel be kellett volna látnia, hogy én igen gavallérosan honoráltam magát... Igen, gavallérosan!... És ha ön még tovább ment, még többet is követelt tőlem, olyasmit, amivel már nemcsak a becsületemet támadta meg, hanem a jóízlésemet is szörnyen lebecsülte — mit sziszeg olyan dühösen!? — nos, mondom, ha maga

így cselekedett, nagyon természetes, hogy én se cselekedhettem másként, mint ahogyan cselekedtem. Oda fordultam védelemért, ahová ilyen helyzetben minden tisztességes asszonynak fordulnia kell. Az uramhoz. Ő azután csakugyan meg is védelmezett . . . De remélem, ezt csak maga is természetesnek találja?

Az emberke nem tudott szólni. A szeme majd kiugrott a dühtől. A duzzadt, gömbölyű arc pirosan égett és a hosszú forradás fehéren világított rajta. Az asszony derűsen állta a tekintetét és angyali ártatlansággal kérdezte:

— Csak nem haragszik talán rám? Most, amikor olyan szépen kimagyaráztam már mindent?

Egyszerre valami macskaszerű vonás jelent meg az arcán. Behuzódott az ülés mélyére. A válla közé huzta a fejét, a szemét félig behúnyta, sóhajtott egyet és halkán, szinte megtört hangon, mélázva szólalt meg:

— Különben, ha már benne vagyok a gyónásban, még valamit meg kell vallanom ma-

gának . . . Sokszor elgondolkoztam azóta az eseten . . . És nem vagyok többé benne bizonyos, hogy csakugyan olyan bölcsen, vagy helyesen cselekedtem-e, mint akkor gondoltam . . . Maga végre is nagyobbbat, többet mert értem, mint bárki más . . . Ezt nem lehet letagadni . . . És ki tudja, akad-e még . . .

Tovább nem folytathatta. Az emberke mint a gumilabda pattant föl és rekedten kiáltotta el magát:

— Kezét csókolom, méltóságos asszonyom! Kezét csókolom!

És rohant, mint a nyilvessző, ki a fülkéből, keményen belökve maga után az ajtót.

A szép asszony karikára nyitotta a szemét és hangosan elkacagta magát. Azután egy furcsa grimaszt csinált és kissé meglepődött hangon mondotta:

— No lám! . . . Talán nem is olyan számár! . . . Talán nem is olyan számár? . . .

Hilseni Péter pöre.

Már tizennégy esztendeje volt érvényben a hűtlenségi törvény, vagy ahogyan emlegetni szokták: Krisztina királyné törvénye az Ollenburgok birodalmában, de — noha fájdalom, elég sűrűn kellett alkalmazni — még soha olyan országos feltűnést keltő és izgalmas eset okozója nem volt, mint amikor Hilseni Péter került vádlottnak a bíróság elé. Hilseni Péter, akit az egész országban mint a tisztos polgári erények mintaképét emlegettek, mint a legideálisabb férjet, a legjobb apát, a legbecsületesebb kereskedőt.

Ha kiderült volna, hogy a becsületes Hilseni Péter csalt, lopott, siakasztott vagy embert ölt, bizonyára az is mélyen megrendítette volna az egész lakosságot: de talán még ez se lett volna annyira meglepő, mint az, hogy az ország legerényesebb polgára a Krisztina királyné törvényével került konflik-

tusba. Ezzel a híres törvénnyel, amely halált diktált a hűtlen házasság fejére és amelyben egy csapodár király boldogtalan özvegye torlotta meg szíve sok keserűségét — az alattvalóin.

Röviden elmondva, a vád az volt, hogy Hilseni Péter nemes polgár, negyvenkilenc esztendő, vagyontos, nős, tizenegy élő gyermek atyja, sok díszes polgári tisztség viselője idáig szeplőtlen életén csúf és rettenetes foltot ejtett azzal, hogy férji hűségét egy Julia nevű fiatal és szép ábrázatú özvegy-asszony cinkosságával megszegte. A bűn anynyira elhatalmasodott rajta, hogy a szörnyűséget már nem is igen titkolta. A jövevény özvegynek a város szélén házat vásárolt és több időt töltött ebben a házban, mint a magáéban, fényes nappal, nyílt utcán karonfogva sétált a szép ábrázatú özvegygel, úgy hogy az egész város népe igen fölháborodott lelkében ezen a gyalázatosságon.

Mikor a bíróság összeülvén, az ügyész a vádiratot fölolvasta, a bíróság nagyrődemű elnöke, Neháli Nikodémusz, nem tudott ural-

kodni kitörő érzelmein. Az aggastyán szeméből vastagon folyott a könny, fehér feje aláhanyatlott a szomorúság terhe alatt és reszkető hangon mérhetetlen fájdalommal mondotta:

— Iszonyatos az ördögnek hatalma és az embernek gyöngesége... Kit keressek hát az erény trónusán, ha Hilseni Pétert is a vádlottak padján kell látnom...

Annál meglepőbb, sőt mondhatni, fölháborítóbb volt magának a vádlottnak viselkedése. Komolyan és nyugodtan, de inkább elmélázó, mint büntudatos arccal állt bírái előtt és ami legjobban felbőszítette az embereket, mialatt a vád szava hangzott, néha a vállát vonogatta, vagy megsimogatta ritkás, rőt szakállát.

Mikor azután a vád utolsó szava is elhangzott, az ősz elnök megtörülte a szemét, föltette az ókuláréját és a belső fölzaklatottságtól némileg elfogódott hangon tette föl a kérdést:

— Hilseni Péter: nyilatkozzál. Megértetted-e, mivel vádolnak?

Hilseni Péter bólintott a fejével:

— Megértettem, uram.

— Ha megértetted, felelj őszintén, a becsületes szív parancsa szerint: bűnösnek érzed-e magadat?

Hilseni Péter mereven, egyenesen állt a helyén. A szemébe nézett az elnöknek és nyugodt, szilárd hangon felelt:

— Ha lenne törvény, amely bűnösnek ítelné a férjet, aki nagyon szereti a feleségét, akkor nagy bűnös lennék, uram. De mert ilyen törvény nincs, ártatlan vagyok.

Erre a válaszra a hallgatóságon moraj futott át, a bírák egymásra néztek, az ősz elnök pedig levette a pápaszemét, hogy jobban lássa a vádlottat. Annyira meg volt lepődve a különös és érthetetlen válaszon, hogy csak jó darab idő multán tudott megint szóhoz jutni. Előrehajtott fejjel kérdezte:

— Mit akarsz ezzel mondani Hilseni Péter?

— Csak azt uram, amit mondtam.

Erre a feleletre az ősz elnök újra föltette a pápaszemét, hogy jobban lássa a vád-

lottat és némi gondolkodás után csöndesen mondta:

— Te tehát tagadod mindazt, amivel vádolnak? Azt mondd, hogy egy szó sem igaz belőle?

Hilseni Péter tagadóan rázta meg a fejét:

— Nem, uram, ezt én nem mondtam. Én nem tagadok semmit. Minden szó igaz, amivel megvádolnak.

A hallgatóság megint fölzúgott. A bírák megint egymásra néztek. Az ősz elnök megint a pápaszeméhez nyult, levette, megtörülte, azután újból föltette, hogy jobban lássa a vádlottat. Annyira előre hajtotta a fejét, hogy majd leesett a pódiumról és alig hallhatóan mondotta:

— Te tehát igaznak ismered a vádat? Megvallod, hogy megcsaltad a feleségedet? És mégis ártatlannak mondd magadat?

Hilseni Péter szilárdan felelte:

— A vád igaz. És én ártatlan vagyok.

A közönség harmadszor is fölzúgott. A bírák újólág egymásra néztek.

Az ősz elnök végigsimogatta a szakállát,

egy percig gondolkozott, azután földerült arccal szólalt meg:

— Most már értelek, Hilseni Péter. Te tehát valóban megcsaltad a feleségedet és mégis ártatlannak érzed magadat. Értem. Ártatlannak érzed magadat, mert nem forralója voltál a bűnnek, hanem áldozata. Nem csábító, hanem elcsábított. Martaléka a szép ábrázatú nőszemélynek, aki megjelent, hogy megkísértsen téged. Rád teríté az aszszonyi fortély hálóját, mely csengő aranyból és illatos gyöngyökből való, hogy foglyul ejtsen... Megvillogtatta káprázó szemed előtt ördögi szépsége...

Tovább az ősz elnök nem beszélhetett, mert Hilseni Péter tiltakozva emelte föl karját és megakasztotta a szavával:

— Nem így van, uram! Nem így van! Nem ő kísértett meg engem, hanem én kényszerítettem őt, hogy hozzam térjen. Ő ki akart térni előlem, kezdetben menekült és nekem üldöznöm kellett őt. Én könyörögtem, sírtam és esdekeltem neki, míg végre meghallgatott és tűrte, hogy lába elé hordjam

az én hűséges, nagy hitvesi szerelmem áldozatait: a legtisztább, a legigazabb és legrajongóbb szerelmét, amellyel valaha egy férj szíve az ő áldott, nemes, szép és jó feleségét körülárgolta. Nem kellett engem csábítani vagy kísértetni, mert ez a szerelem már bennem ég harminc esztendőknél óta, amikor az én drága, az én áldott, az én imádott feleségemet még mint harmatos bimbóját e kerek föld legszebb virágának, először megláttam.

A hallgatóság most már nem zúgott, hanem kacagott. Az emberek a méregtől nevettek, mert amit Hilseni Péter mondott, az olyan furcsa volt, hogy nem lehetett megállani hahota nélkül. Maga az ősz elnök is kezdett kifogyni a béketűrésből és összevonván sűrű szemöldökét, nem minden indulatosság nélkül mondotta:

— Hilseni Péter, soha még öreg szívemnek olyan fájdalma nem volt, mint most, amikor téged kell itt látnom, rettenetes váddal tetézetten. Mert igen nehéz nekem az, hogy téged bűnösnek higgyelek. De viselke-

désedet látván, szinte meg kell bánnom hozzád való gyöngeségemet. Vagy megzavarodott elméd, vagy gúnyt űzöl belőlünk, ilyen furcsa beszédet hallatván. Hilseni Péter, ne feledd, hogy bíráid előtt állsz és a hóhér pallosa lebeg fölötted!

A vádlott fájdalmas tekintettel nézett az aggastyánra, majd vállatvont, két karját kitértáta, azután beszélni kezdett:

— Oh, érdemes uram, te legtiszteltebb minden aggok között, hogyan magyarázzam én meg neked azt, amit egészen talán magam se értek és amit neked még nehezebb lesz megértened. Nem mintha te nem lennél ezerszerre bölcsőbb, mint én, hanem azért, mert te csakugyan olyan vagy, amilyen vagy. Hajad olyan fehér, mint maga a jóság, szemed olyan mély, mint maga a bölcsesség, alakod olyan tisztas, mint maga a törvény. Ha te tükrödbe nézel, nem érezhetsz mást, mint harmóniát. De nézz csak meg engem, érdemes uram! A hajam vörös, kemény és ritka, mint egy gyilkosé, holott a szívem csupa szeretet. A homlokom lapos, a szemem

kicsiny, szúrós és ravasz nézésű, mint egy tolvajé, holott soha senki másét nem kívántam. Az állam nyomott és hegyes, mint egy uzsorásé, holott adakozó természetű vagyok és minden szegénynek könyörületes barátja. Az ajkam duzzadt és fekete, mint bujálkodó kéjencé, holott én hűséges és tiszta vérű ember vagyok. Nekem egyenes növésűnek, puha hajúnak, kerek szeműnek és tiszta vonásúnak kellene lennem, de a teremtésnek egy gonosz hazugsága megfosztott az igazi képemtől.

A vádlott egy percre elhallgatott, megsemitotta a homlokát, azután a mellére tette a kezét és így folytatta a beszédet.

— De a magam sorába csak belétörődnék, mert férfi vagyok és talán nem túlságosan hiú. De van valaki, akit jobban szeretek, ezerszerre jobban, mint magamat. Ez a feleségem. Én, aki az ő lelkét úgy ismerem, mint a magamét, nagyon jól tudom, hogy ő a legszebb minden asszonyok között. A haja, mint az arany, a szeme, mint a csillag, a homloka, mint a rózsalevél, a válla, mint a holdas nyári ég...

Itt a hallgatóság viharos, gúnyos kacagásban tört ki és a bírák megint egymásra néztek.

A vádlott megremegett az indulattól és keserű jajjal fakadt ki:

— Látod, érdemes uram, hogy kacagnak! Így kacagtak ők valamennyien. Ha a feleségem aranyhaját említettem, rám kiáltottak:

— Hiszen a te feleséged haja olyan, mint az ázott ló sörénye!

— Ha a csillagszeméről szoltam, gúnyosan vihogtak:

— Hiszen a te feleséged szeme olyan, mint egy patkányé.

— Ha a homlokát vagy a termetét magasztaltam, már dühösen szakítottak félbe:

— Hiszen a te feleségednek nincs is homloka: a termete pedig olyan, mint egy beteg csirkéé. Te vak vagy Hilseni Péter és ízléstelen! Nyisd ki hát végre a szemedet!

És addig nyitogatták a szememet, érdemes uram, te legtisztesebb minden aggok között, míg végre magamnak is meg kellett látnom: mi az, ami őket vakokká teszi. Láttam a

gonosz látszatot, amely az én gyönyörű hitvesemet csakugyan olyannak mutatta, amilyennek ők látják és már magamnak is be kellett hűnynom a szememet, ha olyannak akartam látni, amilyen igazában és amilyennek azelőtt nyitott szemmel is láttam.

És a szívem egyre azt parancsolta, hogy — igazoljam őt az egész világ előtt. Győzzek meg minden embert róla, hogy a nő, akit a világon mindennél jobban szeretek, csakugyan szép. A szeme csakugyan olyan, mint a csillag, a homloka, mint a rózsalevél.

És ime: egy napon csakugyan megtaláltam az ő igazi képét, amely mindenki előtt olyan, amilyennek eddig csak én láttam őt! Nem természetes-e, hogy szerelmes szívem fölviharzott örömében és nem engedtem el többé hitvesem képét, ha már egyszer megtaláltam! Térdre vetettem magamat előtte, sírtam, imádkoztam és könyörögtem, míg meg kellett hallgatnia engem és keblemre zártam és karomba fűztem és vittem ki az emberek közé, hogy mindenki lássa: ime, ilyen ő, akit én szeretek, ilyen az én drága,

gyönyörű hitvesem! Térjetek meg emberek és megvilágosodott szemetekkel bámuljátok őt!

Hilseni Péter hangja lángolt, a szeme ragyogott és két karját a magasba emelte. Azután a karja hirtelen leesett, feje aláhanyatlott, szeme elhomályosodott és halkán, olyan hangon, amely mintha egy ijedt gyermek hangja lenne, kérdezte:

— Nemes bíráim, érdemes uraim, elég világosan szólottam? Megértettetek engem?

A hallgatóság néma volt, a bírák megint egymásra néztek, az ősz elnök pedig behúnyta a szemét és sokáig ült így behúnyt szemmel, szótalánul, mozdulatlanul. A szemét azután se nyitotta ki, mikor gyöngén meg rázta a csengőt és olyan hangon, mintha álmában beszélne, így szólt:

— Vezessék el a vádlottat és a hallgatóság is távozzék. A bíróság tanácskozni fog.

Hilseni Pétert elvezették az örök, a közönség is kivonult: az ősz elnök és a két bíró magukra maradtak. Az ősz még mindig lehunyva tartotta a szemét és látszott, hogy

a gondolata messze jár, mikor gépiesen mondta:

— Adjátok elő a véleményeteket!

Az öregebbik bíró köhintett egyet s így szólt:

— Nyilvánvaló, hogy ezt a szerencsétlen embert az ördög szállta meg. Meg kell égetni tehát a testét, hogy legalább a lelke megszabaduljon!

Az ősz elnök csöndesen mondta:

— Akit az ördög megszáll, annak a lelkét szállja meg s hasztalan égetik el a testét.

A fiatalabbik bíró helyeslően bólintott és így szólt:

— Én úgy látom, hogy ez az ember vagy szimuláns, vagy valóban elmebajos. Azt javasolnám, hogy szakértőket hallgassunk meg.

Az ősz elnök megint csöndesen mondta:

— A szakértők nagyon okosak, de egy kicsit szamarak. Érzik a szelet, de nem tudják megmondani: mi az, ami megmozdította a levegőt.

Erre az öregebbik bíró bólintott helyeslően; az aggastyán pedig behúnyt szemmel tovább gondolkozott. Ráncos homlokán szinte

látni lehetett a gondolatok felhős rajzását, míg egyszerre csak kiderült a nagy, széles, öreg homlok, az aggastyán kinyitotta a szemét és megnyomta a csengő gombját.

Egy szolga lépett be.

Az aggastyán így szólt hozzá:

— Menj fiam a boltba és végy egy nagy tükör-rámát. Nagyobbat, mint egy ember. Vágass bele tiszta, átlátszó üveget. Takard le az egészet fehér lepellel és itt légy vele egy félóra alatt.

A szolga elment. Az öreg elnök újból csöngetett. Egy másik szolga lépett be:

— Menj fiam ama szép ábrázatú özvegy-asszonyhoz, Juliához. Mondd meg neki: öltse fel legszebb fehér ruháját és siess vele ide. Egy óra múlva itt legyetek.

A szolga elment. Az ősz elnök harmadszor is csöngetett, mire egy harmadik szolga lépett be:

— Menj fiam Hilseni Péternéhez. Mondd meg neki: öltse fel legviseltebb fekete ruháját és vezesd őt ide. Másfél óra múlva itt legyetek.

Félóra mulva jött az első szolga. Hozta a nagy képrámát, amelybe tiszta, átlászó üveg volt bevágva. Az aggastyán így szólt:

— Állítsd oda a két falhoz támasztva a sarokba és borítsd rá a leplet. Azután távozzál.

A két bíró, aki idáig nem nézett egymásra, most egymásra nézett. Az aggastyán pedig lehúnyta a szemét és mozdulatlanul ült.

Valamivel több, mint egy úra mulva jött a második szolga is az özvegygel, aki hófehér ruhában szebb volt, mint az égnek angyala. A haja, mint az arany, a szeme, mint a csillag, a homloka, mint a rózsalevél, a válla, mint a holdas nyári ég...

Az öregebbik bíró leejtette a csiptetőjét, mikor meglátta, a fiatalabbik pedig föltette a monokliját. Az ősz elnök pedig így szólt:

— Leányom, szükségünk van rád, hogy igazságot tehessünk. Állj oda a letakart keret mögé a sarokba és maradj ott mozdulatlanul.

A szép ábrázatú özvegyasszony engedelmeskedett, a két bíró pedig savanyúan nézett

egymásra. Egyrészt, mert nem értették a dolgot, másrészt mert haragudtak, hogy nem láthatták őt tovább.

Jóval több, mint másfél óra múlva jött végre a harmadik szolga is és vele Hilseni Péter felesége. Az embereknek csakugyan könnyű volt — tévedniök. Az asszony csenevész teremtés volt, keszeg tartású, a haja fekete, fénytelen és kemény, az orra szeplős, a szeme savószínű.

Amint a terembe lépett, az ősz elnök megvárta a nagy csengőt:

— Nyissátok ki az ajtókat, vezessék be a vádlottat és bocsássák be a hallgatóságot.

A közönség beáradt, a vádlottat behozták fegyveres őrei. Hilseni Péternek, amint feleségét meglátta, vastag könny fakadt ki szeméből és végigpergett csontos, halavány arcán.

Mikor olyan csönd lett, hogy a lélekzetet is hallani lehetett, az ősz elnök fölemelkedett és Hilseni Péterhez fordulva kérdezte:

— Ez az asszony a te hitvesed, Hilseni Péter?

A vádlott könnyeitől elfuló hangon felelte:

— Igen, uram. Ő az én drága hitvesem.
Most az asszonytól kérdezte:

— Te vagy a Hilseni Péter hitvese?

Halkan felelt az asszony:

— Igen, érdemes uram. Én vagyok az.

Az aggastyán most emeltebb hangon mondotta:

— Akkor jól van leányom. Azért hivatunk, hogy nézz bele az igazságnak tükrébe és mondd meg nekünk: híven mutat-e ez a tükör? Menj oda a tükör elé és nézd meg benne jól magadat. És ha jól megnézted, felelj a kérdésemre őszintén.

Erre az aggastyán intett, mire egy őr Hilseni Péternét odavezette a letakart ráma elé. Ekkor az aggastyán újra intett, mire az őr lerántotta a keretről a leplet.

Az asszony az első pillanatban megrendült, hátralépett, de azután még közelebb ment a tükörhöz és amint nézte, nézte a csodaszép női képet, mely a keretből ráragyogott, a szeme lassankint átmelegedett, fakó, szep-lős arca rózsásra pirult és az öröm fénye áradt el rajta. Csak nézett, nézett egész ön-

feledten és oly sokáig, hogy végre az aggastyán megszólalt:

— Megnézted már jól képedet a tükörben, leányom?

Az asszony, még egyre a képet nézve, az izgalomtól alig hallható hangon felelt:

— Igen, érdemes uram... Megnéztem.

— És mondd, leányom: megismerted benne a magad képét?

Az asszony, még egyre a képet nézve, a boldog izgalomtól szinte síró hangon felelte:

— Igen, érdemes, uram. Megismertem...

Az aggastyán újból kérdezte:

— Tehát igaz a tükör, leányom? Hiven mutatja a te képedet?

Az asszony most már sikoltva, viharzó örömmel felelte:

— Igen, érdemes uram! Soha tükör még hívebben nem mutatott, mint ez!

A hallgatóság kövé meredt a csodálkozástól. A bírák egymásra néztek. Az agg elnök arca azonban nyugodt maradt. Nem kérdezett tovább semmit, hanem fölemelkedék

helyéből, megrázta a nagy csengőt és azután szilárd hangon szólott:

— Az igazságnak és ő fölsége a királynénak nevében kimondom az ítéletet.

Fölálltak a bírák, fölállt a közönség és az aggastyán folytatta:

— Hilseni Péter, a te igazad megbizonyosodott. Ártatlan vagy és szabad. Feleséged nyújtsa neked kezét és távozzatok békeséggel!

A bírák megint egymásra néztek. Az emberek között sok nem értette a dolgot. De szólani egyik se tudott és ki megnyugodva, ki töprengve lelkében, de némán vonultak el valamennyien.

Kondorék.

I.

Halmos igazgató úr hátradőlt a székében, a két tenyerével átkulcsolta a térdét és kissé vontatott hangon mondotta:

— Csak olyasmit akarok önnel közölni, tisztelt Kondor úr, amit ön már úgyis tud. Tegnap megint egy letiltás érkezett a pénztárhoz, tisztelt Kondor úr, és ez már nem az első, nem is a második, sőt nem is a harmadik, tisztelt Kondor úr. De nemcsak az ön címére jönnek ilyen cédulák, hanem más urak címére is — ön miatt, tisztelt Kondor úr.

Kondor úr itt tiszteletteljesen közberebegt.

— Kérem szépen igazgató úr, én azért... mindig elrendezem a dolgot... A végsőre soha se kerül a sor.

— Elhiszem, tisztelt Kondor úr. De minden hosszúnak vége lesz egyszer. Ön nem merült el, de — mindig úszik. És, úgy látom, semmi kilátás rá, hogy valaha partot érjen, tisztelt Kondor úr. Az óceánt pedig a legjobb úszó se tudja átúszni, tisztelt Kondor úr. Én már ismételten figyelmeztettem önt, anélkül azonban, hogy a jóakarátú figyelmeztetésemnek, akármiféle eredményét is látnám, tisztelt Kondor úr... Én egyáltalában az ön egész dolgát nem tudom megérteni. Önnek szép fizetése van, gyermektelen ember, jóra való ember, nem kártyás, nem iszik, szoknya után se futkos... hová teszi a pénzt, tisztelt Kondor úr?

Kondor úr piros lett, mint a tűz. Nagyonkat lélekzett és a homloka verejtékes lett, mikor alig hallhatóan mondta:

— Igazgató úr... hiszen méltóztatik is tudni... az én feleségem... az én feleségem Pauker lány... A dobrai Paukerekből...

Az igazgató úr kissé irónikusan, de nem minden tisztelet nélkül kérdezte:

— A dobrai Pauker Herman leánya?

Kondor úr zavartan és szégyellősen mosolygott:

— A leánya?... No nem... De abból a családból való... Az apja édes unokatestvére volt dobrai Pauker Hermannak... Az én apósom...

— Nos és?

Kondor úr nyelt egyet.

— Hát... ez az, igazgató úr. Ön tudja, hogy én nem kártyázom, én nem költekezem, én... én akár télen-nyáron eljárnék egy ruhában és a feleségem is... Méltóztassék elhinni, ő is... De végre is ő... mégis csak egy Pauker leány... A megboldogult apósom édes unokatestvére volt dobrai Pauker Hermannak... És... és ha egyszer az a dobrai Pauker Herman idejön, vagy idejön a Kornél vagy a Tibor vagy az Edit, hogy meglátogassa... Hát kérem, igazgató úr... hiszen méltóztatik érteni, úgy-e?... De ha nem is jönnek... nekünk mégis csak megvan a kötelességünk, amit az ember, ha szegény is, de teljesít...

A Kondor úr hangja mind önérzetesebbre vált:

— Mi, se én, se a feleségem nem kívánunk semmit a Herman bácsitól... Abszolúte semmit. Nem is fogadnánk el tőle semmit. Nekünk, ami viszonyaink mellett, inkább teher ez a rokonság, mint haszon, de az életet úgy kell elfogadni, amint van és minden helyzetnek viselni kell a következéseit... Azt hiszem, igazgató úr bizonyára megért engem.

Az igazgató úr nem egészen értette meg Kondor urat, de valami meghatározhatatlan, homályos nyomás alatt ezt — nem merte megvallani. Egy kicsit megzavarta, amit Kondor úr mondott neki és némileg tétován kérdezte:

— De miért nem ad magának a dobrai Pauker valami jó állást a vállalataiban?

Kondor úr fölszisszent, mintha kígyó csípte volna meg. A méltatlankodás reszkett a hangjában:

— No de igazgató úr! Ezt bizonyára nem méltóztatott komolyan mondani... Hogy én

kérjek állást tőle? ... Hogy ő tartson el? ...
Oh, kérem, igazgató úr ...

Az igazgató úr, aki különben ugyancsak gőgös ember volt és egy csöppet sem érzelmes lélek, most már határozottan megzavarodott. Volt a Kondor úr szavában valami, aminek nem tudott nevet adni és ami imponált neki. Annyira, hogy majdnem bocsánatot kért a kérdéséért, amelyet egyszerre tapintatlannak és ildomtalannak érzett. Sietett is végét vetni az audienciának. Szokatlanul és a helyzethez egyáltalában nem illő módon, barátságos hangon mondotta:

— Jó, jó. Én csak figyelmeztetni akartam önt. Barátságosan figyelmeztetni. Mert egyáltalában nem szeretném, ha önnek kellemetlenségei lennének... És bízom önben, kedves Kondor, hogy nem is lesznek... Megmondhatja ő nagyságának, hogy én ismerem a dobrai Pauker Hermant... Személyesen ismerem... Karlsbadban ismerkedtem meg vele. Talán még fog emlékezni rám. Kézcsókomat ő nagyságának.

II.

Az igazgató úr nem csalódott. Kondor úr csakugyan sohase hagyta a végsőre kerülni a dolgot. Az utolsó pillanatban mindig tudott segíteni magán. A legközelebbi utolsó pillanatig. Az emberek valami egészen különös és rendkívüli gyöngédséggel álltak a segítségére, ha a hullámok már össze akartak csapni a feje fölött.

Meg kellett érezni mindenkinek, hogy Kondor úr — erkölcsi kötelességet teljesít, mikor ötszobás lakásban lakik és pezsgős vacsorákat ad. Ilyen vacsora négyszer volt egy esztendőben. A dobrai Pauker Herman, a Kornél, a Tibor és az Edit születése napján. Ezek a dátumok egy szép, albumformájú könyvbe voltak bejegyezve és a vacsorákon mindig ott állt az asztalon fölvirágozott keretben az ünnepelt arképe. A néni, dobrai Pauker Hermanné születése napját nem ünnepelték meg, a pletyka szerint azért, mert a bácsi rangján alul, helyesebben: még a rangja előtt nősült. Akkor, mikor még nem

voltak legfelsőbb helyen abban a helyzetben, hogy a Pauker Herman közgazdasági érdekeit fölismerhessék és honorálhassák.

Az ünnepeltek maguk sohase jelentek meg ezeken a vacsorákon, amint hogy egyáltalában semmi jel sem mutatta, hogy csak tudomásuk is lenne arról a tisztességről, amely a Kondor Henrik és neje, született Pauker Szeréna rokoni házánál részükül jutott. Még az arcképeiket is a fotografusnál szerezte be Szeréna asszony, aki nagyon megtudta érteni, hogy egy dobrai Pauker Hermannak ezer fontosabb dolga lehet atyafiságos vonatkozások ápolásánál.

Éppen elég az, ha a neve és egyénisége díszét rájuk hinti. És dobrai Pauker Hermannak valóban semmi oka se lehetett volna rá, megvádolni őket, hogy ezt a díszet nem viselik a kellő megbecsüléssel és minden áldozatra kész méltósággal. A Kondorék társadalmi megjelenése együtt nőtt, emelkedett, diszesedett a kis fakereskedőből merész és ügyes vállalkozásokon milliommossá, a gazdasági életben vezető hatalommá lett Pauker Herman

vagyonával és tekintélyével. Mire Pauker Herman dobrai Pauker lett és palotát építtetett magának a Városligetben, a Kondor Henrik egyszobás lakása is ötszobássá bővült.

Mert noha a Szeréna asszony édesatyja csak korcsmáros volt Hlivócon és a hozománya ráment a berendezkedésre, azért Kondor Henrik megtudta érteni, mivel tartozik a familiának. A helyzet tragikus volt, de dicsőségesen tragikus. Kondor Henrik maga is olvasott lovagokról, akik a halálba mentek egy fehér szalagért, amit egy apró kezecske a vállukra tűzött. Az ő selyemszalagján a dobrai Paukerek címere ragyogott. És ahányszor egy-egy új váltót kellett aláírnia — meg ami ennél még keservesebb volt: aláíratnia — a szalon falára nézett, a Herman bácsi, a Kornél, a Tibor és az Edit arc képeire, hogy új erőt tudjon meríteni a föladatahoz.

A drága nagy lakás és a drága nagy vacsorák árát ugyan igyekeztek kényéren és vizen lekoplalni, mikor egyedül voltak: de azért az áradat egyre nőtt, a váltók folyton szapo-

rodtak, úgy hogy egyszer a Kondor Henrik lelkéből fölszakadt a sóhajlás:

— Csak már legalább báró ne legyen valahogy a bácsi, mert akkor már igazán nem bírom tovább!

III.

Így állottak a dolgok, amikor egyszer — egy kis hiba történt. Dobrai Pauker Herman, a kitünő számító egyszer megtévedt a számításában és huszonnégy óra alatt ott volt, ahol huszonnégy esztendővel azelőtt. A milliók, mint egy lángbaborult fegyház feltört kapuján a rabok, vad iramban rohantak ki az acélszekrényekből; a hatalmas cég katasztrófája teljes volt és tökéletes.

Az öreg dobrai Pauker Herman, mint a lapok is megírták, nagyszerűen viselte magát a szerencsétlenségben.

— Semmi baj sincs — mondotta. — A becsületemet nem nyelték el a passzívák. Megint vásárookra fogunk járni a feleségemmel és árulunk teknőt meg lapátot, mint azelőtt. Még bírjuk mindaketten.

Szeréna asszony, mikor a katasztrófa hírét elolvasta, megtántorodott, rettenetesen el is sápadt; de egy perc múlva már fölegyenese-
det és valami különös, kongó drámai hangon
kissé hadarva mondotta.

— Semmi baj. A cselédekét még ma el-
elbocsátani... A lakást azonnal fölmon-
dani... A fülbevalóimat magam viszem a
zálogházba... Semmi baj... Úgy fogunk
élni, mint azelőtt...

Úgy beszélt, mint egy viharban táncoló
hajó kapitánya.

— Egy szobában fogunk lakni. Magam
fogok mosni... A váltókat kifizetni... Semmi
baj... Semmi baj...

Kondor úr, aki e pillanatban olyannak
látta a feleségét, mint egy trónjavesztett
királynét, aki érintetlen méltósággal megy a
rabságba, szinte átszellemülten mondta utána
a refrént:

— Semmi baj... Semmi baj... Úgy fo-
gunk élni, mint azelőtt... Semmi baj.

... Másnap pedig audienciára jelentkezett
Halmos igazgató úrnál.

— Igazgató úr, — mondotta ünnepies komolysággal, mint aki fogadalmat tesz — azt jöttem jelenteni, hogy nekem két év múlva egy garas adósságom se lesz. Több letiltás nem fog érkezni az én fizetésemre.

Az igazgató úr pedig félig lehúnyt szemmel, beretvaéles hangon csak ennyit felelt:

— Ha pedig mégis érkezne, tisztelt Kondor úr, akkor ön repülni fog, tisztelt Kondor úr. Ezt meg én jelentem önnek, tisztelt Kondor úr.

anepies
esz —
két év
. Több
semre.
szem-
felelt:
t Kon-
Kondor
tisztelt

Nimea.

Most már igazán nem tudom, hogy ezelőtt harminc esztendővel-e, vagy ezelőtt háromszáz esztendővel, mondjuk tehát a békesség kedvéért, hogy ezelőtt százötven esztendővel élt Fölső Magyarországon, Zsépen, egy fiatal nemes úr, a kit Adorján Adorjánnak, éppen ezért általában csak kétszer Adorjánnak hívtak. Ez az Adorján úr híres ember volt a maga korában egész Európában. Híres volt pedig nem a vitézségéről, nem is bölcseségéről, hanem a rendkívüli szépségéről. Olyan egyenes termete volt, mint a jegenyefa, karcsú, de izmos, vállas, villogó a szeme, finom hajlású sasorra, piros ajka, ragyogó fekete haja, szakálla. Azt beszélték róla, hogy szerelmes szép asszonyok könnyjében mosdik, attól olyan finom az arca és olyan álmodozó a tekintete. Az is föntmaradt róla, hogy egy éjszaki hercegasszony kozákokkal akarta el-

raboltatni, de egy amazoncsapat rátámadt a kozákokra, mind megölték és darabokra szaggatták őket, amiért ellenük ilyen szörnyű attentátumra vállalkoztak.

Ilyen körülmények között nagyon érthető, hogy Adorján uron, betöltvén életének harmincötödik esztendejét, egyszerre nagy és mélységes szomorúság vett erőt. Adorján úr ugyanis, amilyen szép ember volt, olyan hiú is volt. A hiú ember pedig filozófus. Aki büszke magára, az aggódik is magáért, aki nagyon szereti magát, az nagyon félti is magát. Adorján úr pedig — noha igen sokat szeretett — senkit és semmit olyan nagyon nem szeretett, mint jómagát. Tehát sokat foglalkozott is magával. Nagyon jól tudta, hogy semmi se tart örökké; legkevésbé az ember és legeslegkevésbé a fiatalság. Bele is tudott volna nyugodni, hogy minden és mindenki elhagyja; de ha arra gondolt, hogy el fogja hagyni a fiatalsága is, rettenetes düh és fájdalom hasított a szívébe. Sírni tudott a kétségbeeséstől és éjszakákon keresztül nem húnnya be a szemét.

Egy reggelen aztán az történt, hogy Adorján úr egy fehér szálát pillantott meg a hajában. A rémület verejtéke öntötte el egész testét. Gyötrő képek egész raja szabadult ki az agyából és vágatott végig a lelkén.

— Vége mindennek, — tördelte magában — vége mindennek . . . Az utam immár lefelé visz, le a hideg mélységbe . . . Elküldötte hozzám első hírnökét a megvénülés és a megsemmisülés; ami még hátra van, az lassú temetése mindennek, ami szép és amiért élni érdemes . . .

Adorján úr már azzal a gondolattal foglalkozott, hogy elemészti magát: amikor egyszerre olyan hírt hallott, amitől fölragyogott a szeme és új reménység kelt a szívében. Meghallotta, hogy Magyarországon jár ama világhírű hollandus tudós, Aligardus mester, aki előtt nincsen titok se földön se föld fölött, aki tudományával parancsol vadaknak, halaknak és madaraknak. Ez a tudós, aki akkortájt százhuszonhárom esztendő volt, csak minden tizenöt esztendőben hagyta el egyszer a házát, ahol örökké a könyveit

tanulmányozta és ilyenkor bejárt három-három országot, hogy segítsen azokon, akik már senki se tudott segíteni. Meggyógyított beteg királyokat, kétségbeesett szerelmeseket, föloldott nehéz ígéretek és visszakergetett a tanyájukra gonosz szellemeket, hogy ne gyötörhessék tovább az embereket. Nem mérte olesón a tudományát, de valóban kincset is ért minden szava, tanácsa és medicinája.

Adorján úr megrakott egy zacskót arannyal és elindult a tudós fölkeresésére. Kassán érte a mestert; aki nem szállt a városba, hanem künn, a temető mellett ütött tanyát. Nagy, fehér sátorban lakott, amely körül kilenc hatalmas fekete üstben kilenc különböző színű tűz lángolt. Volt vagy negyven szolgálója, csupa törpe, akik tetőtől-talpig pirosba voltak öltözve és néma volt valamennyi.

Adorján úr délután három óra tájban érkezett meg. A törpék jelekkel adták értésére, hogy korán jött. A mester csak éjszaka, pontban éjfélkor fogad. Addig menjen be a

városba, fürödjék meg és öltözzék hófehér ruhába, mert csak így kerülhet a mester elé. Annak a bizonyosságául pedig, hogy komoly dologban keresi a tudóst: hagyjon ott tíz aranyat. Ha többet hagy, ez annak a jele, hogy nagyon komoly a kívánsága.

Adorján úr húsz aranyat hagyott ott, aminek megvolt az az üdvös hatása, hogy mikor éjfélkor megjelent, elsőnek vezették a tudós elé.

Látni azonban akkor se láthatta a mestert, mert a szemét bekötötték, mikor a sátor belsejébe vezették. Csak lángok sustorgását hallotta és bódító füszerillatot érzett. Egy rettenetesen mély dörgésű hang szólt rá:

— Beszélj, mi a bajod?

Adorján úr reszkető hangon felelt:

— Örök életet nem kívánok tőled dicsőséges Aligardus mester, mert jól tudom, hogy ezt te sem adhatod, vagy . . . nem akarsz adni az embereknek . . .

— Így mondd helyesen: nem akarok adni! — vágott közbe a dörgő mély hang.

Adorján úr meghajolt.

— Nem is kérek ilyen nagyot. Tudom,

hogy egyszer meg kell halni és ez ellen nem is protestálok. De irtózom attól, oh mester, hogy lássam magamat végig menni az elmulásnak útján. Irtózom attól, hogy lássam, amint az élet lépésenként távozik tőlem. Irtózom tőle, hogy számon tartsam a bizonyosságot, amely a véget hozza felém. Szörnyű gyötrelmem nekem figyelni: mint vész el a hajam színe, a szemem tüze, az izmaim ereje. Ettől ments meg engem! Mondd meg nekem: van-e olyan föld, ahol nincsen kalendárium, ahol nincs tavasz és tél, amit számon tartani lehet, sőt nincs nap és éjszaka sem, hogy az idő telését figyelni kellene. Ahol nincs tükör és nincs víz, amelybe ha belenézek, látnom kell arcom megváltozását! Van-e ilyen föld a világon?

Aligardus mester halkan válaszolt:

— Nagyon nagy kérdést adtál föl nekem: amelyen teljes öt percig kell gondolkodnom, hogy megfelelhessenek. Teljes öt percig. Addig légy türelemmel.

Adorján úr várakozott és mikor az öt perc letelt, a tudós csakugyan megszólalt:

— Nagyon erősen gondolkoztam és igazán szükségem volt minden tudományomra, amíg megtaláltam a földet, amelyet keresel. Ekkora munkáért mástól kétszáz aranyat követelek, de tőled, derék levante, beérem százszal. Van ennyid?

— Van, mester.

A tudós most már emeltebb hangon folytatta:

— Ez különben is mellékes. Én pénzt magam nem fogadok el, majd a titkárom veszi át tőled. A fontos az, hogy igenis van olyan föld. Nimeának hívják és Indiában van, túl a Zöld folyón, amelyen aki átkel, a szeme úgy megváltozik, hogy maga magát nem látja többé. Nimeában nincs se tél, se tavasz, se nyár, se őszi. Nimeában nincs nappal és nincs éjszaka. Nimeában nincs semmi, amivel az idő telését megjegyezni lehetne. Nimeában is addig él az ember, amíg meg nem hal, de soha se tudja: fiatal-e, öreg-e, nem tudja, hogy hány esztendő és nem tudja, mennyit élt le az életből. Nimea az a föld, amelyet te keresel.

Adorján úr fölordított boldogságában.

— Légy áldva mester! De hogyan jutok én arra a földre?

A tudós csöndesen felelt:

— A titkárom, akinek a százötven aranyat kifizeted, egy levelet nyújt át neked, abban részletesen meg van írva, merre kell menned, hová kell menned. Ne sajnálj tőle még ötven aranyat, hogy olvashatóan írja azt a levelet. És még valamit! A Zöld folyó innenső partján van egy fogadó. A fogadóst Kellermannnak hívják. Nekem földim. Térj be hozzá és add át neki szíves üdvözetemet. Utazz szerencsével!

★

Tíz teljes hónapig utazott szárazon és vízen, őserdőkön és havas hegyeken keresztül Adorján úr, míg egy tavaszi napon végre megérkezett a Zöld folyóhoz. Megszállt a Kellermann fogadójába, amelynek ez a furcsa neve volt, hogy: *Bolondok pihenője* és átadta a fogadósnek, egy öt jó arasznynál nem nagyobb emberkének az Aligardus mester üdvözetét. Késő este érkezett, de már hajnal-

ban fölkel, hogy átmenjen a folyón. Nagy megrökönyödésére a folyón nem volt se híd, se hajó, vagy csónak. Pedig a víz szélesnek látszott, mert a túlsó partja már különös, lilaszínű ködbe veszett.

— Hogyan jutok én itt át? — kérdezte Adorján úr a fogadóstól.

— Gyalog, — felelte az kurtán.

— Hát olyan sekély a víz, hogy átgázolhatok rajta?

A fogadós csak a fejével bólintott, hogy — igen.

Adorján úr tehát belépett a vízbe. Esküt mert volna tenni rá, hogy tíz lépést se tett és már a túlsó parton volt. Pedig a folyó onnan is roppant szélesnek tetszett. Az elhagyott part sem látszott a ködtől.

— Különös köd ez, — gondolta Adorján úr — az imént még itt gomolygott, most meg amott látom.

... Innentől kezdve azután nincs mit elmondani Adorján úrról. Ha megfordítva is igaz, amit a francia író mondott, hogy a boldogoknak nincs történetük, akkor Nimea

földjét teljes joggal elnevezhették volna a Boldogok országának. A történet: az a változás és ezen a földön soha sem változott semmi. A nap soha sem ment le és sohase jött föl: a napot egyáltalában nem lehetett látni: de azért világos volt egész addig, amíg az ember be nem hűnt a szemét. Akkor teljes sötétséget érzett. A fű állandóan zöld volt, a fák mindig rakva a leggyönyörűbb és legízesebb gyümölccsel. A levegő mindig egyformán, kellemesen langyos és tele a soha el nem hervadó virágok illatával.

Adorján úr olyan boldognak és olyan nyugodtnak érezte magát, mint talán soha életében. Embert nem látott, de amint olyant kívánt, amire szüksége volt: azonnal előtte termett. Láthatatlan szellemek szolgálták ki, mint egy tündérkirályt.

Unalmat soha se érzett, mert egész lelke tele volt az örömmel, hogy megszabadult a legiszonyúbbtól. Az élete egyformán az élet teljessége marad mindvégig. És nincs ott törvénye a végnek, ahol a kezdetnek sincsen törvénye.

Hogy meddig tartott így ez az állapot, arról természetesen sejtelve se volt Adorján úrnak. Bizonyára rengeteg idő mult el, amikor ez a gondolat legelőször az agyábn megmozdult. De egyszer csak mégis megmozdult. Hirtelen az az érzése támadt, hogy már takaros kis idő eltelhetett azóta, hogy a Zöld folyamodon átkelt és Nimea földjére lépett.

Hogy mennyi lehet ez az idő: erre nem volt semmi mértéke. Néha úgy gondolta, hogy nem lehet több egy esztendőnél. De máskor meg világosan érezte, hogy — már sokkal több. Van annak talán már tíz, de talán húsz esztendeje is.

És mennél többet foglalkozott ezzel a gondolattal, annál bizonyosabban érezte, hogy már régen-régen itt él a föl nem darabolt idő földjén. Már pedig ez a gondolat többé el nem eresztette a lelkét: hasztalan akart tőle szabadulni. Próbált számításokat tenni: de ki tud számolni szám nélkül? Csak azt érezte, hogy az életnek rengeteg tömege áll már mögötte. Egy óriási, szinte vége-láthatatlan egyformaság. Az emlékezetének nem

volt mibe fogóznia. Semmi se történt vele és semmi se változott körülötte. A gondolata, mikor a tegnapot kereste, nem tudta, merre forduljon. Minden egyformán közel volt és egyformán messze.

Adorján úr megszűnt nyugodtnak lenni. Hogy mikor támadt benne a nyugtalanság; erre se tudott megfelelni. Lehet, hogy huszon-égy órája, de lehet, hogy harminc esztendeje. Ő maga egyre biztosabban érezte, hogy nem is harminc esztendeje, hanem legalább — hatvan.

Kimondhatatlan nagy fáradtság fogta el. Már mozdulni se szeretett és ha fölkel, roskadozó léptekkel járt.

— Ez az öregség; — mormogta magában csöndes megadással Adorján úr. — Érzem, hogy a hajam hófehér és az arcom ráncos. Érzem, hogy legalább is száz esztendőös vagyok és immár nem is bánom, ha nem-sokára rám borul az örök éjszaka. Nem bánom, sőt kívánom. Hiszen sokat éltem. Többet, mint sokat. Eleget.

És ekkor egyszerre erős vágy támadt a

szíve
se a
pihe
Ez a
dig
A
vesz
és e
foly
deig
part
vize

Id
úr a
foga
össz
üdvö
—
vissz
men
A
ijedt

szívében. Immáron nem félt se a haláltól, se az öregségtől: miért ne menne vissza pihenni abba a földbe, amelyiken született. Ez az érzés eredendő. A koporsónknak mindig honvágya van a bölcsőnkhez.

Adorján úr érezte, hogy már nincs sok vesztegetni való ideje. Letört egy erős faágat és erre támaszkodva indult vissza a Zöld folyam felé. Úgy érezte, legalább egy eszten-deig gyalogolt, míg végre szerencsésen a partjához érkezett. Már tudta, hogy a folyó vize sekély, tehát bátran gázolt beléje.

★

Ideát éppen hajnalodott, mikor Adorján úr átért a partra. Kellermann apó, az öreg fogadás, ott állt a parton és apró szemét összehúzza, csúfondáros mosollyal az ajkán, üdvözölte az érkezőt.

— Isten hozta Adorján úr! Hát már visszaérkezett? Ön is visszatért, mint valamennyien?

Adorján úr meredten nézett rá és szinte ijedten tördelte:

— Nini... Kellermann apó!... Még él!...
És nem is változott!

A fogadós élesen, gúnyosan kacagott:

— Hát csak nem olyan sürgös önnek,
hogy hogy én a pokolba menjek!... Hiszen
még alig vagyok hatvan esztendő!... Ha-
nem ön szépen kibirta odaát! Jól kitartott!...
Ennyi ideig kevesen bírják!

Adorján úr halkán, félve kérdezte:

— Hát mennyi ideig voltam én odaát?

A fogadós karon fogta és bevezette a
házába. Egy könyvet vett elő, amely tele volt
névvel. Ebből olvasta:

— Adorján Adorján átment május havá-
nak ötödik napján...

Azután tollat vett és hozzá írta:

— ...visszatért augusztus havának máso-
dik napján.

Adorján úr reszkető kézzel simította végig
a homlokát. Irtózatossággal izgalomban ismételte
meg a kérdését:

— De hát meddig voltam én odaát?

A fogadós nyugodtan felelt:

— Három nap híján három hónapig.

És ezzel tükröt tartott Adorján úr elé.

Adorján úr homályosuló szemmel nézett bele.

A haja még fekete volt. Az arca ma is telt. Csak a szeme körül volt valami különös, szomorú borongás. Adorján úr sokáig, nagyon sokáig nézte magát. Akkor is nézett még, mikor már rég nem látott semmit. A lelke egészen alélt volt és mintha ájultságból eszmélt volna föl, mikor végre megszólalt:

— Mindössze csak három hónap volt...

Ezt először csak suttogva mondta, másodszor már hangosabban és harmadszor viharos, boldog ujongással:

— Mindössze három hónap volt!

A kis fogadós egyre élesen kacagott és szúrós hangon mondotta:

— Ha kevésnek találja; még itt van, még visszamehet Nimeába, nemes uram!

Adorján úr azonban válaszra se méltatta. Tomboló örömmel harsogta:

— Hála neked oh uram, hogy csak három hónap volt! . . . És most kocsit, lovat, vezetőt szaporán! Látni se akarom tovább ezt a tájékot! Sőt emlékezni se akarok rá!

A kis fogadás most már komoly hangon mondta:

— Ez már hálátlanság nemes uram. Mert valamit mégis csak köszönhet ennek a helynek. Azt a tanulságot, hogy az élet irtózatosan hosszú és minden gyönyörűsége az, ami rövidde teszi.

Adorján úr ezt már nem is hallotta. Már a kocsiban ült, amely indult vele arra, ameről három hónappal azelőtt érkezett.

Lojzika.

Lojzika görnyedten állt az asszony előtt, a válla közé húzta a fejét és a földre sűtve leányosan nagy és leányosan kék szemét, a büntudattól tompa hangon kérdezte :

— Ugy-e, nagyon haragszik rám ? Nagyon elítél ?

Az asszony bölintott a fejével.

— Természetes, hogy haragszom. Kimondhatatlanul haragszom. Annyira haragszom, hogy szóba sem álltam volna magával, el se fogadtam volna magát, ha . . .

Elakadt.

Lojzika várt egy percig, azután alázatosan bátorkodott megjegyezni :

— Ha ?

Csáderné szigorúan nézett rá :

— Nos, igen, ha az, amit cselekedett, nem lenne éppen olyan érthetetlen, amilyen fölháborító. Ezt, hogy : érthetetlen, az a szim-

pátia és a régi barátság mondatja velem, amit valamikor magához éreztem.

— És amit most már nem érez?

— Természetes, hogy nem érzek! Igazán nevetséges, hogy ezt még kérdezni is tudja azután, amit velem cselekedett!

— Magával?

— Igen: velem. Há azt hiszi, engem nem kompromittált? Kompromittált pedig akkor, mikor én minden erőmmel és igyekezetemmel azon voltam, hogy magát boldoggá tegyem. Én abban a becsületes hitben, hogy egy tisztességes embernek a — hogy is mondjam? — a jó angyala vagyok, nem sajnáltam se időt, se fáradságot, úgy agittáltam magáért, mint egy fizetett kortes, költeményeket szavaltam a maga ragyogó érényeiről, harcba vittem az asszonyi ügyesség minden rendelkezésemre álló fegyverét és mikor már szerencsésen célnál érzem magamat és azt akarom kiáltani, hogy Heuréka!... vagy nem tudom én, amit ilyenkor kiáltani szoktak, akkor veszem észre, hogy akinek én megnyertem a csatát, a dobogó szívű

lova
gott

Lo
közé
amel
Az

mag
Mon
kedt
fürd
egy
föld
tatla
nem
Meg
kezz
lelk
tól,
ugr
látt
és s
vér
a l

lovag . . . nincs sehol! Megszökött! Elpárolgott . . . Eltűnt . . .

Lojzika már beljebb húzta a fejét a válla közé és elnyöszörödött, mint egy kis kutya, amelyiken végigvágtak.

Az asszony pedig pattogott tovább.

— Nem gondolja, hogy legalább nekem magyarázattal tartozik azért, amit művelt? Mondja, az Isten áldja meg, miért cselekedte meg ezt, amit cselekedett? Meglát a fürdőn egy leányt, egy kedves, egy okos, egy szép és szomorú leányt, akinél ezen a földön semmifele mártír nem szenvedett ártatlanabbul és az égnek semmifele angyala nem érdemelheti meg jobban a boldogságot. Meglátja és tele lesz vele a szíve. Emlékezzék csak rá, mikor nekem eldadogta a lelke titkát, csak úgy fuldoklott a szerelemtől, én meg örömben majd a nyakába ugrottam magának. A Gondviselés munkáját láttam a dologban. A leányt úgy szerettem — és szeretem most is — mint a tulajdon testvéremet és magát is nagyon szerettem, mert a legtisztességesebb embernek tartottam a

világon. Azonkívül hát . . . hát úgy gondoltam, hogy valami kárpótlással, vagy nem tudom én mivel is tartozom magának . . .

Lojzika úgy elpirult, hogy az asszony nem állhatta meg mosolygás nélkül:

— *Azért* — mondotta, keményen megnyomva ezt a szót — nincs oka pirulnia. *Akkor* nagyon tisztességesen viselte magát és nagyon szimpatikusan. Sohase mondotta meg nekem, hogy szerelmes belém, becsületesen respektálta azt, hogy a legjobb barátja menyasszonya vagyok és igazán hősiesen küzdött meg ezzel a szerencsétlen érzésével . . . De azért én tudtam — melyik nő nem veszi észre az ilyesmit? — és igen tisztelni valónak éreztem a viselkedését. Akkor szerettem meg, természetesen nem úgy, hanem — amúgy és igazán szinte boldoggá tett a véletlen, hogy segítségére lehetek annak a megszerzésében, amit én . . . én nem adhattam meg magának . . . És mikor már minden rendben lett volna, akkor maga elköveti azt a . . . nem is tudom, micsodának nevezzem, hogy egyszerre csak a faképnél

hagy bennünket. Megugrik. Másodszor is megalázza azt a szegény, szerencsétlen leányt, aki először se szolgált rá erre a sorsra. Én pedig úgy állok ott előttük, mint egy lelketlen, léha ember cinkostársa! Mert hogy más véleménnyel legyenek magáról az eljárása után, azt hiszem, maga se kívánhatja? Nekem is lenne jogom, hogy így gondolkozzam, de nehezen tudom rászánni magamat egy ekkora csalódás beismerésére... Kérem, sőt követelem, hogy segítsen nekem eligazodni! Könnyítsen egy őszinte vallomással — az én lelkemen! Nyilatkozzék Lojzika: én csalódtam-e magában vagy maga csalódott-e valamiben?

Lojzika tízszer is végigsimította a simára fésült haját és miután néhányszor azt mondta, hogy: ajajaj! — végre kibökkentette ezt a tapintatos kérdést:

— Nagyon okos asszony maga, nagyságos asszonyom?

— Tessék?

— Nono, én csak azért kérdeztem, hogy meg fog-e érteni valamit, amit én aligha

fogok tudni kellőleg megmagyarázni, mert — én sem értem.

Az asszony különösen nézett Lojzikára, azután biztató hangon mondta:

— No, ha nem érti, akkor csak magyarázza!

Lojzika nyelt egyet, azután rákezdte:

— Hát, kérem, én nem vagyok se örült, se gazember, én csak ... egy furcsa ember vagyok. Mostanában sokat tépelődtem a magam dolgán, sok minden eszembe is jutott, ami adatul szolgált a magam megismeréséhez. És megállapítottam, hogy én furcsa ember vagyok.

— Ezt elhiszem. De kíváncsibb vagyok az adatokra.

Lojzika, mintha nem is hallotta volna a megjegyzést, erősen gesztikulálva folytatta:

— Így például eszembe jutott az én első szerelmem. Egy polgári iskolai növendék, aki miatt megbuktam a hetedik gimnáziumban és akinek az arcát nem tudom az emlékezetembe idézni, mert — sohase láttam.

— Sohasem látta?

— Nem én.

— És szerelmes volt belé?

— Kimondhatatlanul.

— Nem lázas maga, Lojzika?

— Nem vagyok lázas, nagyságos asszonyom és kérem, ne is telefonozzon a mentőkért. Mindjárt megért, ha — megért. Én sohasem láttam a Pirikét, így hívták azt a kis leányt, de Somogyi Gyuri, az minden nap sétált vele három óra hosszat.

— Somogyi Gyuri?

— Igen. Ez a Somogyi Gyuri ugyanis a szomszédom volt a padban és meghitt, jó barátom. Ő volt tulajdonképpen szerelmes a Piribe és ő csókolózott is vele a mellékutcákban. Nekem azután elreferált hűségese mindenről és én, hónapokon át a Pirike nevével az ajkamon aludtam el, róla álmodtam és érte szerettem volna meghalni.

— És sohasem látta.

— Alávaló dolognak tartottam volna, hogy — leselkedjem rájuk. Csak egyszer láttam őket véletlenül, hátulról, amint egymáshoz simulva andalogtak. Akkor, emlék-

szem, hazarohantam, nem ettem, nem aludtam és öngyilkos gondolatokkal foglalkoztam. Így festett az én első szerelmem.

Az asszony elmosolyodott. Halkan kérdezte:

— És — a többi?

Lojzika a vállát vonogatta:

— A többi... a többi, az több-kevesebb módosítással ismétlése volt az elsőnek... Nem is tudom, hogyan fejezzem ki magamat. De az bizonyos, hogy én... én mindig... én mindig... a harmadik voltam...

— Ejha! Lojzika!

Lojzika megint elpirult és dadogva tiltakozott:

— Kérem, ne úgy értse... Dehogyan is úgy... Én ezzel csak azt akarom mondani, hogy én magam sem értem magamat... Az én szememet mindig valaki másnak kell kinyitni. Nem emlékszem, hogy én valaha önállóan lettem volna szerelmes...

— Önállóan?

— Nos, igen! Úgy — magamtól! Én még mindig olyan nőbe szerettem bele, akit... akit valaki más szeretett...

Az asszony tágra nyílt szemmel nézett rá és különös nevetéssel mondta:

— No hallja, Lojzika? ... Akkor hát annak idején bizonyára én is annak köszönhettem a szerencsét ...

— Hogy mikor megismertem, már a Béla menyasszonya volt! ... Igen ... Nem tagadom ... Nagyon valószínű ...

A szép asszony egy kissé elgondolkozott, azután elnevette magát:

— No, Lojzika: ez igazán érdekes! Én ilyet még sohase hallottam!

Lojzika pedig nagyot sóhajtott, szomorúan bólintgatott a fejével, azután olyan hangon, amelyben szégyen és fájdalom ködlött, folytatta:

— Nagyon elhiszem. De hiszem azt is, hogy most már könnyebben meg fogja érteni azt, amit bajos lenne megmagyaráznom. Látja, ez az én csunya végű regényem is még akkor kezdődött, mikor nem is láttam azt a ... azt a szegény gyermeket ... Maga indította meg a históriát ...

Az asszony arca elkomorodott. Fölcattanó hangon kérdezte:

— Én?!

— Igen, maga. Hiszen maga beszélte el nekem, nagyságos asszonyom, a szegény Márta esetét. Maga beszélte el, hogy több, mint esztendeig menyasszonya volt annak a fiatal grófnak, akit egész lelkével szeretett és aki szintén szerette őt, de nem annyira, hogy a familiája végre is el ne tudta volna szakítani a menyasszonyától.

Az asszony dühösen vágott közbe:

— Elég alávalóság volt! Pedig az a leány ér annyit, mint akármelyik grófkisasszony vagy hercegisasszony!

Lojzika hevesen bólogatott a fejével:

— Ér bizony! Ér, ér!... És lássa, ez az érzés hullámozott már akkor a szívemben, mikor bemutatott neki... Az a mélységes szomorúság a nagy fekete szemében, az a halaványság az arcán, az a bánatos vonás ott az ajka körül... az fogta meg a szívemet és mozgatott meg minden ideget bennem... Ez a szomorúság a szemében, ez a

halov
ez v
szere
nyug
érzés
tett,
válts
szélel

—
—
a seg
az la
a szo
bánat
ról..
zsás
ajka

Az
—
A
mind
—
hogy
sete.

Szó

haloványság az arcán, ez a bánat az ajkán... ez volt az én riválisom... ez volt az én szerelmem... Ez volt az, ami izgatott, ami nyugtalanított... ami fölkorbácsolta minden érzésemet... elvette az álmomat és kergett, hogy megküzdjek érte, hogy... megváltsam... kiszabadítsam... Zavarosan beszélek, úgy-e?

— Csak folytassa.

— A folytatását maga is tudja. Hiszen a segítő társam volt... Amiért harcoltunk, az lassan... lassan... de... sikerült. Az a szomorúság... az a haloványság... az a bánat lassankint egészen lefoszlott a leányról... Már ragyogó volt a szeme, már rózsás volt az arca, már mosolygós volt az ajka és akkor...

Az asszony feszülten figyelt:

— És akkor?

A legénynek suttogóra vált a hangja és minduntalan elakadozott:

— Akkor... És akkor... akkor éreztem, hogy... nincs nála a lelkemnek semmi keresete... Már... már nem érdekel többé...

Nem szeretem... És, ha tovább is azt mondanám neki, hogy... hogy szeretem, akkor... nem lennék tisztességes ember... Akkor hazudnék neki... Akkor megcsalnám...

Lojzika egy óriásit nyelt és majdnem sírva mondotta:

— Ezt pedig nem akartam... Ezt nem tehettem... Nem tehettem... Ért engem?

A szép asszony egy szót se szólt, csak elbiggyesztette az ajkát, félrefordította az arcát és egy kézlegyintéssel intett a legénynek, hogy — nem is kíváncsi többé. Elmehet.

Pe
krip
temp
tizen
Neh
nek.
ott
a do
esik
testé
stráz
A
érde
meg
nem
ség

Az utolsó lakó.

I.

Permetegen a legszebb épület a Zády-kripta. Szebb, mint a kastély, szebb, mint a templom. A fala fehér márvány, amely mellé tizenkét kerek, fekete márványoszlop simul. Nehéz, sötétszürke fémkupola borul rá tetőnek. Kettős ciprus-négyszög keríti. A kriptát ott áll a kastélykert felső szögében, éppen a domb tetején, ahonnan gyönyörű kilátás esik a Tiszára, amelynek csillogó, hajlékony testét egymásra boruló füzek sötét hadai strázsálják.

A Zády-kripta híres is a vidéken, de megérdemli, hogy messze földről is elmenjenek megnézni az emberek: olyan szép. Bizony nem csoda, ha akárkinek is elfogja az irigység a lelkét azokra, akik ebben a márvány-

palotában aludhatnak, gyönyörű festményes falak között, üvegtetejű érckoporsóban. Mert a Zády-sírbolt belül még díszesebb volt, mint kívül.

Ezt a sírboltot százhusz esztendővel ez előtt Zády Sámuel építtette, az, akiről egész csomó furcsa históriát őrzött meg a szájhagyomány, amelyekben Sámuel úr hol mint a bolond Zády, hol meg mint a huncut Zády említődik. Lehet, hogy mindakettő volt, lehet, hogy egyik se volt, csak az bizonyos, hogy nagyon gazdag ember volt. Az övé volt a kastély, a határ egész a Tiszáig, meg temérdek jószág.

Ez a Zády Sámuel egyszer kijelentette, hogy — gondoskodni fog a nemzetsége úri soráról legalább száz esztendőre. És erre a kijelentésre építtette a permetegi kriptát, amely három, mások szerint meg éppen tíz esztendeig épült. Mikor azután az épület kész volt, Sámuel úr huszonegy márványpadra állíttatott belé huszonegy üvegtetejű, aranyveretes érckoporsót a maga és a Zády-nemzetségnek még húsz tagja számára, akik

után
túl
E
szer
azon
Sám
úr
hogy
az e
..
a vil
ez a
mint
fami
neme
volt
már
a ka
a tö
rek.
kupo
És
Zády
falub

utána térnek meg őseikhez. Aki a húszon túl jön, az — gondoskodják magáról.

El lehet képzelni, hogy akkoriban ország-szerte sokat csodálkoztak, meg mulattak azon, milyen módon gondoskodott Zády Sámuel a nemzetsége úri soráról. Sámuel úr azonban hihetőleg szokva volt hozzá, hogy ne sokat törődjék vele: mit szólnak az emberek az ő cselekedeteihez.

... És nem is telt bele nagy idő, amikor a világnak módjában volt ráeszmélni, hogy ez a Zády Sámuel nem is lehetett olyan bolond, mint amilyennek gondolták. A nemes Zády familia ugyanis azt cselekedte, amit sok más nemes familia is megcselekedett. Félig sem volt még a híres kriptá, mikor a híres familia már teljesen tönkrement. A birtok egy részét, a kastéllyal együtt, Holfeuer úr vette meg, a többi részét meg, fölaprózva, parasztemberek. Zády-birtok nem maradt egyéb, mint a kupolás, oszlopos márvány-sírbolt.

És ez tartotta a család becsületét is. Aki Zády még maradt, lent lakott már mind a faluban, szegényen és zsellérsorban; de a

sora fölött való tekintélyben valamennyi. Ennek a tekintélynek pedig semmi más nem volt a forrása vagy az alapja, mint — a kriptá. Akármilyen szegénységben, sőt nyomorúságban éltek is a nemes familia sarjai itt e földön, mindenki tudta róluk, hogy a szemüket lehunyván, márványfalak között fognak pihenni, aranydíszes érekeporsóban és nyulánk ciprusok gárdája őrökdi örök álmuk fölött. És ennek megvolt a hatása a falubeliekre is, magukra a Zádýakra is. Mert csak ez lehetett az oka, hogy akármilyen mélyre nyomta is őket a sors, a fejüket magasan tartották. Akármi baj szakadt is rájuk, ezt az egész históriát idelent csak ideiglenesnek érezték, mert az ő finom, úri dolguk biztosítva van, csak éppen — meg kell előbb halniok. Ezt pedig előbbutóbb mindenki egész bizonyosan megcselekszi.

II.

Hanem egyszer aztán beütött a veszedelem. Azaz hogy csak — bekocogott. Egy langyos

ősz
öreg
Kis
a sz
maz
husz
den
beva
met
vel
öreg
H
M
M
már
kop
nak
Dén
köz
Z
ezér
meg
mag
meg

őszi napon egy pár szegényes ládával egy öreg úr érkezett Permetegre és özvegy Szilágyi Kis Istvántól kibérelte az alsó házát. Ezt a szikár, sárgaképű öreg urat, aki nyugalmazott számtiszt volt és e minőségében huszonkilenc forint két krajcárt kapott minden hónap elsején a póstán és aki a maga bevallása szerint azért telepedett meg Permetegen, mert hátralevő kevés napja leteltével ősei mellé kívánczik, mondom, ezt az öreg urat — Zády Ignácnak hívták.

Hát ez volt a veszedelem.

Még pedig nem is kis veszedelem.

Mert ebben az időben a híres kriptában már nem volt több üres hely, több üres koporsó — egynél. És ennek az egy koporsónak is megvolt a várományosa. Az öreg Zády Dénes. Az utolsó a permetegi őslakós Zádyak közül.

Zády Dénesről azt beszélték, hogy éppen ezért maradt meg agglegénynek. A kriptá, meg a koporsó miatt. Az utolsónak tudta magát a familiában. Annak, aki után örökre meg fogják fordítani az aranyos kulcsot a

híres kriptá zárában. De ő még bejut. Ő még a falai között fog pihenni, mint egy fejedelem.

Ezért nem is házasodott meg. Halál ő felsége szabad mindnyájunkkal. Akárhányszor megesik, hogy a fiatal elhagyja az öreget: az apa kíséri a fia koporsóját. Már pedig ott csak egy Zádynak van helye a híres sírboltban. Semmit sem szabad megriszkirozni.

Pedig Dénes úrnak különben nem lett volna nehéz megházasodnia. Szép ember is volt fiatal korában és más tulajdonságai is voltak, amelyekért igen szívesen adtak volna neki asszonyt. Okos, dolgos, pénzbecsülő természet, amilyen kevés akadt az ősei között. Egy csöppet sem röstelte a munkát és nem volt benne válogatós. Kereskedett, kupekedett, még ágenskedett is: a pénzt pedig berakta a ládájába. Milliója bizonyosan nem volt, de egynéhány ezer forintot okvetetlenül összekapargatott.

Nem vett rajta semmit. Se földet, se jószágot. De abból se csinált titkot, hogy mire gyűjti. A temetésére. Annak díszesnek, nagy-

nak,
égje
kor
krip
...
mién
tegr
hall
rém
oda
sok
min
a sz
krip
meg
öreg
hog
tott
—
Eng
A
gen
azo
volt

nak, országgraszólónak kell lenni. Ezer gyertya égjen és püspök mondja a búcsúztatót, mikor az utolsó Zádyt viszik apáihoz a híres kriptába...

... Most már úgy-e nem nehéz megérteni, miért volt az új lakó megérkezése Permetegre — veszedelem. Dénes urat, mikor meghallotta a hírt, elöntötte először a fehér rémület, azután a piros méreg. A tekintete odameredt a dombtetőre, ahonnan a ciprusok közül kiszürkéllett a sírbolt kupolája és mintha egy vasmarok szorította volna össze a szívét. Idáig mindig úgy nézett a gyönyörű kriptára, mint a maga várára. Most ime — megostromolják ezt a várat. Egy szikár, sárga öreg ember ezer csontvitézzel támad rája, hogy elszedje tőle. Zády Dénes összeszorította az öklét:

— Nem adom ennek a jött-mentnek! Engem ugyan ki nem forgat a birtokomból.

Azon kezdte, hogy följelentette az idegent — névbitorlásért. Ennek a kísérletnek azonban siralmas vége lett. Ha egyebe nem volt is a «vén fináncnak» — ahogyan Dénes

úr elnevezte, írása volt annyi, mint egy fiskálisnak. Olyan világosan beigazolta, mint a nap, hogy igenis a permetegi Zády-család ivadéka, egy hajtással sem áll messzebb ama Zády Sámuel törzsétől, mint akár Dénes úr. A jussa ahhoz a koporsóhoz éppen olyan erős juss, mint a Dénes úré. És most már csak azért sem hajlandó lemondani róla.

Mikor ez a kísérlet így fölsüléssel végződött, Dénes úr megpendítette az ügyvédje előtt, hogy:

— Mit gondol, ügyvéd úr, talán továbbállna az az ágról-szakadt, ha egy teli bugyelárist adnék neki útravalónak?

A fiskális rázta a fejét:

— Ha ezen kezdjük, akkor talán még mehetett volna a dolog, ámbár abban sem hiszek. Konok ember az!... Most meg már éppen szó se lehet róla!

Szegény Zády Dénesnek oda volt minden nyugodalma. De hát mit lehessen itt tenni? Szabad az Úr mindnyájunkkal; azt szólítja előbb magához, akit akar. Ebbe senkinek sincs semmi beleszólása.

Az egyetlen, amit hosszú, álmatlan éjszákakon ki tudott eszelni az öreg, csak az volt, hogy nagy titokban magához hívatta özvegy Szilágyi Kis Istvánnét és kellő ravaszsággal így szólt hozzá:

— A lakód miatt hivattalak, Erzsók.

— Igenis, tekintetes uram.

— Azt tudod, úgy-é, hogy az nékem atyámfia?

— Igenis, tekintetes uram.

— No hát azt akarom, hogy az az öreg ember jó sorban legyen. Érted? Jól éljen. Úgy lásd el, mintha pap lenne. Érted?

Erzsók asszony karikára meredt szemmel nézett rá, de azért rámondta:

— Igenis, tekintetes uram.

Dénés úr köhintet egyet és csöndesen mondta:

— Azt biztosan tudod, hogy nem vagyunk egymással valami nagyon jóban... Én meg... meg a... rokonom... De azért... a vér nem válik vízzé... A vér csak vér...

— Bizony, úgy az, tekintetes uram.

— No hát éppen ezért mondom, amit

mondok... Jól ellásd mindennel... Én mondom, én állom... Te csak adj neki minden jót... Én fizetem. Érted? Én pótolom. Én.

— Igenis, tekintetes uram. Lesz annak olyan kosztja, hogy...

— Jól van. De még egyet... Neki erről nem szabad tudnia semmit... Érted?... Nem olyan fajta, hogy el tudna valamit fogadni mástól... Érted... Ez a mi kettőnk titka. Érted?

És hogy megadja a kellő nyomatékot a szavának, kivett a tárcájából húsz pengőt és odaadta Erzsók asszonynak, aki erre esküvel fogadta meg, hogy:

— Adok én neki olyan kosztot, tekintetes uram, hogy az egri érsek se eszik finomabbat! Száz esztendeig elél rajta...

Bizonyára nem a szegény Erzsók asszonyon mult, hogy — nem akart fogni az igyekezete. Főzött ő a lakójának olyan levest, mint az arany, sütött olyan finom gyöngye húsokat, mint a harmat, de Zády Ignác sehogyse akarta méltányolni a jó sorát. Nem

hízott egy latot sem, sőt egy késő őszi napon rémülten jelentette szegény Erzsók a tekintetes úrnak, hogy — beteg lett a lakója.

A kezét tördelte a szegény asszony és az összes szenteket hívta tanúnak, hogy ő nem tehet róla. Ő úgy gondját viselte, mint az anyja a gyermekének.

Dénes úr dühösen, rémülten förmedt rá:

— Ne lamentálj itt nekem, hanem szaladj hamar az orvosért!

A hideg verejték ült a homlokán, mikor egy óra múlva maga is beállított az orvoshoz:

— Volt-e annál... Annál a Zádynál, doktor úr?

— Voltam.

— Nos, mit szól hozzá?

— A doktor vállat vont.

— Biz annak nagy baja van. Operálni kellene.

— Operálni?

— Igen. De nem itt, hanem Budapesten. Én nem merek rá vállalkozni. Az ilyen nagy operációhoz felszerelés kell...

Zády Dénesnek megvillant a szeme.

— Azt mondja doktor úr, hogy Pestre kellene vinni?

— Azt.

Zády Dénes egy szempillantás alatt kész volt a számadásával.

— Ha itt marad — vége mindennek. Ha fölviszik Pestre? Akkor vagy meggyógyul és akkor még nem vesztettem el a csatát; vagy meghal és akkor — megnyertem. Mert arra már semmiféle törvény se kötelezhet engem, hogy hazahozassam eltemetni.

Nagyot lélekzett és még egyszer megkérdezte:

— Hát Pestre kellene vinni?

— Igen.

— Jó. Akkor hát vigyék oda!

A doktor különösen nézett rá és tétován mondta:

— Ahhoz ám pénz kell.

— Tudom.

— És ki fizeti?

— Én. Sőt arra is megkérem doktor urat, hogy maga kísérje föl... Mennyit kell előre fizetnem?

Nem látott-e át a szitán a beteg, vagy úgy van-e az, hogy ez a nehéz, küzdelmes, rossz élet még az olyan szegény, omló embernek is kedves és drága, amilyen ez a Zády Ignác volt — ez talán nem is fontos. A fontos az, hogy a beteg nem ellenkezett. Mikor a doktor megmondta neki, hogy viszi Budapestre, ahol biztosan meggyógyítják, még azt se kérdezte, ki fizeti a költséget? Örült, hogy viszik.

Zády Dénes pedig, mikor a vánkosokkal bélelt szekér a beteggel meg a doktorral elindult, hogy a szomszéd városban lévő vasuti állomáshoz vigye őket, elégedetten, büszkén üttött a mellére:

— No, ezt elvertem az útból!... Mégis csak jó az, ha az embernek van valamije a ládafiában: mert különben kifogott volna rajtam ez az ágrólszakadt! Így meg még jó ember is vagyok!

És széles mosolyra húzódott a szája.

III.

Másnap délután azt tette Dénes úr, amit már nagy ideje nem cselekedett. Fölsétált a domboldalon a híres kriptáig. Valamikor sűrű útja volt ez, de mióta a vén finánc idetelepedett, lemondott róla. Nem mert. Hátha meglátja az az ágrólszakadt és még — ki találja nevetni, így gondolkodván:

— Jó, jó, csak gyönyörködj benne, de pihenni benne — azt már én fogok.

De most, hogy sikerült «elverni az útból» a veszedelmes riválist, nem kellett türtőztetnie magát Dénes úrnak. Most már bizonyos, hogy ő fog pihenni a szürke torony alatt, neki ágyaznak majd az aranycifrás koporsóban. Nem jutott hozzá ingyen, de — megéri. Annak a másiknak meg nagyon jó lesz ott is az árok mellett a pesti temetőben.

Telegyönyörködte magát a dombtetőn, aztán terjengő göggel a szívében indult hazafelé.

Amint leért a faluba, már jött elébe Erzsók asszony. Zády Dénesnek, mikor meglátta,

ROSSZ

SAN

A ZÁ

ték,

Dé

ez m

is ék

szony

féle

haza

A

úr —

lógó

mint

urat,

lihegy

arcát

reszke

Szó

rossz érzése támadt. Gyanakodva és bosszúsan szólt rá:

- Csak nem engem keresel tán, mi?
- De bizony tekintetes uramnál jártam.
- Hát már meg minek?
- Vendéget vittem tekintetes uramnak.
- Vendéget?

— Azt ám. Valami kisasszony a szegény!

A Zády Ignác urat tudakolta. Hozzám küldték, én meg tekintetes uramhoz vittem.

Dénes úr nagy ütést érzett a szívéen. Hát ez meg már micsoda új kavarodás? Először is éktelenül leszidta a hüledező Erzsók asszonyt, hogy mit küld a nyakára mindenféle népet, azután fújva, izgatottan rontott hazafelé.

A Varga-ház előtt — ebben lakott Dénes úr — a tornácon ott ült egy fiatal nő. Le-lógó karral, a mellére esett fejjel, dideregve, mint egy ázott veréb. Amint meglátta Dénes urat, próbált fölkelni, de nem tudott. Csak lihegve, esdeklő tekintettel emelte viaszsárga arcát Dénes úr felé és keskeny, vértelen ajka reszketett.

Dénes úr meghökkenve állt meg előtte és kis vártatva halkán kérdezte tőle:

— Kit tetszik keresni?

A nő végre szóhoz jutott. Elakadó, kongó, fás hangon tördelte:

— Az... édes apámat... Zády Ignácot. Az én szegény édes apámat... Hogy tegye a kezét a fejemre... Hogy bocsásson meg az ő rossz lányának... Az ő szerencsétlen lányának...

Nem is szólt többet. Lefordult a székről és végigesett a tornác kövén.

Dénes úr rémülten kiáltotta el magát:

— Doktort! Doktort!

Amire Erzsók asszony, aki a nyomában ött, csöndesen mondta:

— A doktort el tetszett küldeni, tekintetes uram. De különben se doktor kell már ennek szegénynek, hanem harangozó.

... Harmadnapon bevonult a híres kriptába az utolsó lakó. Se nem Zády Dénes, se nem Zády Ignác, hanem Zády Borbála.

A tisztesség.

Két asszony ült együtt a szálló halljában. Telelő vendégek, akiket különböző országokból kergetett ide a meleg tengerpartra a hideg és itt meglehetősen összebarátkoztak. Valami úgynevezett szenzációs családi drámáról írtak az ujságok: erről folyt a beszélgetés.

Az egyik, egy csillogó, fekete szemű, nagykalapos asszonyka nagyon energikus kijelentést tett:

— Én igazán egész szívemmel szeretem az uramat és soha nem volt ellene egy áruló gondolatom. De ha rájönnék, hogy megcsal... Nem, drámát vagy tragédiát nem csinálnék, az ilyesmi mindig ártatlanokat is sújt, hanem elégtételt, azt vennék magamnak!

A másik, már nem egészen fiatal, de igen nemes, finom vonású, halvány arcú, szép asszony volt. Szomorú szája elmosolyodott erre a kijelentésre és halkán kérdezte:

— Hogy érti azt, amit mondott?

Az energikus asszonyka egy kicsit megzavarodott. Pirosság futott át a homlokán, önkénytelenül félrekapta a fejét, de azután durcásan vágta ki:

— Úgy értettem, ahogy mondtam. Szemet szemért! Aki engem megcsal, én is megcsalom. Azt hiszem, ez a legegyszerűbb elintézés.

A szomorú asszony komolyan nézett az arcába és nyugodtan mondotta:

— Téved.

— Ezzel azt akarja mondani, hogy nem hiszi, amit mondtam.

— Igen. Ezt akartam mondani.

— És miből gondolja ezt?

— Sok mindenből. A szeméből. A hangjából, amint mondta. Sőt abból is, hogy egyáltalában mondta.

Az asszonyka erősködött:

— Már pedig elhiheti, hogy őszintén mondtam.

A halovány asszony csöndesen felelte:

— Én elhiszem és szívemből kívánom:

sohase legyen alkalma meggyőződni róla, hogy — mégis téved.

Az asszonyka szeme kíváncsian szegeződött a másik arcára. Kissé rejtelmesnek találta, amit mondott. Összeráncolt homlokkal szólott:

— Szinte nyugtalanná tesz. Nem lenne szíves világosabban beszélni?

— Ha kívánja: megteszem. De hogy nyugtatom-e azzal, amit mondani fogok, nem tudom bizonyosan.

— Készen vagyok minden veszedelemre.

— Jó. Akkor elmondom. Van nekem egy igen jó barátnőm. Egészen kis gyermekkorunkban barátkoztunk össze és a szó szoros értelmében elválhatatlanok lettünk egymástól. Együtt voltunk intézetben, együtt bálloztunk, egy időben és egy városba mentünk férjhez. Semmi titkunk egymás előtt nem volt.

A barátnőm férjhezmenetele úgynevezett szerelmi házasság volt. Aki elvette, kissé mulatós legény hírében állt és a leány szülei nem minden ellenkezés, sőt nem minden küzdelem nélkül tudták rászánni magukat,

hogy egyetlen gyermekük sorsát a kezére bízzák. De egy szerelmes leányszív nagy hatalom; a barátnőm — szegény — kivívta azt, amit a szíve jogának érzett.

— Szegény?

— Szegény.

— Tehát csalódott?

— Keservesen csalódott. Olyan keservesen, hogy szinte belekábult. Szinte képtelenül rövid idő alatt meg kellett érnie a legborzasztóbbat, ami egy önérzetes lelkű asszonnyal történhetik.

— Durva volt vele az ura?

— Nem tudom, hogy érti ezt? Gorombáskodni semmi esetre se gorombáskodott vele. Az ilyesmihez mindig — kettő kell és az én barátnőm mindenesetre van olyan asszony, akivel szemben ez lehetetlenség. Ezzel nem akartam nagyot mondani róla, aminthogy ez valami nagyot nem is jelent. Más történt, szinte azt is mondhatnám, hogy — éppen az ellenkezője. Az asszonynak, nem is nagy idő alatt rá kellett jönnie, hogy az ura — udvarias vele szemben.

— Ez csak nem baj?

— Kérem; értsen meg jól. Bizonyára azelőtt se volt udvariatlan, de a barátnőmnek éreznie kellett, hogy most már a férje részéről mindaz, amit a kedvéért tesz vagy mond — tisztán és egyedül csak udvariasság. A más kedvéért, az ő kedvéért való szolgálat, gavallérosság, áldozatkészség. Korrektség vagy nevezzük akármi más szóval, csak nem az, amivel mindez együttjár, vagy a mindezt nélkülözheti is, mert erősebb, több, gazdagabb valamennyinél.

— Szóval: ráunt az ura.

Az asszony összerázkódott erre a szóra, a szemét lehúnyta egy pillanatra, de azután bólintott a fejével és nyugodt hangon folytatta:

— Igen. Így van. De vannak szavak, amiket nekem — nem is tudom miért? — igen nehezemre esik kimondani. Tehát a barátnőm rájött erre. Hogy mit érzett, azt nem nehéz elképzelni. Az élet egész odáig nagyon is jól bánt vele. Egyetlen leány volt, gazdag volt: igazán nem volt alkalma hozzá, hogy meg-

edzze vagy eltompítsa az érzékenységet. Azzal tisztában volt, hogy maga felelős a sorsáért, nem szabad fölálдоznia másnak egyetlen illúzióját sem, amely az ő boldogságán nyílik, a csapást állania kell egy hangos jajszó nélkül, de ez a tudat bizonyára nem tette könnyebbé a sorát. Minden jó szó, minden kedveskedés, amit az ura úgy rótt le neki, mint egy becsületbeli tartozását, egy korbácsütés volt a lelkének. Reszketett, összefázott, kétségbeesett tőle és ahogyan tehetette, menekült előle.

— Azt hiszem, ez rossz taktika volt a barátnője részéről.

— Semmiféle taktika se volt, de taktikának csakugyan rossz taktika volt. Ami nem sokat határoz, mert minden taktika valamelyes célért való, az az asszony pedig túl érezte magát azon, hogy bármiféle célja is legyen immár. Nem is érezett egyebet, mint gyötrelmes tépelődést egy fekete rejtelen: miért kellett az ő sorsának így fordulnia? Mivel lett kevesebb vagy más, mint ami volt a közelmúltban? Még nem volt

ideje
zan
adat
és a
száz
mind
elraj
val,
megt
mon
—
megl
—
megl
hallj
amik
vette
fölhá
alázo
úgy
fogó
hogy
nem
ez n

ideje elfelejtenie azt a tegnapot, amikor százan esküdtek neki, hogy szép, hogy megadatott neki mindaz, ami valakit boldoggá és a boldogságra érdemessé tehet. És ha a százat el is felejtette volna, volt egy, aki ezt mindennap megmondta, megesküdte, elsírta, elrajongta neki a tekintetével, a némaságával, azzal a félelemmel és tisztelettel, amely megtiltotta neki, hogy — szóval is megmondja.

— De azért a barátnője bizonyára így is meghallotta?

— Egész bátran mosolyoghat. Csakugyan meghallotta. Sőt, be se dugta a fülét, hogy ne hallja. Egy ideig igazán nem vette észre — amikor még boldog volt — és amikor észrevette, nem volt már olyan gazdag, hogy — fölháborodhatott volna rajta. Abban a megalázottságban, amely nyomta lefelé a lelkét, úgy érezte, hogy ez valami, amibe beléfogódzhatik. Az igazolását látta benne annak, hogy méltatlanság, ami vele történik, hogy nem szolgált rá, hogy nem ezt érdemi és ez nagy megnyugvás volt...

— A hiúságának.

— Lehet. Lehet, hogy a hiúságának. De mindenesetre ott adott enyhülést neki, ahol szenvedett. Egy ideig vigasztalódott vele, majdnem azt mondhatnám, hogy önző módon. Tudomásul vette, hogy így van és mikor nagyon sajgott a szíve, ehhez a tudathoz menekült a bajával.

— Veszedelmes menedék.

— Ebben is igaza van. Nagyon veszedelmes. Az asszonyban lassankint kezdett megmozdulni egy... egy kötelességérzet. Eleinte homályosan. Majd egyre világosabban. Úgy érezte, hogy — tartozik valamivel ezért a vigasztalásért. Először megborzongott erre a sejtelmes ráeszmélésre. Szinte megharagudott érte. De rögtön utána meg azt érezte, hogy ez a hang is méltatlanság volt azzal szemben, aki tőle mindent inkább érdemelt, mint haragot. És minél többször utasította vissza a lelkében a hálának, az adósságnak egyre izmosodó érzését, ez az érzés annál erősebb, annál szövevényesebb, sőt annál követelőbb lett.

Az asszony összerázkódott megint és folytott hangon folytatta:

— Mit szépítem a dolgot. Az én szegény barátnőm már szédült. A lelke már nem volt biztos és érezte, világosan érezte, hogy kérlelhetetlenül közeleg rája a pillanat, amikor talán a karját se kell kitárnia annak a szótalan embernek és odaroskad a keblére tehetetlenül... Vergődött. Már úgyszólván csak — halasztásokból élt a tisztessége, amelyeket kikönyörgött magának.

— Kitől?

— Saját magától.

A nagykalapos asszony elbiggyesztette az ajkát.

— No, akkor már elveszett.

— Mindenesetre közel volt hozzá. És akkor egyszerre történt valami... valami határozó. Igen súlyos, igen keserves, igen jó. Az asszony egy délután egy borítékban — leveleket kapott. Egész csomó levelet. Leveleket, amelyeket az ura írt és amelyek — nem neki szólottak, hanem egy másik asszonynak, tele szerelemmel és árulással...

Hogyan jutottak ahhoz, aki elküldötte őket neki, épp oly kevésbé tudja, mint azt, hogy ki tette neki ezt a szolgálatot...

— Én már sejtem.

— Ő nem. És nem is igen volt rá kíváncsi. Aki névtelen, arról nem érdemes föltenni, hogy neve is van. A leveleken azonban volt név. Azok biztosak és hitelesek voltak. A szegény asszonynak semmi módja se volt kétségessé tenni önmaga előtt, hogy — megcsalták és megcsalják.

— No, de hiszen ezt már sejthette volna!

— Lehet. De sejteni annyi, mint nem tudni. Ez olyan kapu, amely nyitva van a kételkedésnek is, az aggodalomnak is, a reménykedésnek is. A sejtés homályos és puha. Határozott alakja és világossága csak a bizonyosságnak van. Világossága, amely megadja a dolgok igazi színét és megmutatja az utat, amelyen haladnunk kell.

A nagykalapos asszonyt bántotta ez a kitérés. Türelmetlenül szólt közbe:

— Igen, igen; de hát mit csinált a barát-nője?

— Mit csinált? Nehéz nagyon a találó nevének nevezni azt az érzést, amely az első pillanatban a szívében átlángolt. Megdöbbenés is volt ez, de inkább — szégyenkezés. Égő és maró szégyenérzés, hogy szinte a föld alá szeretett volna süllyedni...

— Ő szégyelte azt, amit az ura tett?

— Szó sincs róla. Magáért pirult el a lelke. A maga fájdalmáért, a maga vergődéseért, a maga gyötrődéseért, amit most mind szégyelni való ostobaságnak érzett. Arra az emberre, az urára, meg arra a... a harmadikra igazán vajmi keveset gondolt. Nem is tudott gondolni rájuk, mert amint az eszébe jutottak, elakadt a lélekezete, fuldoklott az utálattól... Csak magáért szégyenkezett. Csak magáért.

Az asszony nagy szünetet tartott. A másik sürgette:

— Nos, és azután?

— Már nincs sok hátra. Azok a levelek még ott heverték az asszony előtt, amikor egyszerre csak ott állt előtte...

— Az a szóttalan úr!

— Eltalálta. Az a szóatalan úr. Az asszony fogta a csomagot, azokat a leveleket és odaadta neki.

— Persze rettenetesen meg volt lepette!

— Nem volt rettenetesen meglepetve. Sőt egyáltalában nem volt meglepetve. Csak ennyit mondott:

— Én már ezt régen tudom.

Az asszony erősen a szemébe nézett a férfinak és csöndesen mondta:

— Annál jobb, ha tudta. Akkor gondolkodhatott is rajta és nem kell magyarázkodnunk... Szóljon nyíltan: maga úgy-e szeret engem?

A férfinak föllángolt a szeme:

— Imádom.

— Akkor hát — nyújtsa ide a kezét és búcsúzzunk el egymástól örökre!... Mert, ha szeret, akkor bizonyára nem kívánhatja... nem nekem, hanem magának nem kívánhatja, hogy — olyan legyek, mint ezek!

Az asszony elhallgatott. A másik várakozó szemmel nézett rá:

— Nos és?

— Eddig van. Nincs tovább.

— Hát — csakugyan elment?

— Természetesen. Hiszen el kellett mennie.

A nagykalapos asszonyka nem kérdezősködött tovább. Zavartan, kissé ijedt szemmel, hosszan nézett a másikra, azután fojtott, nehéz hangon, alig hallhatóan mondta:

— Nem tudom, miért... de olyan nehéz a szívem... És úgy szeretném a maga homlokát megcsókolni...

Romantika.

Néhány esztendővel ezelőtt egy vidéki kastélyban töltöttem egy hetet. A házigazdám igen nagy úr volt: a földjéből kitelt volna egy német fejedelemség. A kastély is, amelynek vendége voltam, olyan, mint egy királyi lak. Mértföldes park elején hatalmas, két-szárnyú épület, minden sarkán bubos torony. És ez a hatalmas épület tele mérhetetlen kincsel, drága remekművel.

Volt vagy hatvan terme, szobája, de az én nagyúri házigazdám — egy öblös bőrszékben lakott. Furcsa szék volt annyiban, mert öt lába volt neki. Ez az ötödik láb elől rézsutosan nyúlt ki a szék balsarkából és igazában egy vályú volt szarvasbőrrel kipárnázva. Ezt a vályut úgy hívta a házigazdám, hogy «a lábam koporsója». Csakugyan úgy is hevert benne a féllába, olyan mozdulatla-

nul, m
ez a
ezt r
száz
nem
ült eg
az öb
les a
hol a
vizén
és né
túl.
nagy
szóral
Na
szék.
szekre
állván
Nem
száz
órásm
hány
zet. V
függő

nul, mint a halott a koporsóban. Nem tudott ez a szegény láb semmit, csak — fájni. De ezt nagyon tudott. Ha mozdították, mintha száz beretva hasogatta volna. Hát — inkább nem mozdították. A hatalmas nagy úr ott ült egész nap — sokszor egész éjszaka is — az öblös, puha székben mozdulatlanul a széles ablaknál és nézte, hol a nap aranyos, hol a hold ezüstös csillogását a kerek tó vizén, amely ott terült el a kastély mögött és nézte a park hatalmas fáit a sima tapon túl. Hónapokon át, sőt éveken át. Ami egy nagy úrnak bizony nem valami változatos szórakozás.

Nagy, ötablakos teremben állott ez az öblös szék. És a terem tele díszes állványokkal, szekrényekkel, aranyos polcokkal. És minden állványon, szekrényben, polcon — csupa óra. Nem akarok sokat mondani, de volt legalább száz darab és szinte valamennyi remeke az órásmesterség valamelyik korszakának. És a hány óra, annyi különböző forma és szerkezet. Volt ott talpas óra, állványos, oszlopos, függő meg laposan fekvő óra, az egyik egy-

szerűbb, a másiknak az anyaga, disze megért egy vagyont.

Jóformán ez volt a beteglábú gróf minden élő társasága. Élő társaságot mondok: mert valamennyi óra mind járt: ketyegett, csengett, harangozott, muzsikált, énekelt, kakukolt, volt, amelyiknek figurái egész kis szindarabot játszottak el. A gróf egy külön órást tartott a kastélyában a gondozásukra.

— Rájöttem, mondta egyszer, hogy a legkellemesebb, a legharmonikusabb társaság az óra. Az óra csupa őszinteség, nyugodtság, kötelességtudás és tapintat. Ha akarom, folyton hallgathatom a hangját, de abban a pillanatban, amikor nem vagyok kíváncsi rá, már nem is hallom. Ha akarom, a hangja hangosság, ha akarom: csönd. Az óra: a józanság. Megtanít rá, hogy tévedés azt hinni, mintha lennének hosszabb, meg rövidebb pillanatok, minden perc egyforma ideig tart és — elmulik valamennyi. Az óra a következetesség és a nyugalom: mindig előre megy a mutatója és mindig egyforma lépésekkel. — Az óra megtanít várni és meg-

tanít
cses

A
met
járt.
toro
lapja
Az
az o
val
egy

F
lott
és
óriá
dalt

—
gyan

A
dott

—
Ez :
név
nak

tanít tovább menni. Az órában sok a bölcesség.

A sok ketyegő holmi között, az én szememet megfogta az egyetlen óra, amelyik nem járt. Díztelen vasóra volt, akkora, hogy toronyórának is megjárta volna, a mutató lapján már alig lehetett olvasni a számot. Az órának négyszögletes oszlopformája volt; az oszlopon egy vasvitéz ült, hegyes lándzsával a kezében. A vasvitéz akkora volt, mint egy élő ember.

Föltűnt nekem, hogy ez a díztelen, halott óra állt a főhelyen: a kandalló fölött és annak jeléül, hogy igen megbecsülik, óriási kristály-üveggarang borult rája. Furdalt a kíváncsiság és végre is megkérdeztem:

— Hát ez a rozoga, ósdi alkotmány hogyan került erre a díszes helyre?

A gróf félig tréfásan, félig komolyan mondotta:

— Ne becsmérelje a gyűjteményem díszét! Ez: a Borbála asszony órája, vagy másik nevén: az igazi lovag órája. Ennek az órának története van, amit érdemes meghall-

gatni olyan embernek, aki hihetetlen dolgokban is tud hinni, ha jól esik neki. Elmondjam?

— El.

— Jó, hát elmondom . . . Egyszer volt, hol nem volt, egy pár száz esztendővel ezelőtt élt Németországban egy Henrik nevű herceg, aki az egész világon híres volt három dologról. A nagy gazdagságáról, a nagy bölcsességéről és a csodaszép leányáról. Ennek volt a legnagyobb hite. A hercegekisasszonynak. Annyi levente pályázott a kezére, hogy rendet kellett teremteni a vetélykedésben. Ezért Henrik herceg kihirdette, hogy aki kérőnek jön, jöjjön pünkösdi havának első napján, amikor is Felsenthor várának kapui megnyitvatnak és harminc napon át nyitva maradnak. Szabad a pálya minden rendű, rangú és nemzetiségű leventének, gazdagnak és szegénynek: a pálma pedig azé lesz, aki magát igazi lovagnak bizonyítja.

Mit értett Henrik herceg igazi lovag alatt, három esztendőn át nem tudott kiderülni. Megesett, hogy egy pünkösdi havában száz

leve
ifjak
hírű
sen,
A v
röpu
É
Böld
külö
följe
tak,
land
olya
lasz
D
vité
sen
—
meg
még
E
szép
leve
mag

levente is meglakta Felsenthor várát, nemes ifjak, rangosak, délcegek, köztük sok nagy-hírű dalia és mégis szomorúan vagy dühösen, eredmény nélkül távozott valamennyi. A vár aranyos tollú galambja egyiknek sem röpi a vállára.

Élt ebben az időben Magyarországon egy Boldizsár nevű levente, olyan vitéz, hogy külön íródiákot tartott magának a hőstettei följegyzésére. Ez a diák, akit Jánosnak hívtak, mindig jegyzett, egyre írta a hősi kalandokat a gazdájáról ékes versezetekben még olyankor is, amikor Boldizsár vitéz elmulasztotta elkövetni őket.

De mert szépek voltak a kalandok, a vitéz nem haragudott meg, hanem kegyesen így szólt:

— Nagy imposztor vagy te, János diák, de megbocsátom, amiket összefirkálsz! Üsse kő, még vállalom is őket!

Ez a Boldizsár vitéz hírét hallván a csodaszép burkus hercegisasszonynak, meg a sok levente megcsúfolásának, elhatározta, hogy maga is szerencsét próbál, már csak azért

is; hadd tudja meg a világ: ki is hát az igazi lovag.

Kicsipte hát magát úgy, hogy még a szálló madárnak is kiesett a fűszál a csőréből, mikor meglátta, fölpattant arany-nyerges, fekete paripájára és rászólt a diákjára.

— Száz lúdtollat hozz magaddal, diák, meg száz galamb vérét, mert amit most nyerek, olyan verset írhatasz majd róla, hogy az erdei madarak is azt éneklik.

Elindultak, vágattak hegyen át, völgyön át, a tizedik reggelre, éppen pünkösöd havának első napjára, szerencsésen meg is érkeztek Felsenhof várának kapujába.

Nem magukban voltak. Még huszonkét lovag ficánkoltatta a hid előtt a paripáját, egész sereg csatlósával. Mikor Boldizsár vitéz végignézett rajtuk, büszkén villant meg a szeme. Elég mutatós legények voltak, de úgy érezte, hogy ha a víz fölé hajlik, abban látja köztük a legmutatósabbat.

Úgy volt a szokás, hogy naplementig kellett várniok: akkor kürt szólalt meg a várfalon, leeresztették a hidat és maga Henrik

herceg jött elébük, szíves szóval üdvözölni a vendégeit. Szép öreg herceg volt, a fehér szakálla mellén alól ért, a szeme olyan fényes-kék, mint a galamb tolla.

— Isten hozott benneteket, nemes ifjú leventék. Köszönöm a tisztességet, hogy váramba jöttetek és kívánom, hogy jól mulassatok. Szálljatok le lovaitokról, de mielőtt a szállásaitokra tértétek, bevett szokás szerint előbb meg kell mutatnom nektek váram nevezetességét: Borbála asszony óráját.

Elindult a herceg: mögötte csengve, csörögve a leventék és kíséroi csapatja. Fölhaladtak a középső nagy lépcsőn egyenesen egy hatalmas terembe, amelynek tárva-nyitva volt az ajtaja és noha még be se setétedék, egész sereg szövétnek égett benne.

A terem közepén széles kőtalpon állt egy óra, amelyet nem kell önnek leírnom, mert ime itt van előtte. A különbség csak az volt, hogy akkor még járt az óra. A ketyegése olyan volt, mintha könyecseppek hullanának, oly tompa és oly szomorú és amellet olyan nesz hallatszott belőle, mint egy fáradt mell zihálása.

A herceg odaállt az óra mellé és a következőket mondta:

— Ime, a Borbála asszony órája, amely több, mint száz esztendeje jár és ki tudja, mikor fog valaha megállani. Borbála felesége volt Hilárus mesternek, a nagy varázslónak, az ördög barátjának, aki hétszáz csudát tudott és ura volt a lelkeknek is. Hilárus mester száz éves volt, mikor megvette a mostohájától a fiatal Borbálát, hogy feleségévé tegye. Egy véka aranyat adott érte, de kiderült, hogy rossz vásárt csinált. Mert Borbála megcsalta őt a tulajdon íródeákjával. Hilárus mester erre megölte Borbálát és hogy a lelke se találjon nyugalmat a hűtlen asszonynak, a lelkét ideigézte ebbe az órába, hogy hajtsa, hajtsa örökké, amíg meg nem váltják tőle.

Egy kíváncsi levente megkérdezte:

— Hát az hogyan megy?

A herceg megfelelt a kérdésre:

— Nem nagy sor az egész. Csak meg kell állítani az órát. Ime: itt benne ez a fogó. Csak hármát kell forgatni rajta. Az első for-

gatásr

dikra

körösz

forgat

lelke

De

egy va

—

ülve f

a szív

Nev

így sz

—

ismer

Nos

kállsin

penge

villog

szivül

terem

asszo

volt e

írom,

illend

gatásra ez a vasvitéz fölemelkedik. A másodikra kiszögzi a lándzsáját. A harmadikra köröszkül veri a mellét annak, aki a fogót forgatja, de az óra megáll és Borbála asszony lelke meg van váltva.

De már ezt nem állhatta meg szó nélkül egy vállas dalia.

— Szép história, de azt hiszem, a vasvitéz ülve fog megrozsdásodni. Ki hagyja átverni a szivét — egy százesztendőss asszonyért?

Nevettek a vitézek: az öreg herceg pedig így szólt:

— Most pedig jertek, nemes vitézek, hadd ismertetlek meg benneteket a leányommal!

Nosza, képzelheti, lett nagy mozgás, szállsimogatás, bajuszpödörgetés, sarkantyúpengetés! Kihuzták magukat a leventék és villogott a szemük. Szinte hallani lehetett a szivük dobogását, amint beléptek abba a terembe, ahol a szép Hildegárd hercegisasszony várta őket a frajaival. Hogy milyen volt ez a Hildegárd hercegnő, azt én le nem írom, mert én nem tudok verset: ezt pedig illendően csak versben lehetne elmondani.

Csak annyit mondok, hogy mikor a leventék megpillantották: egyszeriben elállt a szívük verése, elállt a lélegzetük is, csak nézték mozdulatlan igézetben, mint az oltári szentet. A szemük elkáprázott a fényességtől, ami kék szeméből, aranyhajáról sugárzott rájuk: a lelkük részeg lett a szava szelid zengésétől.

Akadtt még olyan is, akinek a szeméből kicsordult a könny, mikor ezt a bűvös jelenéget nézte. Pedig ez nem is az első sorból nézte, hanem csak a leventék háta mögül, egészen az ajtó mellől, a csatlósok és szolgák hadából. Ez a szegény János diák volt, aki — magát siratta keserű kábulatában. Véresre verte a szívét a nehéz, hangtalan panasz:

— Uram, uram, vitéz uram, de kár volt néked engem idehozni, én szegény szememet ilyen varázslatnak látójává tenni! Jaj a te szegény diáknak! Vitézi tetteid én szemem könyjétől már soha se látom, száz lúdtollal, száz galamb vérével már mind csak a magam szerelmét, bánatát, bús gyötrelmét írom.

Szóv
aminel
égett a
lelkét
kezdve
lett, s
jó, ho
Folyto
kellett
ben, a
égő sz
hossza
hogy
a hold

Fáj
sen, v
néma
holdv

A h
elfára
sötét
világo
szony
A J

Szóval: a szegény János diákkal megesett, aminek megesni szabad nem lett volna. Beleégett a szívébe a hercegisasszony képe: a lelkét elárasztotta a szava muzsikája; ettől kezdve egyebet nem hallott, nem látott. Vak lett, süket lett, néma lett; még az volt a jó, hogy a gazdája nem igen törődött véle. Folyton ott udvarolt a hercegisasszony előtt, kellett magát huszonkét társával egyetemben, a szegény János diák elhúzódhatott az égő szívével a kis kamarájába, ülhetett nap-hosszat csöndesen, némán, mozdulatlanul, hogy csak éjszaka jöjjön elő és bódorogjon a holdfényben a várkert lombosodó fái között.

Fájt a szíve a szegény diáknak rettenetesen, úgy, hogy egyre hullt a szeméből a néma könnyű, mint két ezüstpatak a fehér holdvilágban.

A harmadik ilyen éjszakán történt. A daliák elfáradtak a mulatozásban, pihenőre tértek, sötét volt a vár, csak egy terméből sugárzott világosság. Abból, amelyben a Borbála aszszony órája állott.

A János diák könnyes szeme ennek a vilá-

— Istennek nevében! — mondta a diák csöndesen és még egyet fordított a fogón.

Megint éles csikorgás. A vasvitéz fölemelte a lándzsát.

— Hildegárd! — susogta remegő ajkakkal a diák és — harmadszor is megfordította a fogót.

És ebben a pillanatban olyan kondulás hallatszott, mintha a világ minden harangja megszólalt volna. Megrendült tőle az egész vár, zengett, búgott a hatalmas terem, János diák úgy érezte, mintha egy muzsikáló tenger csengő vizében merülne alá szép lassan, lágy keringéssel.

— Hildegárd... — suttogta lehunyt szemmel, kábultan.

És kábult volt még akkor is, mikor harásány kiáltást hallott:

— Fújjátok meg a kürtöket! Az igazi lovag megérkezett! Üdv és dicsőség az igazi lovagnak!

János diák fölnyitotta a szemét, de most már igazán nem tudta ám: él-e, hal-e, vagy álmodik? Az öreg herceg állt előtte,

mögötte leventék és szolgák sokadalma és az öreg herceg odament hozzá és fejét átölelte és reszkető hangon mondta neki:

— Te vagy az, akit vártalak, hogy fiam légy . . . Te vagy az igazi lovag . . .

A diák kábultan, remegve mondta:

— Szegény diák vagyok, uram . . .

De az öreg herceg csak nézett rá a galambkék szemével, azután megcsókolta a homlokát és így szólt:

— Ha szegény vagy, ha diák vagy, mégis ki kész voltál egy szegény, szerelmes asszony lelke üdvösségeért fölládozni ifjú életedet — te vagy az igazi lovag. Méltó a boldogságra . . .

. . . A többi aztán már nem kell elmondanom . . . Mese, mese, harangláb, de ha nem hiszi, tanunak ime itt az óra . . . azóta se jár, hogy a szerelmes, boldog diák kiszabadította belőle Borbála asszony lelkét.

(Kávéházban. I. lönben éppen és két Gyuri egészen ban igé képtű vegyül derese nézi a egy k nagyos meg a nul u

Gy
emelked
gyöngér
Ti
marad
Gy
Hisze

Sima elintézés.

(Kávéház az Andrássy-út és egy mellékutcája sarkán. Déli tizenkét óra lévén, a kávéház, amely különben se nagy, egészen néptelen. Csak egy úr ül éppen szemben az ajtóval. Előtte egy pálinkás pohár és két vizes pohár. Már mind üres. Az úr, akit Gyuri bácsinak hívnak, lehet ötven esztendő és egészen bizonyosan vidéki földbirtokos, aki azonban igen jó pesti szabónál dolgoztat. Nagyon jóképű ember, okos, világos-kék szeme van, őszbevegyülő, tömött bajusza és középtűt kettéválasztott deresedő gesztenyeszínű nem sűrű haja. Nagyon nézi az ajtót, amelyen ebben a pillanatban lép be egy karcsú, magas, szőke fiatal úr, huszonhat éves, nagyon elegáns és annyira izgatott, hogy nem látja meg az idősebb urat, hanem a tekintete nyugtalanul ugrál szerte . . . Ez Tibor úr, a Gyuri bácsi unokaöccse.)

Gyuri bácsi (amint megpillantotta a belépőt, fölig föl-emelkedik a székéből, az aroán meglepetés látszik, az ujjával gyöngén rákopog a tálcára és félhangon rákiált). Tibor! . . .

Tibor (megretten, azután szó nélkül feléje megy és állva marad az asztal mellett).

Gyuri bácsi (ránéz). Hát nem láttál meg? Hiszen itt ülök . . . Hát miért nem ülsz le?

Tibor (leül).

Gyuri bácsi. Szervusz!

Tibor (mintha félálomban beszélne). Szervusz.

Gyuri bácsi (egy kis hallgatás után, mialatt az öccse a fölündulástól kipirult arcát nézi). Hamar visszajöttél! (Gyanakvó és aggodalmas hangon.) Hamar visszajöttél . . .

Tibor (meredten néz a levegőbe és nem felel).

Gyuri bácsi (gyanakvó és aggodalmas hangon). Talán . . . Talán nem voltál ott? . . . Nem? . . .

Tibor (megrázkódik, a kezét lassan fölemeli és a tarkóján végigsimítja hosszú, sűrű haját. Azután kábult és kérdő tekintettel néz a bátyjára. Halkan). Tessék?

Gyuri bácsi (szintén nagyon halkan). Azt kérdem, talán nem is . . .

Tibor (mint aki most ébred). De igen . . . (Elakad.)

Gyuri bácsi (nyugtalanul). Talán nem találtad otthon? . . .

Tibor (élénken bólint a fejével). De.

Gyuri bácsi (kis várakozás után, izgatottan). Nos! . . . Hát . . . Kissé zavart vagy?

Tibor (összeráncolja a homlokát és maga elé mered. Azután hirtelen igen élénken). Óh, nem! . . . Óh, nem!

Gy

történ

Tib

red). H

tézve

Gy

Tib

Min

pant

Tibor

tudatl

hallga

dünn

—

Gy

Mi hi

hihete

Tib

milyen

Gy

ment?

ment?

Tib

Gy

Szö

Gyuri bácsi Jó, jó! De mondd hát! Mi történt? . . . Elintézted?

Tibor (megint úgy néz rá, mint aki álomból ébred). Hiszen mondom . . . El . . . El van intézve . . .

Gyuri bácsi (fölesillanó szemmel). El?

Tibor (nagyon halkán). El.

Mind a ketten hallgatnak. Gyuri bácsi ropant feszültséggel nézi az öccse arcát és vár. Tibor a levegőbe mered, a kezével szinte öntudatlanul simogatja a tarkóját és jó hosszú hallgatás után tompa hangon, csöndesen dűnnyögi:

— Hihetetlen . . .

Gyuri bácsi (kap a szón és szinte hevesen kérdezi). Mi hihetetlen? . . . Mit mondtál!? . . . Mi hihetetlen?

Tibor (szintén nagyon élénken). Hihetetlen, hogy milyen simán ment . . . Milyen könnyen . . .

Gyuri bácsi (fölesillanó szemmel). Hát simán ment? . . . No, ez derék! . . . Hát simán ment? Egészen simán? . . .

Tibor Hihetetlen . . . Hihetetlen . . .

Gyuri bácsi (majd meghal a kíváncsiságtól, de ezt

igyekszik leplezni a hangjában). Tehát simán ment...

De mégis . . . De mégis hát, hogyan . . .

Tibor (gépiesen). Hihetetlen . . .

Gyuri bácsi. Hát előadtad neki a dolgot, mi? . . . Elmondottál neki mindent? . . .
Mi? . . .

Tibor (alig hallhatóan). El . . . El . . .

Gyuri bácsi (bólingat a fejével. Nagyon halkán, de élénken). Úgy, ahogyan én mondtam? Szeliden, komolyan, nyugodtan? . . . Így kell. Ez a legjobb . . . Mi?

Tibor (a homlokát simogatja és nem felel).

Gyuri bácsi (összeráncolt homlokkal és némileg mentegődő hangon). Különben ez nem is a legfontosabb . . . Akár nyugodtan, akár nem nyugodtan, a fő, hogy mindent előadtál neki . . . Mindent elmondottál . . . Mi?

Tibor (nagyon nehezen, mint amikor valaki ordítani akar, de csak suttogni tud). Igen . . . Mindent . . .

Gyuri bácsi (nagyon kíváncsian). Nos? . . . És? . . .

Tibor (nem felel).

Gyuri bácsi. Jelenet? . . . Vihar?

Tibor. Óh!

Gyuri bácsi. Nem? . . . Semmi?

Tibor (különös hideg, kongó hangon.) Nem
Nem

Gyuri bácsi (fölhuzza a szemöldökét, Nagy elismeréssel).
Bravo! Hát nem volt semmi szcéna? . . .
De elmondottál néki mindent? Mi? Elmon-
dottad neki, hogy . . . hogy . . . ennek így
kell lennie . . . Kifejtetted, hogy ha igazán
szeret, akkor ezt be kell látnia . . . Úgy,
ahogy én mondtam neked . . . Mi? . . . És
elmondottad neki úgy-e azt is, hogy mi —
már a családod — egy csöppet se harag-
szunk rá, sőt . . . sőt tudjuk a kötelessé-
günket . . . A legtisztességesebben akarunk
és fogunk eljárni . . . Mi?

Tibor (föltrezen). Tessék?

Gyuri bácsi. Hát hallgatsz rám, vagy nem
hallgatsz rám? . . . Hallod, amit kérdezek,
vagy nem hallod?

Tibor (mohón). Igen, Gyuri bácsi. Igen!

Gyuri bácsi. Nos, hát mit mondott?

Tibor (osodálkozva). Mit mondott? Semmit . . .

Gyuri bácsi. Semmit? . . . Egy szót se szólt?

Tibor (alig hallhatóan). Semmit . . . Csak azt,
hogy: jó . . . jó . . .

Gyuri bácsi. Szóval belátta?

Mi? . . .

Tibor (alig hallhatóan). Igen . . . Be . . .

Egy kis szünet mulva.

Gyuri bácsi (nagyon csöndesen). Sápadt volt?

Tibor (zavartan halkán). Nem tudom . . .

Gyuri bácsi (szelíden halkán). Szóval: nem nézted az arcát? . . . Mi?

Tibor (nem felel).

Gyuri bácsi. No, hisz ez semmi. Szóval: simán ment . . . Nem csinált szcénát . . . Sejtettem . . .

Tibor (meglepetten néz rá.) Sejtetted?

Gyuri bácsi (élénken). No igen, hát annyiban, hogy én . . . másra is gondoltam . . . De hát ez, úgy látszik, egy . . . egy jobb nő . . . Egy jobb leány . . . Ezt mondtam én az anyádnak is! . . . Én mondtam . . . Mikor ott jajgatott nekem, én mindjárt mondtam, hogy nem kell ilyen égszakadást, földindulást csinálni . . . Hát hiába, ezek az asszonyok már ilyenek! . . . Egy színésznő! Egy színésznő! . . . Hát ez már nekik az ördög lánya vagy . . . öreg anyja . . .

Tibor (az ujjával idegesen dobol a márványasztalon).

Gyuri bácsi. De én mindjárt mondtam: nem kell ilyen égszakadást csinálni! Hát hogyha színésznő!? . . . Nos? . . . Én ebben a tekintetben különben is nagyon liberális vagyok! . . . A színésznő se mind ördög . . . Azok között is vannak egészen derék és okos teremtések, akikkel lehet tiszteségesen beszélni . . . akik előtt föl lehet tární a helyzetet . . . Van azok között is, akinek van szíve . . . Sőt . . . Mondok neked valamit, amit különben az anyádnak is megmondtam . . . Ha te egy dúsgazdag, független ember vagy, aki bátran fittyet hányhatsz az egész világnak, akkor . . . akkor én még azt se tartom olyan végzetes szerencsétlenségnek, ha . . . ha . . . nos, igen, ha elveszed . . .

Tibor (meglepetten, sugárzó hálával néz rá. Elakadó hangon.) Ha . . .

Gyuri bácsi (egészen őszinte lelkesedéssel). Igen . . . Én ebben a tekintetben a legliberálisabb ember vagyok! . . . A legliberálisabb ember . . . De, sajnos, itt mások a viszonyok. Te nem vagy olyan gazdag és független, hogy

ilyesmit megengedhess magadnak . . . Neked egy ilyen dolog az egész jövődet kockára teszi . . . Te nem mutathatsz fügét a társadalomnak. Ez neked többbe kerülhetne, mint amennyid van . . . Itt kell megfogni a dolgot; mondtam az anyádnak . . . Tibor nem gyerek, mondtam az anyádnak . . . Tibor egy férfi, akivel okosan lehet és okosan kell is beszélni . . . Ide nem való sírás meg veszedés . . . Ide okosság és férfiaság kell . . . Ez nem is a mi dolgunk, mondtam az anyádnak, hanem a Tibor dolga, amit ő fog elintézni . . . Én hasztalan megyek ahhoz a leányhoz . . . Ez a legnagyobb ostobaság és emellett tapintatlanság, férfiatlanság és durvaság lenne . . . Ha kidobna, egészen jól tenné . . . Én ebben a tekintetben nagyon megértő és méltányos vagyok . . . Tibort kell meggyőzni, aki már férfi és tudja mérlegelni ezeket a dolgokat. És neki kell odamennie és . . . és előadnia a dolgokat . . . Ő egy szóval többet mondhat, mint én egy egész orációval . . . És ez ennek a rendje . . . Én tudom . . . Annak idején én magam is . . .

Tibor (fölkapja a fejét és nagy érdeklődéssel néz a bátyjára). Te? . . . Te, Gyuri bácsi? . . .

Gyuri bácsi (nagy készséggel). Hát mit gondolsz? . . . Azt hiszed, ez veled történt először a világon? . . . De én is ám! . . . Én is keresztül mentem ezen a . . . És éppen így! . . . És tudod, hogy az is éppen színesnő volt!?

Tibor (nagy érdeklődéssel). Igazán?

Gyuri bácsi. De bizony Isten, igazan! . . . Szóról-szóra ez az eset! Szóról-szóra . . . Csak, hogy az nem ment ám ilyen simán! . . . Ott nagy dolgok voltak . . . Ájulás meg sírás, meg fenyegetés öngyilkossággal, meg . . . meg revolverrel . . .

Tibor (maga elé mered. Igen halkán). Ez nem . . . Ez nem . . . Óh, ez nem . . .

Gyuri bácsi (nagy elismeréssel). Hát mondom . . . Ez egy jobb nő . . . Finomabb, okosabb . . . Hiszen mondom: én tudom, nem mind egyforma . . .

Tibor (minden szó nehezen, keservesen szakad föl a melléből. Akadozva). Ez . . . Gyuri bácsi . . . Ez . . . Ez hihetetlen . . . Ez . . . egy szót se szólt . . .

Csak azt, hogy: jól van... Jól van... Jó...
Jó... Csak ennyit... Mindenre csak ennyit...
Jó... Jó...

Gyuri bácsi. Igen... Hiszen mondom. Ez egy jó kis leány... Okos... Ez nem olyan... Hát ez így szebb is! Szebb.

Tibor (csöndesen). Ez nem olyan... (Elakad, azután kis hallgatás után félénken, vontatton szólal meg). És... és te, Gyuri bácsi... te... azt a leányt... te...?

Gyuri bácsi (rögtön kitalálja, mit akar kérdezni az öccse). Hogy én szerettem-e azt a leányt?... Szerettem én... Bizony szerettem...

(Ebben a pillanatban éles csöngetés hallatszik az utcáról. A kávéház padozata megrezzen. A mentőkocsi sebesen vágat el az ablak előtt.)

Tibor (halálsápadtan kel föl az asztal mellől. A szó bugyborékolva jön ki a száján). A mentők!... A mentők! (Sietve kifelé indul.)

Gyuri bácsi (egy kicsit szintén elsápad). Tibor!... Tibor!... Hát ne rohanj!... Csak fizetek!... Tibor!... Ejnye! (Pénzt dob a tálcára és az öccse után rohan.) Tibor!... (Az ajtóban utoléri és

a karjába kapaszkodik.) Ugyan, az Isten áldjon meg! . . .

Tibor (szó nélkül megy sietve előre, magával vonszolva a bátyját).

Gyuri bácsi (megzavarodva, izgatottan, akadozva). Micsoda bolond . . . micsoda gondolat . . . Csak nem hiszed . . . Ah! . . . Csak nem hiszed! . . . Egy jobb leány . . . egy finomabb érzésű leány nem . . . nem tesz olyat . . . Áh . . . Már csak miattad sem . . . Áh . . . Szó sincs róla . . .

Az Eötvös-utca sarkára érnek. Itt Tibor hirtelen megáll és halásápadtan, esdeklő tekintettel néz a bátyjára. — Gyuri bácsi önkéntelenül elereszti a karját, előre megy és egy pillantást vet be az utcába. Azután, mint akit visszalöktek, villámgyorsan megfordul és sápadt arccal, tompán, de energikusan mondja:

— Semmi . . . Gyerünk vissza! . . . Vissza!

(Megragadja az öccse karját.)

Tibor (kitépi magát és előre megy. Az Eötvös-utcában, a negyedik ház előtt ott áll a mentőkoosi. Körülötte nagy embercsoport. Tibor a sarkon egy pillanatra megáll, azután furesán, bukdácsolva, arra felé fut).

Gyuri bácsi (utána veti magát és éppen, mire a tömeghez érnek, eléri és megragadja. Sugva, de nagy izgalomban).
Tibor! . . . Tibor! . . .

Egy inasgyerek (magyaráz). A fejibe lőtt! . . .
Rögtön passz volt . . .

Egy úr. Hallom egy színésznő?

Egy inasgyerek. Igen! A fejibe lőtt. Itt a harmadik emeleten . . . Már hozzák!

Gyuri bácsi (vasmarokkal fogja a Tibor karját és vonszolja el a háztól, vissza az Andrássy-út felé. Sugva rekedten).
Tibor . . . Légy férfi . . . Tibor . . .

Tibor (kábultan hagyja vonszolni magát. Egyszerre csak megáll, jeges arccal mered a bátyjára és vad rémülettel lihegi).
Gyuri bácsi . . . Gyuri bácsi . . .

Gyuri bácsi (az izgalomtól rekedten). Nyugalom . . .
Csak hidegvér . . . Csak hidegvér . . . (Tovább vonszolja.)

(Már künt vannak az Andrássy-úton. Az Eötvös-utcából a mentőkoosi csöngetése hallatszik. A koosi más irányban elrobog.)

Tibor (a válla közé huzza a fejét. Vacogva, vékony, majdnem síró hangon). Gyuri bácsi . . . Gyuri bácsi . . .

Gyuri bácsi (zavartan). Most hallgass, fiam . . .
Most hallgass, fiam . . . Férfi vagy . . . Majd elmulik . . . Majd elmulik . . .

Tibor (vacogva). Meghalt... Gyuri bácsi...
Meghalt...

Gyuri bácsi (gépiesen). Majd elmulik...
Majd elmulik...

Tibor (kábultan). Elmulik?... Hiszen meghalt... Gyuri bácsi... Meghalt... Elmulik?

Gyuri bácsi (megtörli sápadt, verejtékes homlokát).
Elmulik... Csak a magunk halála nem mulik el, fiam... A másé, az elmulik... Csak nyugalom, fiam... Ez már megtörtént... Most hazaviszlek... Most hazajössz... Csak térj magadhoz... Most tesszünk egy nagy sétát a ligetben... (Erősen fogja az öccse karját és mennek a Városliget felé.)

e a tömeg-
galomban).

ött!...

tt. Itt a

ját és von-
rekedten),

szorre csak
ttel lihegi).

alom...

. (Tovább

ól a mentő-
elrobog.)

rony, majd-

bácsi...

fiam...

... Majd

A honorárium.

— *Egy vidéki orvos naplójából.* —

Tanyai vizitről jöttem haza. Amint a házam előtt leszálok a kocsiról, egy mezitlábos, kócos kis parasztlány állja az utamat. Maszatos képére barázdákat szántott a köny. Az alázattól és az ijedtségtől hebegve mondta:

— Tisztelteti az édesanyám a tekintetes urat, tessék eljönni.

— Beteg?

— Az.

— Hát ki az édesanyád, lányom?

— Éhes Katona Mihályné, szolgálatjára.

Már tudtam, hogy ez az út sürgős. Ha Éhes Katona Mihályné doktorért küld, akkor már Éhes Katona Mihályné legalább is haldoklik. Ismertem az asszonyt — a szegénységéről. Afféle mindenki cselédje volt, olyan

kenyér
könyör
szelni,
segíten
így ke
apró g
halt m
váltot
ges em
nem i
ütlege

Az
volt a
mert
nem i
elfogya
se volt

Azor
tona E
másna
kocsis
mennü
Katona
tenyér

kenyéren élő, amit félig megszolgált, félig a
könyörület adott neki. Eljárt mázolni, me-
szelni, nagy evési alkalmakkor a konyhán
segíteni, tapasztani, vizet hordani és amit
így keresett, abból élt a négy félmeztelen,
apró gyermekével. Vagy három esztendeje
halt meg az ura, ami azonban nem sokat
változtatott a során, mert haszontalan, része-
ges ember volt ez a Katona Mihály, attól
nem igen kapott az asszony egyebet, mint
ütleget.

Az «Éhes» jelző nem nemesi prédikátuma
volt a szegény Katonánénak, — azért kapta,
mert neki minden jó volt, amit más már
nem ítelt megehetőnek. Ő meg a gyermekei
elfogyasztották, mert étvágy dolgában soha
se voltak megszorulva.

Azonnal visszaültem tehát a kocsiba, Ka-
tona Rozál meg — hogy is hívhatták volna
másnak, mint Rozálnak! — odatelepedett a
kocsis mellé, hogy megmondja: merre kell
mennünk. Jó messze lakott szegény éhes
Katonáné, egészen lent a város szélén egy
tenyérnyi ablakos ház egyetlen szobájában.

Hat forintot fizetett érte egy esztendőre, ami nem kis pénz Katonánénak. De szerencsére, nem kellett pontosan fizetnie. Meg le is dolgoztatott belőle valamicskét.

Az én betegek közül kevés lakik cifra, tornyos házban: a szegénység képeihez én szokva vagyok. De akkora szegénységet, mint az Éhes Katonáné viskójában, még soha se láttam. Az egész berendezés: két szalmazsák a földön. Se szék, se asztal, se szekrény. Különben minek is oda asztal, ahol soha se terítenek és minek a szekrény ott, ahol az emberek mindenüket magukon hordják!

Az asszony betegsége se volt más, mint merő nyomorúság. Szegény elesigázott, agyonéhezett teste nem bírta tovább a maga terhét, hát összeroskadt. A jó Isten megóvta a szívemet attól, hogy elfásuljon. Én a mesterségemet hivatásnak érzem, amelynek a szerint nő a kötelessége: mekkora a szenvedés, amely a munkáját követeli. Hát itt derekasan munkába kellett állni! Orvosnak is kellett lenni, meg embernek is.

Kórházunk, ahová vitethettem volna a sze-

gény I
recept
orvoss
jóllak
éppen

De
dent.
kában
mente
egyeti
győzte

Istenn

Egy
tot K
olyan
vendé
szegén
kony
elker
got. I
Éhes
is har
hóság

gény Katonánét, nekünk nincsen. Hacsak a receptet megírom, az se ér semmit, mert az orvosságot se ingyen nem adják, se azzal jóllakni nem lehet. A négy éhes gyerek meg éppenséggel nem lakik jól vele.

De azért sikerült szépen elintéznem mindent. Az orvosságot megcsináltattam a patikában és Rozállal elküldtettem. Azután elmentem az öreg Mátrainéhoz, akinek az egyetlen fiát meggyógyítottam és azóta nem győzte a hálálkodást.

— No, Mátrai néni, most megfizethet Istennek a fia életéért.

Egy óra múlva a cseléd már vitte a kosztot Katonánénak és azontul is minden nap olyan bőségesen, hogy Éhes Katonáné akár vendégeket is invitálhatott volna. A városi szegényalapból is csurrant valami, a jótékony nőegyesület is adott. Szóval: a szél elkergette az esőt; a betegség a nyomorúságot. Egy bizonyos szerény jólét költözött az Éhes Katonáné bérelt viskójába. A gyerekek is hamar pácienseim lettek, mert olyan mohósággal nekiadták magukat az evés szokat-

lan gyönyörűségének, hogy rendre elrontották a gyomrukat.

Eleintén naponként kétszer is meglátogattam a beteget. A munkám nem volt eredménytelen, Katonánén fogott az orvosság meg az — étel, kezdte magát összeszedni.

A szegény asszonyt már csak egy kérdés bántotta.

Ha jöttem, ha mentem, könybeborult szemmel sopánkodott:

— Jaj, áldott tekintetes uram, hogyan is háláljam meg a velem való fáradozását?

— Gyógyuljon meg, Katonáné. Ha megint erős, egészséges asszony lesz, ha meg is hizik, akkor mindent meghálált, mert akkor majd eldicsekedhetek a tudományommal.

Katonáné engedelmesen mondta:

— Meglesz, tekintetes uram. Meglesz.

Meg is lett. Négy hét alatt talpra állt, meggyógyult, úgy, hogy fölöslegessé vált a további látogatás. Azt úgy is tudtam, hogy hija most már nem lesz semmiben.

Vagy egy héttel az utolsó vizit után ott-hon ezzel fogad a feleségem:

—
jön m

Csa
tiszte

—
Csak

vagy

kicsit

segít

Me

—
magá

—
azért

Adt

meg v

hálálk

Nél

ebédn

beállí

—
—
uram.

másu

Szö

— Valami Katonáné volt itt... de itt is jön már megint.

Csakugyan Katonáné jött a kapun, egész tisztességesen kiöltözve:

— Hozom az örömet, tekintetes uram. Csak azt akartam megmutatni, hogy lábon vagyok már megint. Igaz, hogy még egy kicsit fog a gyengeség, de majd elmulik Isten segítségével az is.

Megveregettem a vállát.

— Jól tette Katonáné, hogy megmutatta magát. Örülök, hogy láttam.

— Tudom, hogy örül neki a tekintetes úr, azért is jöttem.

Adtam neki egy pár hatost, a feleségem meg valami ruhaneműt, amire Katonáné nagy hálálkodással távozott.

Néhány nap múlva azonban — éppen ebédnél ültem — a hálás Katonáné megint beállított.

— Csak nincs valami baj, Katonáné?

— Dehogyan, dehogyan, tekintetes uram. Megint jó hírrel jövök. Két nap egymásután meszeltem a Mátrainé tekintetes

asszony nál: még csak a derekam se fájdult meg belé. Így helyrehozott engem a tekintetes úr! — Csak ezt akartam megjelenteni.

Megint biztosítottam a derék asszonyt teljes megelégedésemről, a feleségem meg egy darab süteményt nyomott a kezébe, amire Katonáné kijelentette, hogy amíg él, nem felejtí el a jóságomat.

— Már engem, — mondotta, — ne is tessék féltetni a tekintetes úrnak. Nem hozok szégyent a tudományára!

Én már körülbelül meg is elégettem a jó asszony háláját és elengedtem volna neki a további látogatásokat, de az én derék páciensem nem volt hajlandó lemondani arról, hogy nekem újabb örömekeket szerezzen.

Talán két, vagy három hét múlva Katonáné megint tiszteletét tette. Nem voltam odahaza és a feleségem, aki sejtette, hogy nem túlságosan várom a jó asszonyt, megpróbálta maga elintézni a dolgot.

— Nem beteg úgy-e Katonáné?

— Nem vagyok én kezét csókolom a tekin-

tetes
beteg
tes úr

—
mi já
dom
ám h

Ka

—
estig
tetes
nagy

Cs
szat.
valan

A

—
Úgy
derél
most
kiló
ben

Ki

tetes asszonynak. Nem is leszek én többet beteg soha, úgy meggyógyított a tekintetes úr.

— Hát akkor csak mondja meg nekem, mi járatban van. Majd én aztán megmondom az uramnak. Mert lehet, hogy soká jön ám haza. A tanyákon jár.

Katonáné azonban nem tágitott.

— Megvárom én, csókolom a kezét, ha estig tart is. Megérdemli azt én tőlem a tekintetes úr a sok velem való vesződésért. Tudom, nagyon megörül neki, amit mondok.

Csakugyan várt rám vagy három óra hosszat. Fáradtan, éhesen értem haza, nem volt valami virágos kedvem.

— Mi járatban van, Katonáné?

A páciensem ragyogó szemmel felelt:

— Nagy öröme várom, tekintetes uram! Úgy meghíztam, hogy ki kellett eresztetni derékban a szoknyámat! A főnök úr, — ott mostam tegnap! — megméretett. Hetvenegy kiló vagyok, tekintetes uram! Soha életemben se voltam ennyi!

Kissé idegesen mondtam:

— Jól van, Katonáné! Most már nem is kell többet jönnie.

A derék asszony okvetetlenül mást várt, talán azt, hogy összezsapom a bokámat, vagy a nyakába borulok örömben, mert a kurta szóra láthatólag megnyúlt az arca, elborult a tekintete és halk köszönés után lehorgaszott fejjel indult ki a kapun.

Amint azután künt volt, hangos szóval tört ki belőle a keserű indulat. Odavágta a kocsisomnak:

— No, Péter, a kend gazdája is várhatja, amíg én még egyszer hivatom, ha halálos beteg leszek is! Így küldi el az embert: pedig micsoda dicsőséget szereztem a tudományának!

... Ime, ez volt az én honoráriumom Éhes Katona Mihálynétól.

(Világ
mint
bútor
tíz na
lakik
nagys
jóform
menn
regge
szép,
senki
keny,
paml
telep
másil

M
kész
csek
is m
nek

A csodaszép út.

(Világos-kék tapétás szoba, amelynek olyan a képe, mintha kirabolták volna. Alig van benne egy pár bútordarab. Ez a Manci szobája volt még ezelőtt tíz nappal is. Manci kisasszony azonban már nem lakik itt többé és már nem is kisasszony, hanem nagyságos asszony. Azóta Mari néni meg Béla bácsi jóformán csak ebben a szobában laknak, már a mennyiben Mari néni egyáltalában itthon van. Mert reggeltől estig a szomszéd utcában szorgoskodik egy szép, négyszobás lakásban, ahol ez idő szerint még senki se lakik. Most is kissé fáradtan ül egy keskeny, fehér széken, Béla bácsi pedig egy liliputi pamlagocska épségét veszélyezteti azzal, hogy rája telepedett. Az Isten tudja, miért nem mennek egy másik szobába, ahol kényelmesebben pihenhetnének.

De nem mennek.)

Mari néni. No, most már a kárpitos is elkészült. A luszterek is lógnak már. A kilincsek is ki vannak fényesítve. A konyhában is minden rendben. Akár holnap megjöhetnek . . .

Béla bácsi. Van eszükben.

Mari néni (kissé fölfortyanva). Hát mit is sietnének!

Béla bácsi. Jó, jó. De azért csak irhatnának egy sort.

Mari néni. Hisz ma is jött kártya...

Béla bácsi. Egy kártya... Köszönöm... Egy kártya...

Mari néni. Ugyan no!... Hát maga talán nyolc oldalas levelet írt haza, mikor mi... utaztunk...

Béla bácsi (hallgat).

Mari néni (sokáig néz rá, azután egyszerre elmosolyodik).

Béla bácsi (főlretten és kissé zavartan kérdi). Mit nevet?

Mari néni (egy kis hallgatás után, esőndesen). Emlékszik még?... Emlékszik?...

Béla bácsi (a szemébe néz, szintén nagyon halkán). Öregem... Öregem...

Mari néni (kissé élénkebben). Én úgy emlékszem, mintha csak egy héttel ezelőtt lett volna...

Béla bácsi (mosolyogva). Huszonkilenc eszten-

deje annak, anyuskám... Huszonkilenc esztendeje...

Mari néni. Igazán?... Lássa... Lássa!... De ha rágondol az ember, most is ragyog...

Béla bácsi. Hogy mondja?... Ragyog?... Csakugyan: ragyog.

Csönd. Mari néni maga elé néz a levegőbe és kissé összehunyja a szemét, mintha csakugyan valami fényes dolgot látna. Azután tompa, elfogódott, meghatott hangon mondja:

— Add, édes, jó Istenem, hogy nekik is!...

Béla bácsi (csöndesen bólogat a fejével). Hát biz az szép volt... nagyon szép volt...

Mari néni (kigyult szemmel). Csodaszép... Mint egy mese...

Béla bácsi. Öregem...

Mari néni. Huszonkilenc éve... Az ember nem is hinné.... (Elhallgat, asz után egyszerre hangosan elneveti magát.)

Béla bácsi. No?

Mari néni. Emlékszik?... Emlékszik, hogyan kezdődött?...

Béla bácsi. Hogyan kezdődött?

Mari néni. A hordárral... Emlékszik: a kézipodgyásszal... No, az szegény ugyan csak megkapta a magáét!

Béla bácsi. Az ökör!... Más vonatra rakta föl a csomagot!

Mari néni. Mire megtaláltuk, éppen csak annyi időnk volt, hogy fölugorhassunk...

Béla bácsi. Egy harmadik osztályú kosiba, amely tele volt pipáló meg köpködő atyafiakkal. Mire a következő állomáson helyre vergódtunk, maga már olyan fejfájást kapott, hogy...

Mari néni. De az még megjárta volna, de azalatt a mi főnntartott helyünket szépen elfoglalták...

Béla bácsi. Hiába volt az öt pengő, amit a kalauznak adtam! De meg is mondtam neki amúgy istenigazában...

Mari néni. Pedig nem volt igazsága! Hiszen ő szegény joggal hihette, hogy lemaradtunk...

Béla bácsi. A folyosón ácsorogtunk egész

Práge

vonat

Ma

retten

Práge

Bé

volt

kell

igen.

Ma

Bé

Ma

tanác

Gráci

Bé

sabb

tesség

hogy

Ma

Bé

álmo

kongr

Ma

Bé

Prágerhofig! Talán soha sem ment azon a vonaton annyi utas, mint akkor!

Mari néni. De azért nem volt az olyan rettenetes... Sokkal kellemetlenebb volt ott Prágerhofban...

Béla bácsi. No annak, anyukám, maga volt az oka!... Én mondtam, hogy nem kell átszállni!... De maga erősködött, hogy igen.

Mari néni. Nekem a szegény papa mondta...

Béla bácsi. Oh, az a szegény papa...

Mari néni. De azt a bölcseséget meg maga tanácsolta, hogy most már menjünk hát Grácig!

Béla bácsi. Mert ez volt a leglogikusabb... Ott, gondoltam, van legalább tisztességes szálló és másnap majd visszatérünk, hogy folytassuk az utat...

Mari néni. Szálló?! (Nevet.)

Béla bácsi (bosszusan). Hja, hát én azt nem álmodhattam meg, hogy ott valami dalos-kongresszus...

Mari néni. Nem. Tüzoltó-kongresszus volt!

Béla bácsi. Jó, hát tüzoltó-kongresszus

volt és még a telegráf-drótokon is tűzoltók hortyogtak...

Mari néni. Egész éjszaka az utcán csatangoltunk. Még jó, hogy be nem kísérték bennünket...

Béla bácsi. Mért jó?... Akkor legalább alhattunk volna egy sort — a pricesen.

Mari néni. Az a!... Reggel aztán szépen visszautaztunk... hova is?

Béla bácsi. Marburgba.

Mari néni. Bámulatos az, apuskám, hogy maga milyen jól emlékszik a nevekre!

Béla bácsi. No, ez elég emlékezetes nekem... Hisz ott ittam azt az átkozott teát!

Mari néni. No, talán nem is attól a teától volt?...

Béla bácsi. Hát ugyan mitől? Tisztára meg voltam mérgezve!

Mari néni. Jaj, de megijedtem akkor!... Olyan volt az arca, mint az ólom!

Béla bácsi. De aztán egyszerre elmúlt... Emlékszem, mire Francenzsfesztébe érkezünk, már semmi bajom se volt...

Mari néni. Nem, hála Istennek. De arra a Franszenszfesztére nem szeretek emlékezni... Ott kezdődött a história a fogammal...

Béla bácsi. Nem Innszbrukkban?

Mari néni. Nem. Csak ott már nem bírtam tovább. Hiszen ájuldoztam a fájdalomtól!... Szegény apukám, emlékszik: micsoda rettenetes két nap volt az ott!... Tüzelt az egész fejem és mintha beretvával hasogatták volna az arcomat... És nem használt arra semmiféle medicina... Pedig sorra jártuk — valamennyi doktort...

Béla bácsi. Valami rossz cug volt az?

Mari néni. Az. Csak az lehetett. Mert nekem soha az életben, se azelőtt, se azóta semmi bajom se volt a fogammal!... Az is úgy magától mult el egyszerre...

Béla bácsi. Hála Istennek! De ideje is volt.

Mari néni. Meddig is vesztegeltünk ott?

Béla bácsi. Két... három... azaz, hogy harmadfél napig.... Igen.... Harmadfél napig.

Mari néni. Legalább jól megnézhattuk Innszbrukkot!... Szép város... Ámbár nekem nem igen volt nézelődő kedvem... Jóformán csak a tóra emlékszem... Az gyönyörű...

Béla bácsi. Az az! Az csakugyan gyönyörű, de azt nem Innszbrukban látta ám, mert ott nincs. Hanem Zürichben!...

Mari néni (tétován). Igazán?... Meglehet!... Hiszen olyan gazdag volt az az út, hogy nem csoda, ha az ember összetéveszt egyet-mást!... Hát Zürichben van az a tó... No, az a Zürich... Az volt ám még az igazi!... Jaj, apuskám... (Nevet.)

Béla bácsi. Csak nevéssen!... Most már könnyen nevéstünk rajta mind a ketten... De akkor!... Egy sereg álmatlan, keserves éjszaka után, mikor az ember már úgy érzi magát, mintha kerékbe törték volna és ólomból lenne minden tagja; végre, végre lepihenhetünk... És abban a pillanatban, mikor kioltom a világot, egyszerre — ordítás, dobogás, sivítás, füttyülés... Tűz van!... Ég a hotel... Menekülni!... Na!...

Mari néni. Szegény öregem! Ülbe kapott és rohant velem lefelé a lépcsőn, mint a veszedelem!

Béla bácsi. Az emberek csak úgy taposták, gázolták egymást! Tisztára csoda, hogy egy csomó halottja nem volt, nem is a veszedelemnek, hanem az ijedelemnek..... Mert kiderült, hogy ennek a tűznek igazán nagyobb volt a füstje, mint a lángja... Csak a padlás égett... Egy óra alatt eloltották... Ettől szépen a szobánkban maradhattunk volna...

Mari néni. Igen; ha az ember azt úgy előre tudná... Mégis csak jobb idejében menekülni...

Megint szünet. Mari néni mélázva néz maga elé, azután halkán szólal meg:

— Egy dolgot mégis sajnálok...

Béla bácsi. Mit? A nyakláncot?

Mari néni. Igaz a!... Hogy eltűnt, az csodálatos!... Pedig még az úton megvolt, arra esküdni mernék... De nem erre gondoltam most...

Béla bácsi. Hát?

Mari néni. Hogy nem mentünk tovább... Hogy nem láttuk meg Párist... Kárba vett a jegy...

Béla bácsi. Ki volt az oka?... Ki nem akart tovább menni?... Ki erősködött, hogy neki balsejtelmei vannak?... Ki sírt és fenyegetőzött, hogy egyedül is visszamegy, ha ragaszkodom az egész út végigcsinálásához?... Ki az oka, hogy nyolc nap múlva már itthon voltunk, holott négy hétre terveztük a nászutazást?...

Mari néni. Jó, jó! Ne tüzeljen... Én voltam az oka... Nem is szemrehányásképpen mondom... Csak... csak most már mégis sajnálom egy kicsit. Hiszen semmi se megy minden baj nélkül...

Béla bácsi. Persze. Ezt én akkor is mondtam...

Mari néni (kis hallgatás után). De ez már így volt... Bizonyosan, mert így kellett lennie... De sebjaj!... Így is szép volt!

Béla bácsi (őszinte meggyőződéssel). Szép volt... Szép...

A szobára ráborul az esthomály. Az öre-

gek némán ülnek. Mari néni lehajtja a fejét. Hosszú csönd. Azután Mari néni mozdulatlanul, nagyon halkan, szinte áhítatosan mondja:

— Szép volt . . . Csodaszép . . .

Béla bácsi (halkan). Most ők . . .

Mari néni (csöndes, áradó hangon). Oh, adja a jó Isten, hogy ők is . . .

A férfi szerelme.

— Utolsó történet. —

I.

Már elmondtam egyszer egy történetet a férfi szerelméről, de az nem jó volt, mert a végén mind a ketten meghaltak. Föltámasztani már nem tudom őket, de elmondok egy másik történetet, a melyben egyik szereplő se hal meg és a história mégis tanulságos.

A szerelem mindjárt az elején kezdődik a történetnek, illetve még hamarább, mert mire az ifjúnak, akit Boldizsárnak hívtak és aki mint főgimnáziumi tanuló lakott teljes el látásban Hermin néninél, távoznia kellett a városból, ő és a leány, akit Ilonkának hívtak és a leánya volt Hermin néninek, már

évek óta örökké szerették egymást. Örökké és ahogyan a költők mondani szokták: kimondhatatlanul.

El kellett azonban válniok, mert Boldizsár sikerrel tette le az érettségi vizsgát és nem volt többé mit keresnie a városban. Neki most már az életbe kellett sietnie és ez Budapesten van, ahol viszont a leánynak nem volt semmi keresni valója.

A búcsúzást egy hónappal a válás előtt megkezdették, de főként csak a fiú búcsúzkodott. Tizenhét különböző eskümintát fogalmazott arról, hogy sohase fogja elfelejteni a leányt és visszajön érte úgy a Szahara forró homokjáról, mint Szibéria jégmezőiről. A karján fölragasztott egy eret és kibuggyanó vérével írta a leány imádságos könyvébe, hogy: Visszajövök! Ugyanezt a fogadalmat a kert három fájába is bevészte.

A leány nem tudott ilyen gazdag lenni szerelme, hűsége és állhatatossága bizonyításában. Mikor a fiú ajkán izzó áradással ömlött a szerelmes ígéretek tüzes lávája, ő csak nézett, nézett a nagy, ködös kék sze-

mével és nem tudott többet mondani ennél a pár reszkető szónál:

— Én várlak...

A fiút érthető módon bántotta ez a szűkszavúság. Néha ki is tört belőle a keserűség:

— Legalább annyit mondj, hogy: szeretlek!

De a leány olyan csacsi volt, hogy ezt az egyszerű szót se tudta kimondani. Erőlködött, próbálta, de mire kimondta volna, összeszorult a torka. Az arca merő tűz lett, a szeme csupa víz. Reszketett egész kis könnyű teste, a feje mint egy nagy, puha, letört virág, odahanyatlott a fiú mellére és a kis buta így reszketve, sírva, megint csak nem tudott mást dadogni, csak ezt:

— Én várlak...

II.

— Mindennap írok neked és ez lesz az én mindennapi imádságom — mondotta a fiú, mikor utoljára megcsókolta a leány homlokát.

De nem volt pontos. Az első napon háromszor írt. A harmadik héten csak egyszer. A második hónapban egyszer sem. Már nem ért többé rá — imádkozni.

Az élet sok dolgot ad azoknak, akik bírják és szeretik a munkát. A nagyvros szereti a fiatalokat. Birkózik és enyeleg velük. Örök pezsgésben tartja a vérüket és szédítő látomásokat villogtat folyton a szemük előtt. Ezer a mosolya és a csókja és külön fénye, külön íze van valamennyinek.

A fiú takaros legény volt, erős, ügyes, eszes és életrevaló. Birta a birkózást és tudott a napba nézni. Úgy vágta az élet vizét, hogy csak úgy porzott belé a hullám. Repült a csónakja, mint a villám és vitte mind szebb partok közé.

Elfelejtette a leányt? Oh, nem. Eleinte sokat gondolt rá és ilyenkor behunyta a szemét és mosolygott. Később is gondolt rá, de akkor szomorú lett, a szeme elborult és sietett másfelé fordítani a tekintetét. Még későbbben megrezzent, ha eszébe jutott és bosszús lett. De szerencsére mind ritkábban

jutott az eszébe. De el nem felejtette, csak nem gondolt rá többé.

A sors kegyesen bánt vele. Meg is érdekelte. A férfiak azt mondták róla, hogy zseniális ember. Az asszonyok, hogy kedves fiú. A leányok a naplójukba írták, hogy mit tartanak róla. És sokat írtak a naplóba.

Szóval: ő és az élet jól bántak egymással és kölcsönösen meg voltak egymással elégedve. Boldizsárból nem lett egyelőre még milliomos, vagy országos nevű ember, de azon az úton volt, hogy ez is, az is lehetett belőle.

III.

Több, mint tizenhat esztendő mult el ama bizonyos búcsúzás óta és Boldizsár egyszer, mikor egy vállalkozása fényesen beütött, — hatalmas summa pénzt keresett rajta — elhatározta, hogy most pihenni fog egy nagyot. Még pedig úgy, hogy a pihenése tanulság és szórakozás is legyen egyúttal. Elmegy utazni, világot és embereket látni. Megnézi a legnagyobb hegyeket, a legmélyebb vize-

ket, a legmerészebb kupolákat, a faraók sírjait, a híres mesterek alkotásait és megizleli minden nemzetek asszonyainak ajkán a mézet.

Akadtak a szép útra társai is, barátai, gazdag, ráérő és kíváncsi urak, akik vele mentek. Már sok mindent láttak, tanultak és élveztek, mikor hajón megérkeztek Spanyolországba, Barcelóna kikölőjébe. Este kötöttek ki, és a társaság mohó, vidám tagjai mind partra is szálltak azonnal, tanulmányozni Katalónia ege alatt a világos és dalos éjszakát; csak Boldizsár nem tartott velük, mert fáradt volt, fájt a feje és pihenni kívánt.

Pedig kár volt a hajón maradnia, mert a barátai nagyszerűen töltötték az éjszakát. Másnap elhalmozták szemrehányással:

— Míg élsz, mindig sajnálhatod, hogy velünk nem voltál! Nem láttad a világ legszebb nőjét: egy leányt, a kiről mindnyájan álmodni fogunk, amig élünk, akik láttuk a szemét, a táncát, aranyos haja lobogását.

Boldizsár érdeklődött:

— És ki az a csodálatos nő?

— Donna Gráciának hívják. Az Alhambrában táncolt, azután megtisztelt bennünket azzal, hogy elfogadta a meghívásunkat és velünk vacsorázott. Bár örökké tartott volna ez a vacsora.

Fiatalabbak és korosabbak, a nyugodtak és a gyulékonyak egyaránt áradoztak a lelkesedéstől, és égett a szavuk és égett a szemük, mikor Donna Gráciáról beszéltek.

Boldizsár mosolygott.

— Irigylem a fiatalságtokat — mondotta kissé gúnyosan.

Erre egyik barátja a zsebébe nyúlt.

— Hogy még jobban irigyelj, íme, megmutatom az arcképét, amivel megajándékozott. Nézd!

Boldizsár megnézte az arcképet és amint rápillantott, kikapta a barátja kezéből. És nézte, nézte meredt szemmel, hol lángoló, hol elfehéredő arccal és a melle zihált és a keze reszketett. Nem tudta eleresztetni a képet és nem tudta levenni róla a tekintetét. A rémület és a fájdalom joga merevítette

meg az arcát. A barátja meghökkenve nézett rá:

— Mi a bajod?

Mint aki álmában beszél, lidércnyomás terhétől fuladozva felelte:

— Semmi... De nekem látnom kell e leányt...

— Már nem lehet — felelték neki. — Elkéstél. Donna Grácia tegnap táncolt itt utoljára...

— Elment?

— El. Ma reggel, Délamerikába...

Boldizsár halántékára nyomta az öklét, úgy hebegte:

— És mégis látnom kell őt!

És rohant, hogy megkeresse. És látta is, de csak egy pillanatra. Ott állt Donna Grácia egy induló hajó fedélzetén, fehér keszkenővel intve búcsút a partnak. Boldizsár mintegy futó villám fényében látta az édes arcot, a nagy kék szemet, a szikrázó aranyos fürtöket... Azután eltűnt.

Boldizsár mellére szorította a kezét. A melle rengett, mint a hajó fala, melyet egy irtó-

zatos vihar vad hullámai vernek. Ott bent a szíve viharában egy rémült sikoltás vágta-tott az orkán szárnyán, a habos hullámhegyek között:

— Ez ő . . . Ez nem lehet más, csak ő . . .
Csak ő . . .

IV.

És ez a vihar nem tudott elcsöndesülni a férfi szívében. Verte, marta, ostromolta, fojtogatta. Nem tudott többé másra gondolni, csak arra, akire tizenöt esztendeje sohase gondolt. A leányra, akit sohase kívánt látni és akit most látni kívánt minden áron.

A barátainak ezt mondta:

— Nem mehetek tovább veletek. Nekem vissza kell mennem!

És nem lehetett marasztalni. Az indulatnak és az elszántságnak olyan fenyegető tüze égett a szemében, hogy nem is igen merték,

Megindult tehát hazafelé. Könyörületos Isten, micsoda rettenetes út volt ez! A vihar-nál sebesebben száguldó vonat se volt elég gyors a zaklatott szívű embernek. A kocsi

párnájába nyomta verejtékben fürdő, szédülő fejét és nyögött a fájdalomtól.

— Bizonyosságot szerzek... — hebegte. — És ha az egész földet át kell kutatnom, akkor is megkeresem... Bejárok minden várost és minden barlangot... Semmi rengeteg el nem rejtheti előlem... Megtalálom... És ha megtalálom... akkor megölöm... A nyakába mélyesztem az ujjaimat... Megfojtom... Kitépem a szívét!... Oh, te... Te!...

Égő szeméből kibuggyant a könny. A düh és a fájdalom könnye. Végigvetette magát a pamlagon és hol ökölbe szorította a kezét, hol meg kitárta a karját és hol ádáz dühvel ordított, hol meg panaszos nyögéssel sírt bele a vonat dübörgésébe:

— Mit tettél?... Miért hazudtad, hogy vársz?... Te hazug!... Tánczolva járod a világot és szórod a csókot és fürdöl a bűnös mámorban... Kelyhe vagy minden szomjas tekintetnek és minden tikkadt vágy megpihenhet a hajad árnyékában... Te gyalázatos!... Te leggonoszabb... te leggyönyö-

rőbb a világon! Én édesem én egyetlenem . . . Miért tetted ezt velem? . . .

Szakadt a könny a szeméből és egyszerre nagy, olvasztó melegség járta át a szívét.

— A szemébe fogok nézni . . . A szemébe fogok nézni . . . És rákényszeríteni, hogy ő is nézzon a szemembe . . . És ez rettenetesebb lesz neki, mint a halál . . .

V.

Egyik vonat a másik hátára adta és mindenik közelébb hozta oda, ahová igyekezett. Mikor már napokat és éjszakákat nyargaltak át vele a dübörgő gépek a mosolygó alkonyatban, végre ott volt előtte a síkon a lapos város, szélén a sekélyvizű tó, közepén a két sárga torony, úgy ahogy volt ezelőtt tizenhat esztendővel.

Észre se vette, hogy már a maga lábán jár, mert a szíve jobban dübörgött és zakartolt, mint a lokomotív. Ment a széles, poros, néma utcákon, a szeme tüzelt, a homloka hideg volt, mint a jég.

Nem a kapu felé ment, hanem a hátsó utcán, amelyre a kert lenyult.

Jó kalauza volt az ösztöne. Mert amint a deszkakerítés hasadékán benézett, már meg is látta azt, akit keresett.

Egy feketeruhás leány állt egy fához támaszkodva, könyvvel leeresztett kezében és szemét az alkonyat sápadt levegőjébe függesztve. Ez a leány úgy hasonlított Donna Gráciához, mint ugyanaz a tó, mikor az est szomorú árnyéka borong rajta, saját magához, mikor a déli nap millió tüzes, gyémántos csókja villog rajta. Ugyanaz a gyönyörű, tiszta magas homlok, ugyanazok a nagy kék szemek, ugyanaz a finom kicsi száj. De azon a homlokon meleg sugarak táncoltak, az a szem kacagott, az a szájacskó pirosan égett: ez a homlok árnyékos, ez a szem fátyolos, ez a száj ki nem mondott szavak terhétől görnyedő. Ez a leány nem táncol...

A férfi, amint meglátta, összeharapta az ajkát, hogy föl ne ordítson örömében. A vér, mely majd szétvetette már a szívét, egyszerre

visszaáradt az ereibe. Egy pillanat alatt minden fájo izgalma elmúlt, minden teher lehullt a lelkéről, minden pára elszállt az agyáról és olyan boldog, nagy megnyugvást érzett, hogy majd elkacagta magát.

Még ott állt egy pillanatig, a hasadékon tartva a szemét, hogy nem csalódott-e? És mikor teljesen megbizonyosodott, hogy ez valóban az a leány, vigyázva, lábujjhegyen, nesztelenül ellépett a palánktól, körületekintett: nem látta-e valaki? — azután elindult — visszafelé. Ki a vasúthoz. Derülten, nyugodtan és békességgel a szívében.

De mikor már a vasúti kocsiban volt és a fölrajzott emlékektől meghatottan nézett vissza a városkára, egyszerre elszégyelte magát:

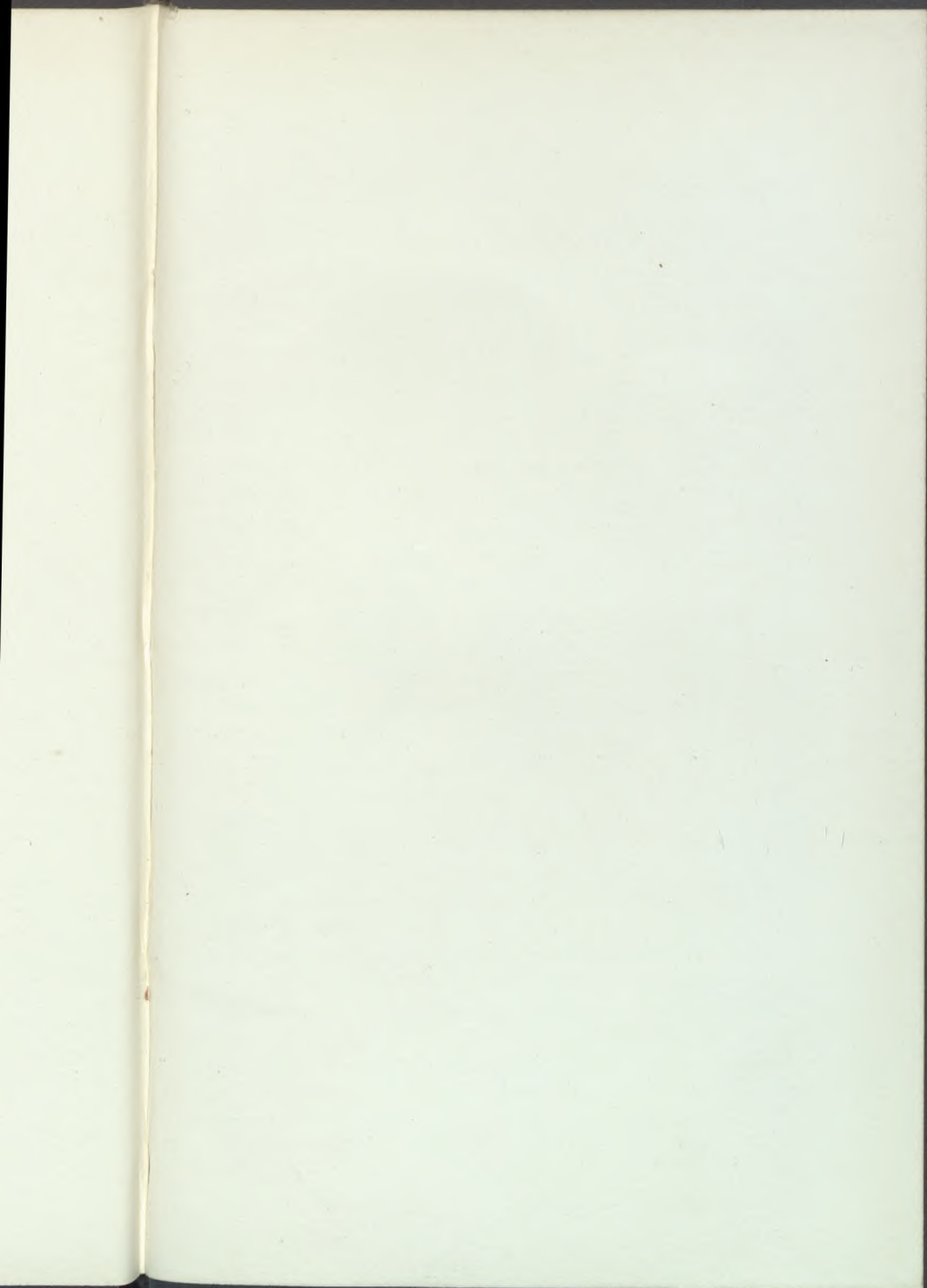
— Pfuj, korholta magát, hogy is tehettem én föl ő róla olyasmit! Szégyellem magamat...

Mert lovagias lelkű férfi volt és saját magának is igazságos, szigorú bírása.

TARTALOM.

	<i>Lap</i>
A férfi szerelme	3
Az oroszán	21
A sédi erdő	49
Egy műremek története	62
A csonkaszívű ember	80
Ő méltósága	103
Hilseni Péter pöre	121
Kondorék	140
Nimea	151
Lojzika	166
Az utolsó lakó	179
A tisztesség	195
Romantika	208
Sima elintézés	223
A honorárium	236
A csodaszép út	245
A férfi szerelme	256

Franklin

szab Ödön

Diszes k

Koméd

Diszes k

emény Z

Vászonk

Férj és

Beszély

Vászonk

Özvegy

A rajo

Zord i

bor Tan

brányi F

údy Gy

thy Laj

A szerz

gerlőf

maitre

riaaffi L

rajzával

kszáth

Vászonk

A Nosz

kötve

A jó p

A tót

Prakov

Szent

Az uj

Egy v

csiny

A gav

Elbesz

A tábor

Kisért

Franklin-Társulat kiadásában **Budapest** (IV., Egyetem-u. 4. sz.)
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

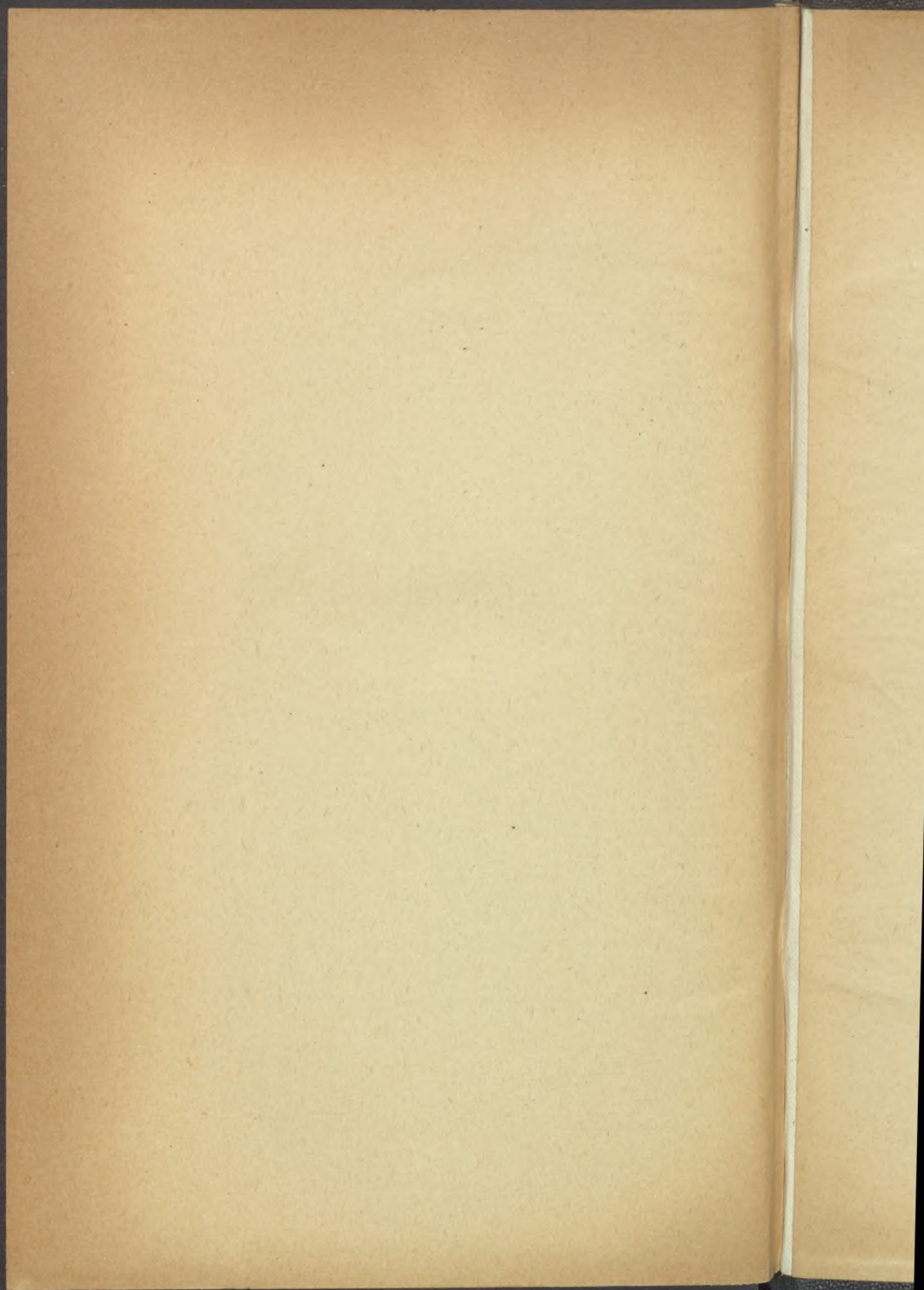
Kab Ödön. Pihenő. Elbeszélések. <i>Neogrady</i> Antal rajzaival ...	K 4.—
Diszes kötésben	„ 5.60
Komédiák. Elbeszélések. Több szövegképpel	„ 4.—
Diszes kötésben	„ 5.60
Regény Zsigmond báró. Gyulai Pál. Regény öt részben. Két kötet ..	„ 9.—
Vászonkötésben	„ 12.—
Férj és nő. Regény két részben K 4.—, vászonkötésben ..	„ 6.—
Beszélyek és regénytöredékek. Két kötet	„ 9.—
Vászonkötésben	„ 12.—
Özvegy és leánya. Regény három részben K 5.—, vászonköt. „	„ 7.—
A rajongók. Regény négy részben K 6.—, vászonkötésben „	„ 8.—
Zord idő. Regény három részben K 6.—, vászonkötésben ..	„ 8.—
Horváth Tamás. Munka. Elbeszélések	„ 4.—
Arany Frigyes ifj. Aranyfűst. Regény. <i>Goró</i> Lajos eredeti rajzaival „	„ 2.40
Arany Gyula. A hűvös erszény és egyéb elbeszélések	„ 3.60
Arany Lajos munkái I—II. Hazai rejtelmek. Második kiadás.	
A szerző életrajzával ellátta dr. <i>Wasszely</i> Ödön. Két kötet ..	„ 8.—
Arany Zoltán. Az antikrisztus csodái. Regény. 2 kötetben ..	„ 6.—
Arany Jules. A királyok. Regény. Ford. <i>Schöpfung</i> Aladár. „	„ 3.60
Arany David. Vásárolt szívek. Regény. <i>Goró</i> Lajos 27 eredeti rajzával	„ 2.50
Arany Kálmán. Beszterce ostroma. (Egy különcz ember története.) Vászonkötésben	K 2.40
A Noszty fiu esete Tóth Marival. Regény. 3 kötetben	„ 12.—
kötve	„ 18.—
A jó palócok. Elbeszélések és rajzok róluk, vászonkötésben „	„ 1.20
A tót atyafiak. Elbeszélések, vászonkötésben	„ 1.20
Prakovszky a siket Kovács. Elbeszélés, vászonkötésben ..	„ 1.20
Szent Péter esernyője. Regény, vászonkötésben	„ 2.80
Az új Zrínyiász. Társadalmi satirikus rajz. Vászonkötésben „	„ 2.40
Egy választás Magyarországon, vagy a körtvélyesi csíny és a demokráciák. Vászonkötésben	„ 2.40
A gavallérok és Ne okoskodj Pista! Vászonkötésben ..	„ 2.—
Elbeszélések. Tartalma: A németke. — Homályos ügy. — A tábornagyal halála. Vászonkötésben	„ 1.50
Kisértet Lublón. Vászonkötésben	„ 1.20

A Franklin-Társulat kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-u. 4. sz.)
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

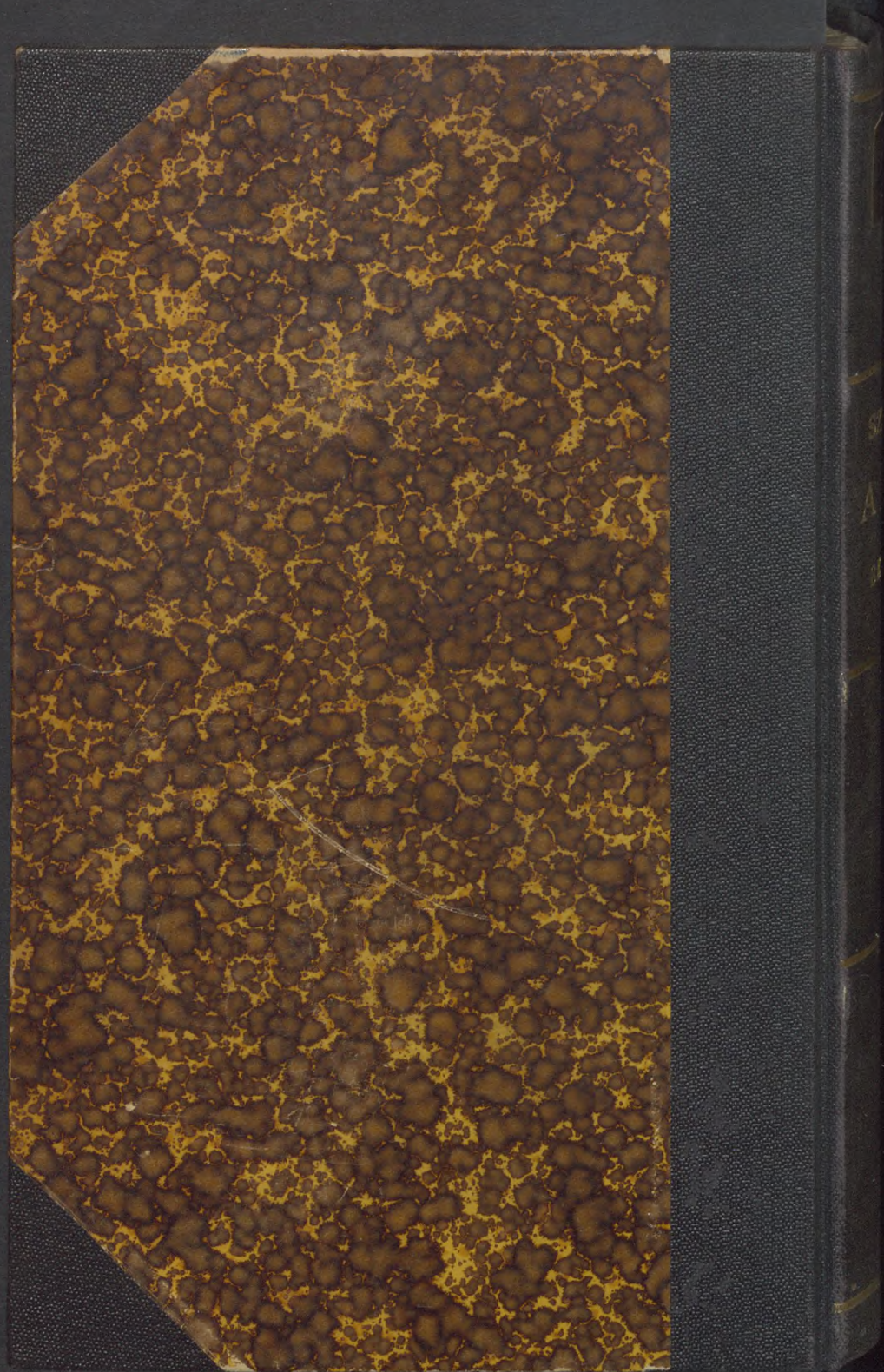
Molnár Ferencz. Rabok. Regény.....	K	4.—
— Muzsika. Elbeszélések	"	4.—
— Ketten beszélnek. (Tárczák, rajzok).	"	4.—
— A Pál-utczai fiuk.	"	4.—
Mosdóssy Imre. Az Üllősiek végnapjai. Regény két kötetben	"	4.—
Murai Károly. Eljegyzés menyasszony nélkül	"	4.—
Nagy Endre. A birsai vándorforrás. Regény képekkel	"	3.—
— Apostol a Hódságon. Regény	"	3.—
— A misokai földkirály és egyéb elbeszélések	"	4.—
Pap Mariska. A rög. Elbeszélések	"	3.20
Pekár Gyula. A szultána árnyéka és egyéb elbeszélések	"	4.—
— Atalanta csókja. Regény	"	4.—
— Tatárabság. Regény. Két kötet	"	8.—
Petelei István. Felhők. Elbeszélések	"	4.—
— Az élet. Elbeszélések. Két kötet	"	5.—
Sas Ede. Desdemona leánya. Regény	"	4.—
Sebők Zsigmond. Bajcsányi de Eadem. és egyéb elbeszélések. ..	"	4.—
Szabóné Nogáll Janka. Bűnök. Tizenhatsz elbeszélés	"	2.40
Szemere György. Doktor Mefistofeles. Elbeszélés	"	2.50
— A halász regénye. Rajzokkal	"	2.80
Szöllősi Zsigmond. Palma di Palma. Elbeszélések	"	4.—
— A férfi szerelme.	"	4.—
Tömörkény István. Jegenyék alatt. Elbeszélések. II. kiadás ..	"	3.60
— Ne engedjük a madarat... s más holmik.	"	4.—
Tormay Cécile. Apró bűnök. Elbeszélések	"	3.—
Vadnai Károly. Elbeszélések. Kiadja a Kisfaludy-Társaság ..	"	4.—
Vászonkötésben	"	5.60
Vértesi Arnold. Istenért és a szabadságért. Képekkel	"	2.40
— A szerencse fia. Regény	"	2.40
— Varga Imre. Regény. <i>Goró Lajos</i> 14 rajzával	"	2.40
— Kádócsa Ákos. Regény. <i>Neogrády Antal</i> eredeti rajzaival ..	"	2.—
Vértessy Gyula. Rabszolgák. Elbeszélések	"	4.—
Viharos-Gerő Ödön. Két világban. Regény. Két kötet	"	6.—
Williamson C. N. és A. M. Miss Randolph utazása. Regény.		
Ford. <i>Darvai Móricz.</i> Két Kötet	"	6.—

m-u. 4. sz.)

... K 4.—
... " 4.—
... " 4.—
... " 4.—
ben " 4.—
... " 4.—
... " 3.—
... " 3.—
... " 4.—
... " 3.20
... " 4.—
... " 4.—
... " 8.—
... " 4.—
... " 5.—
... " 4.—
sek. " 4.—
... " 2.40
... " 2.50
... " 2.80
... " 4.—
... " 4.—
is " 3.60
... " 4.—
... " 3.—
... " 4.—
... " 5.60
... " 2.40
... " 2.40
... " 2.40
... " 2.—
... " 4.—
... " 6.—
eny.
... " 6.—

194868

SZÖLLŐSI
A férfi
szerelme

N. M.